

Anne Baba ve
Öğretmenler için
El Kitabı

Üstün Yetenekli Çocukların Hakları

Üstün Yetenekli Olmak

ÇOCUK VAKFI
YAYINLARI

Faruk Levent

1. TÜRKİYE
ÇOCUK HAKLARI
KONGRESİ

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN HAKLARI EL KİTABI

ANNE BABA VE ÖĞRETMENLER İÇİN

Faruk Levent

ÇOCUK VAKFI
YAYINLARI

ÇOCUK VAKFI YAYINLARI: 87
I. TÜRKİYE ÇOCUK HAKLARI KONGRESİ
YAYIN DİZİSİ: 12

Yayın yönetmeni : Mustafa Ruhi Şirin
Kapak ve iç tasarım : Lokomotif
Redaksiyon ve tashih : Mustafa Kirenci
Baskı-cilt : Erkam Matbaası-0212 671 07 00
Baskı tarihi : Şubat 2011
Birinci baskı : 2000 adet

ISBN: 978-975-552-075-9

Bu kitap, Başbakanlık Tanıtım Fonu'nun katkılarıyla yayımlanmıştır.

Kapak fotoğrafı için Ara Güler'e teşekkürlerimizle...

ÇOCUK VAKFI YAYINLARI

Zafer Sokağı No 17

34371 Nişantaşı – İstanbul

Telefon : 0 212 240 41 96 – 240 23 83

Belgegeçer : 0 212 230 01 25

elektronik posta : bilgi@cocukvakfi.org.tr

internet sitesi : www.cocukvakfi.org.tr

**ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN
HAKLARI EL KİTABI**
ANNE BABA VE ÖĞRETMENLER İÇİN

Faruk Levent

İstanbul, Şubat 2011

İÇİNDEKİLER

Kongre'nin Şunuşu 7

BİRİNCİ BÖLÜM: ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUK VE EĞİTİMİ 19

- Üstün Yetenekli Çocuk Kimdir?
- Üstün Yetenekli Çocukların Özellikleri Nelerdir?
- Üstün Yetenekli Çocukların Tanılanması
- Üstün Yetenekli Çocukların İhtiyaçları Nelerdir?
- Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi
- Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminde Öğretmen Faktörü
- Üstün Yetenekli Çocukların Sayısı Kaçtır?
- Üstün Yetenekli Çocukların Kaçı Özel Eğitim Hizmetlerinden Yararlanabilmektedir?
- Üstün Yetenekli Çocuklara Neden Özel Haklar ve Olanaklar Sunulmalıdır?

İKİNCİ BÖLÜM: ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN HAKLARI 43

- 1. Temel Kavramlar Açısından Üstün Yetenekli Çocukların Hakları**
 - Doğal Bir Hak Olarak Üstün Yetenekli Çocukların Hakları
 - Demokratik Anlayış Gereği Üstün Yetenekli Çocukların Hakları
 - Sosyolojik Açıdan Üstün Yetenekli Çocukların Hakları
 - Ekonomik Açıdan Üstün Yetenekli Çocukların Hakları
 - Stratejik Açıdan Üstün Yetenekli Çocukların Hakları
 - Pedagojik Açıdan Üstün Yetenekli Çocukların Hakları
 - Psikolojik Açıdan Üstün Yetenekli Çocukların Hakları
 - Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi Gereği Üstün Yetenekli Çocukların Hakları
- 2. Uluslararası Sözleşmeler Açısından Üstün Yetenekli Çocukların Hakları**
 - BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
 - Çocuk Hakları Sözleşmesi
 - Herkes İçin Eğitim Dünya Beyannamesi

**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUĞA SAHİP
AİLELERİN HAKLARI 73**

**DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: TÜRKİYE'DE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARA
YÖNELİK UYGULAMALAR VE YASAL DÜZENLEMELER 89**

- 1. Ülkemizde Üstün Yetenekli Çocuklara Yönelik Uygulamalar**
 - 1416 Sayılı Kanun
 - 5245 Sayılı Kanun
 - 6660 Sayılı Kanun
 - Türdeş Yetenek Kümesi ve Özel Sınıf Denemeleri
 - Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)
 - Fen Liseleri
 - Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri

Beyazıt Ford-Otosan İlköğretim Okulu
Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi (TEVİTÖL)
Bilim ve Sanat Merkezleri
Üniversiteler Bünyesinde Yürütülen Çalışmalar

2. Üstün Yetenekli Çocuklarla İlgili Yasal Düzenlemeler

T.C.Anayasası
1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu
İlköğretim Kurumları Yönetmeliği
Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği
İlköğretimde Yöneltilme Yönergesi
573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname
Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği
Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi
Kalkınma Planları
DPT Yıllık Programları
Hükümet Programları
Milli Eğitim Şûraları
Siyasi Partilerin Programları

BEŞİNCİ BÖLÜM: AMERİKA'DA ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULAMALAR VE YASAL DÜZENLEMELER 121

Alabama
Arizona
Arkansas
Illinois
Nebraska

ALTINCI BÖLÜM: AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULAMALAR VE YASAL DÜZENLEMELER. 151

Almanya
Avusturya
Belçika
Danimarka
Finlandiya
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
Yunanistan

SONUÇ VE ÖNERİLER 191

KAYNAKÇA 197

Kongre'nin Sunuşu

I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, başlangıcından sonuçlanıncaya kadar, çocuk ve yetişkinlerin kendilerini ifade ettiği, görüşlerini açıkladığı ve eleştirilerinin dikkate alındığı uzun bir sürecin sonunda gerçekleşti. Kongre, Türkiye'de ilk kez düzenlenmiş olmasına rağmen, hiçbir aşamasında çocuklar adına hareket edilmedi ve kongrenin kozası, çocuklar dinlenerek örüldü. Kongre, Türkiye genelinde 6230 öğrenci ve çocuk meclisi üyesinin görüşlerinden oluşan *Sesimizi Kim Duyacak! 2010 Çocuk Görüşü Raporu*'nu 23 Nisan 2010 tarihinde açıklayarak ülke ölçekli bu büyük çocuk ödeline başladı. Kongre, çocuk konusunda açılımı önermekle kalmadı, yetişkinlerle birlikte yönetilecek bir kongre geleneğini de başlatmış oldu. Bu yönüyle Kongre, çocuk hakları bağlamında yalnızca ülkemizde değil, dünyada da bir ilk.

I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi'nin çocuk tarihimize düştüğü en önemli kayıtlardan biri ise, merkezini çocuk hakları kültürünün oluşturduğu, çocuk ve yetişkinlere yönelik yayınlarla gerçekleşti. Çocuk ve yetişkin bildiri kitapları yanında, 2010 yılı boyunca hazırlanan yayınlarla da iz bırakmayı amaçlamıştır bu kongre. 2012-2016 yıllarını kapsayacak *I. Türkiye Çocuk Hakları Stratejisi Belgesi*'nin birinci taslağını hazırlayarak Kongre Genel Kurulu'na sunulması ise, Türkiye'nin çocuk tarihinde tam bir dönüm noktasıdır...

Son çeyrek yüzyılda çocuk araştırmalarındaki artış dikkatlerden kaçmasa da, Türkiye’de çocuk hakları çalışmaları hiçbir kök çocuk sorununun çözümine yönelecek kuşatıcılıkta değildir henüz. Bu açmazın nedeni, üniversitelerin çocuk konusunda çok alanlı çalışma anlayışından uzak olmasıdır. Türkiye’nin öğrenmesi ve aşması gereken asıl mesele ise, çocuk sorunlarının tek başına çözülemeyeceği gerçeğini bir an önce fark etmesidir. Aileden soyutlanmış çocuk yaklaşımının çözümsüzlük sarmalının genişlemesinden başka bir sonuç doğurmayacağı da ortada. Kongrenin, çocuk hakları kültürüyle ilgili bütün yayınlarında aile, çocuk, toplum, *Devlet* odaklı yaklaşımın tercih edilmesinin nedeni ise bütün yönleriyle çocukla ve çocuk gerçeğiyle yüzleşme çabası olarak kabul edilebilir.

I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi yayınlarının kalıcılığı ve çok yönlülüğü, çocuk, çocukluk ve çocuk hakları kültürü konusunun edebiyat ve sanat boyutu ile sağlanmıştış. Çocuk edebiyatı ve yetişkin edebiyatının yetkin kalemlerinin çocuk hakları kültürüne dayalı yeni yazılmış metinleri bu kongreyi daha da kalıcı duruma getirmiştir. Kongre, çeviri yoluyla kitap yayımlama kolaycılığını değil, yerli birikime dayanarak çok önemli bir potansiyeli harekete geçirmiştir.

I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi’nin amacı ve işlevinde vurgulandığı gibi, kongre, çocuk hakları konusunu medeniyet ölçekli bir anlayışla okumayı öneren düşünçenin ilk uygulamasıdır. Kongrenin ana fikri, yalnızca çocuk konusunun değil, birey, toplum ve *Devlet* sorunlarının medeniyete dayalı bir yaklaşımla çözüleceği düşünçesine dayanmaktadır. Çünkü, hiçbir çocuk sorunu tek başına varolmamıştır ve çözüldüğünde de tekrarlanmayacağı iddia edilemez.

I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, çocukların hayata iyi bir baş-

langıç yapabilmesi için önce yetişkinlerin sorumluluklarını hatırlatıyor bireylere, topluma ve *Devlet'e*. Bu yönüyle çocuk hakları öğretimi, önce anne-baba merkezlidir. Bu konuda ülke olarak sormamız gereken üç ana soru ise şunlardır: *Çocuklarımızın haklarını bilerek büyümelerini ve gelişmelerini istiyor muyuz? Toplum olarak çocuklarımızla hayatı paylaşmaya hazır mıyız? Devlet, çocukların esenliği için görev ve sorumluluklarını nasıl yerine getirecek?*

Bu üç ana sorunun Kongre yayınlarında bütün yönleriyle cevabı yok elbette. Ancak Kongre medeniyet, aile, çocuk, toplum ve *Devlet* bağlamında yetişkinlere çocuk hakları kültürü kaynaklarını sunarak yeni bir çocuk okuması yapılmasını öneriyor: Hazır mısınız?..

Mustafa Ruhi Şirin

Çocuk Vakfı Başkanı
Kongre Genel Yönetmeni

Prof. Dr. Aydın Gülan

Kongre Başkanı

**ÜSTÜN YETENEKLI ÇOCUKLARIN
HAKLARI EL KİTABI**

Faruk Levent

FARUK LEVENT

1978 yılında Ankara'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimi Ankara'da, liseyi İstanbul'da Kadıköy 50.Yıl Lisesi'nde bitirdi.

Lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında 2000 yılında tamamladıktan sonra, Amerika'ya gitti. Bu ülkede kaldığı süre içinde, Kaliforniya State Üniversitesi Fullerton'da "evlilik ve aile terapisi" alanında yüksek lisans derslerine katıldı ve "Exceptional Family Resources" adlı bir dernekte gönüllü hizmetlerde bulundu.

2002 yılında Türkiye'ye döndü. Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında tezli yüksek lisans programını 2005 yılında tamamladı.

Eğitim alanında birçok araştırma-makalesi yayınlanmış olan yazarın, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde yürütülen "Üstün Yeteneklilerin Eğitimine Yönelik Politikaların İncelenmesi" konusunda bir doktora çalışması bulunmaktadır.

Faruk Levent, evli ve bir çocuk babasıdır.

GİRİŞ

Dünyaya gelen her çocuk, eğitim alma ve gelişme hakkına sahiptir. Yetenekleri ne düzeyde olursa olsun, her çocuğun kapasitesini geliştirecek şekilde eğitim alması önemli bir temel haktır. Bu temel hak aslında, “bireyin var olma hakkı”dır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuğa hem çocuk hem de birey olarak haklar tanıyan, bunun yanında da çocuğun gelecekte üretici, çok yönlü düşünebilen, etkili iletişim kurabilen, gizil güçlerini en etkili bir biçimde kullanabilen, insanlığın gelişmesine katkıda bulabilen ve kendisini gerçekleştirmiş mutlu bir yetişkin olmasını amaçlayan bir düzenlemedir. Bu düzenlemeye uygun gerekli yasal altyapıyı oluşturan ve uygulayan toplumların, ileri kalkınmışlık seviyesinde olduğu görülmektedir. Gelişmiş toplumların en belirgin özelliği, o toplumu oluşturan bireylerin zihinsel kapasitesi ve yeteneklerine yatırım yapmalarıdır.

Üstün yetenekli çocuklar, özellikleri ve gereksinimleri yönünden yaşatlarından belirgin olarak farklılık gösterir ve kendi potansiyellerini geliştiren farklı eğitsel programlarla desteklenmeye ihtiyaç duyarlar. Geleneksel okulun amacı, herkese aynı eğitimi vermek ve belirli bir zaman dilimi içinde belirlenmiş olan standardı karşılayacak kazanımları kazandırmaktır. Fakat o yıl geliştirilecek becerileri önceden kazanmış olan veya çok hızlı öğrenen üstün yetenekli öğrenciler için farklılaştırılmış öğretim olanakları sunul-

mazsa, bu bireylerin eğitim gereksinimleri gerçek anlamda karşılanmamış olur.

Anayasal bir hak olarak görülen eğitimde fırsat eşitliği, yasalarla teminat altına alınmıştır. Eğitimde eşitlik kavramı; farklı olanların farklılıklarını dikkate alan, onlara ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim verilmesini savunan bir anlayıştır. Bu nedenle üstün yetenekli çocuklar için özel eğitim, eğitimde eşitlik ilkesini bozmamaktadır. Çünkü gerek sonradan kazanılan beceriler gerekse bireylerin doğuştan sahip olduğu bilişsel ve fiziksel farklılıklar gerçek hayatta mutlak eşitliğin bulunmadığını göstermektedir. Thomas Jefferson'ın ifade ettiği gibi *“en büyük eşitsizlik, eşit olmayanlara eşitmiş gibi davranmaktır.”* Bu anlayışa göre demokratik bir toplumda kamusal eşitlik, herkese aynı şeyi vermek değil, bireylerin farklı düzeyde ve yönde olan ihtiyaçlarını karşılayarak toplumun ortak bir paydada buluşmasını sağlamak demektir. Başka bir ifadeyle, bireysel farklılıkları dikkate alan kamusal eğitim politikaları geliştirmek, demokrasinin gereği olduğu gibi sosyal devlet ilkesinin de bir zorunluluğudur.

Demokrasıyla yönetilen ülkelerin birçoğunda olduğu gibi Türkiye'de de eğitimde istisnai durumlar yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiş “özel eğitim ihtiyacı olan bireyler” başlığı altında toplanmıştır. Fakat oldukça kapsayıcı olan bu tanım, engelli çocuklarla birlikte üstün yetenekli çocukları da aynı yasal düzenleme içinde değerlendirmektedir. Bunun bir sonucu olarak da, üstün yetenekli çocukların eğitsel ihtiyaçlarının karşılanmasında bazı belirsizlikler ve yetersizlikler söz konusudur. Özellikle üstün yetenekli çocukların eğitimi, istihdam politikalarını da içeren bir vizyondan yoksun olduğu için, eğitim süreci sonunda bireyler kendi başkalarına terk edilmekte ve beyin göçü şeklinde bir kayıp ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizin mevcut yasa ve yönetmeliklerinde, üstün yetenekli çocuklara yönelik belirleyici olmayan ve işlevsellikten uzak, sınır-

lı sayıda madde bulunmaktadır. Bu noktada, üstün yetenekli çocuklara ve ailelerine devlet tarafından hangi hakların sunulması gerektiğinin bilinmesi önem arz etmektedir. Bu kitapta, üstün yetenekli çocukların hakları, ülkemizdeki ve yabancı ülkelerdeki, mevcut yasal düzenlemeler ortaya konarak, uluslararası sözleşmeler çerçevesinde incelenecektir.

Bu çalışmadan beklenen en büyük yarar, üstün yetenekli çocukların hakları konusunda kamuoyunu bilgilendirmek ve yeni yasal düzenlemelerin hazırlanmasına dayanak oluşturmaktır.

Ülkemizdeki üstün yetenekli çocukların kendi potansiyellerini geliştirebilecekleri sosyal ve eğitsel haklara kavuşabilmesi umuyla...

İstanbul, 2011

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUK VE EĞİTİMİ

“Geçmiş yüzyıllarda, bütün çocuklara sanki aynı bireyin farklı örnekleriymiş gibi davranılması, eğitim alanında yapılan en büyük hata oldu. Bu düşüncenin doğal bir sonucu olarak da, hepsine aynı konuları aynı yöntemlerle öğretmek geçerli bir yol sayıldı.”

HOWARD GARDNER

Üstün Yetenekli Çocuk Kimdir?

Türkçede “yetenek” sözcüğü geniş bir anlam içermekle birlikte, “*bir duruma uyma konusunda organizmada bulunan ve doğuştan gelen güç, kapasite*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005). İngilizcede ise yeteneğin alanına bağlı olarak kullanılan “gifted” ve “talented” olmak üzere iki ayrı terim vardır. “Gifted” sözcüğü doğuştan üstün yeteneğe sahip olan kişi anlamını taşıırken, “talented” genel yetenek veya zihinsel güce sahip olan anlamına gelir (Merriam-Webster, 2009). Özellikle İngiltere’de bunların ikisini de içeren “ability” sözcüğü bilim ve eğitim literatüründe sık kullanılmaktadır. Dolayısıyla yetenekleri zihinsel ve zihinsel olmayan gibi bir sınıflamaya sokmak yerine yetenek sözcüğünün başına getirilen isme bağlı olarak birçok yetenek ifade edilebilmektedir.

Üstün yetenekliliğin bilimsel bir kavram olarak ele alındığı 19. yüzyıldan bu yana üstün yeteneğin en güçlü göstergesi, zekâ kavramı ve zekâyı ölçtüğü kabul edilen zekâ testleri olmuştur. Zekâ

testleri aracılığıyla tanımlama yapan kaynaklarda üstün yetenekli, zekâ bölümü sürekli olarak 130 ve daha yukarı puan alan bireylerle verilen addır. Genel bir zekâ tanımı yerine çoklu zekâyı savunan Gardner (1993) ise başlangıçta sözel-dilsel, mantıksal-matematiksel, uzamsal, müziksel, bedensel-kinestetik, sosyal (kişiler arası) ve içsel olarak açıkladığı zekâ alanlarına daha sonra doğal zekâyı da ekleyerek sekiz ayrı zekâ alanı olduğunu ileri sürmüştür (Gardner, 1999). Bu alanlardan birinde ya da birkaçında problem çözme becerisine sahip olmak, üstün yetenekliliğin bir ölçüsü olarak düşünülmektedir (Grybek, 1997).

Zekâ testlerinden bağımsız yapılan tanımlamalara bakacak olursak, üstün yeteneklilik; genel kabiliyetler, kişisel düşünce ve motivasyonun bir bileşkesidir (Feldhusen, 1986) ve “*duygusal ve bilişsel deneyimleri anlama ve transfer etme yeteneği bakımından akranlarına göre farkındalık, duyarlılık ve yetenek ortaya koymaktır*” şeklinde tanımlanmaktadır (Kokot, 1999).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen 1. Özel Eğitim Konseyi, Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri Komisyonu Raporu’nda “üstün zekâ” ve “üstün özel yetenek” kavramları “üstün yetenek” başlığı altında toplanmış ve şu şekilde tanımlanmıştır: “*Üstün yetenekliler, genel ve/veya özel yetenekleri açısından, yaşitlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği konunun uzmanları tarafından belirlenmiş kişilerdir. Üstün yetenekliler, bu yeteneklerini geliştirmede normal eğitim programlarının yetersiz kaldığı kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda farklılaştırılmış programlara ihtiyaç duymaktadır*” (Özel Eğitim Konseyi Ön Raporu, 1991).

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Bilim ve Sanat Merkezleri’nin son olarak 18 Ocak 2009 tarihinde güncellenen Yönergesi’nde ise üstün yetenekli çocuk, “*zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya akademik alanlarda yaşitlarına göre yüksek düzeyde başarı gösterdiği alan ve konu uzmanları tarafından belirlenen çocuk*” olarak ifade edilmiştir (Bilsem Yönergesi, 2009).

Üstün yeteneklilik hakkında birçok tanım yapılmış olsa da, literatürde ortak kabul gören bir görüş bulunmamaktadır. Ancak, ABD Eğitim Bakanlığı tarafından 1993 yılında önerilen bir tanım genel olarak kabul görmektedir (Passow ve Rudnitski, 1993: 26): *“Aynı yaş, deneyim veya çevre şartlarına sahip akranlarına göre, üstün performans gösteren veya yüksek düzeyde başarı elde eden çocuklar ve gençlerdir. Bu çocuk ve gençler entelektüel, yaratıcı ve olağanüstü bir liderlik kapasitesine sahip oldukları için sanatsal alanlarda ve özel akademik alanlarda yüksek performans sergilerler. Bu özellikteki bireyler, genellikle okul tarafından sağlanmayan eğitim hizmeti veya faaliyetlerine ihtiyaç duyarlar. Üstün yetenekli çocuklar ve gençler tüm kültürel gruplarda, tüm ekonomik tabakalar arasında bulunabilmektedir.”*

Üstün Yetenekli Çocukların Özellikleri

Amerika’da 1972 yılında Federal Hükümetin üstün yeteneklilerle ilgili politikasını belirlemek amacıyla hazırlanan ve halen günümüzde pek çok eyalette bu alanın genel standartları olarak kabul edilen Marland Raporu’na göre üstün yetenekliler aşağıdaki alanlardan birinde ya da bir kaçında üstün performans gösterirler (Marland, 1972):

- Genel zihinsel yetenek
- Özel akademik yetenek
- Yaratıcı ya da üretici düşünce yeteneği
- Liderlik yeteneği
- Görsel ve performans sanatlarında yetenek
- Psiko-motor (devinimsel) yetenek

Renzulli (1986)’ye göre üstün yeteneklilik birbiriyle etkileşim içinde olan üç özellik kümesine sahiptir. Bu kümelerden birincisi genel ve özel yetenek düzeyi; ikincisi yaratıcılık yani yeni düşün-

celer oluşturup, bunları yeni sorunların çözümünde uygulayabilme yeteneği; üçüncüsü de motivasyon yani bir işi başından sonuna kadar götürecektir görev anlayışıdır. Herhangi bir alanda üstün bir başarının sağlanması için belirtilen bu üç özellik kümesi arasında etkileşim gereklidir. Bireyin, bu özelliklerin hepsinde yaşatmalarının % 85'inden veya en azından birinde % 98'inden daha başarılı olması, üstün yeteneklilik ölçütü olarak kabul edilebilir.

Maker ve Nielson (1996: 25-27), üstün yetenekli bireylerin dört temel özelliğe sahip olduğunu belirtmektedir.

1. Öğrenme: Gözle görünür kolaylıkta ve şaşırtıcı hızda, özel anlama yeteneğine sahip olma.

2. Hafıza, Bilgi ve Anlayış: Bilgiyi alma veya beceriyi kazanma, devam ettirme, bütünleştirme ve geliştirme konusunda olağanüstü kapasiteye sahip olma.

3. Problem Çözme: Belli bir amaca ulaşma yolunda engellenme ile karşılaştığında güçlükleri ortadan kaldırma ve meydan okuma konusunda olağanüstü yeteneğe sahip olma.

4. Muhakeme: Alternatifleri ve olasılıkları düşünme konusunda olağanüstü yeteneğe sahip olma.

Üstün yetenekli çocukların özellikleri genel itibariyle aşağıda özetlenmiştir (Hany, 1995; George, 1995; Jackson ve Klein, 1997; Pufal-Struzik, 1999; Silverman, 2002; Davis ve Rimm, 2004):

- Fiziksel enerjileri yüksektir.
- Güçlü bir merak duygusuna sahiptirler.
- Sıra dışı bir hafızaya sahiptirler.
- Aynı probleme çeşitli çözümler sunabilirler.
- Yetişkin düzeyinde espri anlayışına sahiptirler.
- Yaşatlarından daha erken okumayı öğrenirler.
- Geniş bir kelime dağarcığına sahiptirler.
- Çabuk ve kolay öğrenirler.

- Çok iyi neden-sonuç ilişkisi kurabilirler.
- (Eğer ilgilerini çekerse) dikkat süreleri uzundur.
- Sayısal becerileri çok yüksektir.
- Kendinden yaşça büyük kişilerle arkadaşlık yapmayı tercih ederler.
- Hassas ve duygusal yapıya sahiptirler.
- İlişkilerinde dürüstlük ve adalet kavramlarına önem verirler.
- Doğaldırlar ve yapmacık hareketler yapmazlar.
- Gelişmiş bir sosyal olgunluğa sahiptirler.
- Rekabeti severler.
- Yaratıcılık becerileri yüksektir.
- Sorumluluk duygusuna sahiptirler ve üzerlerine düşen görevleri sonlandırırlar.
- Kişisel farkındalıkları yüksektir ve kendilerini kontrol edebilirler.
- Mükemmeliyetçi bir yapıya sahiptirler.

Üstün Yetenekli Çocukların Tanınması

Üstün yetenekli çocukların tanınması, onlara uygun eğitim olanaklarının sunulması açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle bir çocuktaki mevcut yetenekler ne kadar erken fark edilirse, o ölçüde sahip olduğu kapasitenin körelmesine etki edecek faktörlerden uzak kalabilir ve yeteneklerinin geliştirilmesi için uygun ortam sağlanabilir.

Üstün yeteneklilerin tanınması ve özel yetenek alanlarının belirlenmesi amacıyla bu çocukların sıkça gözlenen özelliklerini içeren çok sayıda liste üretilmiştir. Üstün yeteneklilerin tanınmasında kullanılan yöntemler genel itibarıyla şu başlıklar altında toplanabilir:

- Grup zekâ testleri
- Grup başarı testleri
- Bireysel zekâ testleri
- Yaratıcılık testleri
- Kritik düşünme testleri
- Resim, müzik gibi alanlar için özel testler.

Üstün yetenekli bireyin var olan kapasitesinin iyi bir şekilde değerlendirilebilmesi, bireyin kapsamlı bir değerlendirme sürecinden geçirilmesine bağlıdır (Moore, 1992; Ömeroğlu, 1993; Stile, 1996). Bu süreçte disiplinler arası bir yaklaşımın ve birçok değerlendirme aracının bir arada kullanılması kaçınılmazdır (Ersoy ve Avcı, 2001: 135-136). Tanılama ve değerlendirme sürecinde üstün yetenekli olduğu düşünülen bireye ilişkin veriler aşağıdaki kaynaklardan toplanmaktadır (Kitano ve Kirby, 1986):

- Öğretmenin saptamaları
- Çocukla ilgili tutulan çeşitli kayıtlar
- Aile görüşmeleri
- Çocuğun yaşlıları ile görüşme
- Çocukla görüşme
- Biyografik veriler
- Anekdot kayıtları
- Çocuğun ürünleri
- Uzman görüşleri
- Üye olunan organizasyonlardan toplanan bilgiler

Tüm bu veriler sonucunda, öğrencinin var olan performans düzeyini belirleyen değerlendirme raporu yazılmakta ve bu raporlar dikkate alınarak öğrenci için bireysel eğitim programı hazırlanmaktadır. Bu programda, uzun ve kısa vadeli eğitim hedefleri, birey için en uygun yerleştirme tipi, sağlanacak destek hizmetler

ve bu programın geçerlilik süresi gibi konular yer almalıdır (Kitano ve Kirby, 1986; Fiscus ve Mandell, 1997).

Buna karşın, ülkemizde üstün yetenekli çocukların belirlenmesi genel itibariyle, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerince yapılan bireysel zekâ testi sonuçlarına göre yapılmaktadır (Akkanat, 2004: 175). Oysa üstün yetenekliliğin, önceden olduğu gibi sadece “zekâ bölümünde üstünlük” (130 ve yukarısı) kriterine dayalı olarak tanılanması, diğer zihinsel değerlendirmelerde de geçerli olduğu gibi çocuk açısından önemli dezavantajlar taşımaktadır. Çünkü böyle kısıtlı bir değerlendirmede, henüz zekânın çeşitli boyutlarını yeterince kapsayıp kapsamadığı bile kesinleşmemiş olan ölçekler, sadece normal zihin düzeyi temel alınarak yapılandırılmıştır (1.Özel Eğitim Konseyi, 1991). Bunun yanı sıra kullanılmakta olan ölçeklerin, zekânın değişik niteliklerinden çok, genel zihin gücünü ölçtüğüne ilişkin eleştiriler söz konusudur.

Sahip olduğu zekâ ve/veya yetenek düzeyi yaşlılarının çok üstünde olan çocukları tanılamak, düzeylerinin açıkça fark edilebilir olmasından dolayı çok kolaydır. Ancak, ortalamanın biraz üstünde yetenek gösteren çocukların yaşlılarına göre farklılığı bu kadar belirgin olmadığından, durumlarını belirlemek için bazı saptamaların yapılması gerekebilir. Tanılama yapılırken, zekânın yukarıda bahsedilen bütün yönleri göz önünde bulundurulmalıdır. Okul öncesi dönemde üstün zihin düzeyine sahip çocukların her bir zekâ türü ile ilgili düzeyi netleşmediğinden, tanılamada kullanılan yöntemlerin geçerlikleri ve güvenilirlikleri düşüktür. İlköğretim düzeyinde çocukların yatkın oldukları zekâ türünü ifade edebilecek ortamların oluşturulup çoklu zekâ uygulamalarına yer verilmesi, tanılama açısından büyük önem taşımaktadır. Çeşitli nedenlerden dolayı çoklu zekâ kuramının uygulanmadığı durumlarda ise, tanılamada kullanılacak farklı yöntemlerin belirlenmesi gerekmektedir (Ataman, 1996).

Üstün Yetenekli Çocukların İhtiyaçları Nelerdir?

Normal eğitim ortamları, üstün yetenekli çocukların potansiyellerini sınırlayıcı bir etkiye sahip olması nedeniyle, bu çocuklar için yeterli olamamaktadır. Başka bir ifadeyle bu özellikteki çocuklar, kendi potansiyellerini geliştiren farklı eğitici programlarla desteklenmeye ihtiyaç duyarlar (Horn, 2002; Feldhusen, 1997; Renzulli, 1999; Clark, 2002; Hunsaker, 1994). Bu nedenle üstün yetenekli çocukların optimal düzeyde yetenek ve kapasitelerini geliştirebilmeleri için eğitsel ihtiyaçlarının çok iyi karşılanması gerekir.

Üstün yetenekli çocukların iki önemli ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaçlarının birincisi, zorlayıcı ve motive edici etkinlikler; ikincisi ise doğuştan sahip oldukları olağanüstü potansiyellerinin geliştirilmesidir. Bu doğrultuda, üstün yetenekli çocukların bilişsel potansiyelini geliştirebileceği, mevcut kapasitesinin en iyisini ortaya koyabileceği öğrenme ortamları sunulmalıdır.

Üstün yetenekli çocuklar bilişsel uyarılmaya, karmaşık bilgileri öğrenmeye, ele aldıkları konuları derinlemesine araştırmaya, sürekli sorgulamaya ve incelemeye ihtiyaç duyarlar. Bununla birlikte bu çocuklar bir konu üzerinde derinlemesine düşünmek, ilgileri doğrultusunda hareket etmek, bağımsız çalışmak ve daha büyük yaştakiler ile ilişki kurmak isterler. Çünkü özel yeteneklerinin onaylanması ve desteklenmesi, meraklarını gidermeleri, hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını uygulamaya geçirmeleri üstün yetenekli çocuklar için önemlidir. Üstün yeteneklilerin bu ihtiyaçlarını karşılamak için ilgi ve yeteneklerini ortaya koyup geliştirebilecekleri bireyselleştirilmiş eğitim programlarına (BEP) gereksinimleri vardır (Koshy, 2002).

Üstün yetenekli çocukların eğitsel gereksinimlerinin karşılanamaması, onların mevcut yetenek ve potansiyellerini kullanabilmelerine engel teşkil etmektedir. Böyle bir eksiklik ise bu çocuklara karşı bir anlamda yaptırım uygulamakla eşdeğer olarak görülebi-

lır. Dolayısıyla üstün yeteneklılilerin mevcut potansiyellerini kullanabilmelerine imkan verecek, gelişimsel özelliklerine uygun eğitim ortamı ve öğretim olanaklarından faydalanmalarının sağlanması, toplumda hassasiyet gösterilmesi gereken bir konudur. Bununla birlikte, ülkemizde üstün yetenekli bireylerin özel öğrenme gereksinimlerine cevap verecek, öğrenme hızlarına uygun yeni eğitim politikalarının geliştirilmesine ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi

Üstün yetenekli çocuklar özel eğitsel ihtiyaçlara sahiptir (Maker ve Nielson, 1996; Tomlinson, 1997; Chan, 2001; Clark, 2002; Delisle, 2003; Van-Tassel-Baska, 2005). Bu özellikteki çocukların öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması için ilgi ve yeteneklerini ortaya koyup geliştirebilecekleri, onları motive eden esnek ve yaratıcı etkinliklerin sunulması gerekmektedir (Koshy, 2002). Başka bir ifadeyle üstün yetenekli öğrenciler, normal programlar yoluyla sağlanamayan geniş kapsamlı eğitim olanaklarına gereksinim duyarlar (Renzulli ve Reis, 1985). Aksi takdirde, bu öğrenciler okuldan sıkılabilir veya ilgilerini kaybedebilirler (Colangelo, 1991; Clark, 2002).

Üstün yeteneklılilerin eğitimi alanındaki bazı uzmanlar, maksimum bilişsel gelişim için üstün yetenekli öğrencilerin normal öğrencilerden ayrılmasını ve homojen olarak gruplanmasını savunmaktadır (Fiedler, Lange & Winebrenner, 2002). Bazı uzmanlar ise üstün yetenekli öğrencilerin normal öğrencilerden ayrı olarak eğitim görmelerinin toplumda elit bir grup yaratabileceğini ve bunun da demokratik eğitim sürecine ters düştüğünü düşünmektedir (Gamoran, 1992; Maker ve Nielson, 1996; McDaniel, 2002).

Üstün yetenekli öğrencilerin zaten başarılı olduklarını ve özel olarak ilgilenilmesine gerek olmadığını savunan eğitimciler bulunmaktadır. Bu uzmanlar, tüm öğrencilerin normal sınıflarda hetero-

jen olarak gruplanması görüşüne sahiptir (Winner, 1996; Davalos ve Griffin, 1999; Tomlinson, 1999; Winebrenner, 2000; McDaniel, 2002; George, 2005). Bu görüşe göre üstün yetenekli öğrenciler öğrenmeleri gerekenleri zaten öğrenirler, çok yüksek notlar alırlar ve istenilen standartlara ulaşırlar (George, 2005; Winebrenner, 2000). Cogan (1995)'a göre bu anlayış, üstün yetenekli öğrencilerin etkili olarak hizmet almasını engelleyen faktörlerden başında gelmektedir.

Üstün yetenekli öğrencilerin normal akranlarıyla birlikte mi yoksa farklı bir sınıfta eğitim almaları konusunda değişik görüşler olmasına rağmen, bu öğrencilerin resmi müfredat dışında niteliksel olarak farklı bir programa gereksinim duydukları ve özel öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği görüşü genel olarak kabul görmektedir (VanTassel-Baska ve Stambaugh, 2005; Chan, 2001; Maker ve Nielson, 1996). Bununla birlikte üstün yetenekli öğrencilere farklılaştırılmış öğretim sunmak "elit bir grup" yaratmak anlamına gelmediği gibi, bu öğrencilerin özelliklerine uygun eğitim almasını sağlamak demokratik ve sosyal devlet anlayışının bir gereğidir.

Leta Stetter Hollingworth (1886-1939), yirmi yıl boyunca üstün yetenekli çocuklar üzerine çalışmalar yapmış bir psikologdur. İnsanların, bilişsel açıdan eşit yaratılmadığını ve bu nedenle bütün çocukların aynı yolla eğitim almaması gerektiğini savunan Hollingworth'e göre üstün yetenekli çocuklar için ideal bir okul ortamı, homojen olarak gruplanmış bir sınıf içinde zenginleştirilmiş veya farklılaştırılmış müfredat uygulanan, hızlandırılmış öğrenme fırsatları sağlanan bir yer olmalıdır (Klein, 2000).

Üstün yetenekli çocukların eğitimi konusunda günümüzde otorite olarak kabul edilen Clark (2002), Maker ve Nielson (1995), Van Tassel-Baska (2005), Davis ve Rimm (2004) ve Winebrenner (2000) üstün yetenekli çocukların özel ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği konusunda aynı görüşe sahiptir. Bununla birlikte Tomlinson (1999), VanTassel-Baska (1992) ve Winebrenner (1997),

normal sınıf ortamında üstün yetenekli öğrenciler için farklılaştırılmış öğretim ve müfredatın olması gerektiğini savunmaktadır.

Üstün yetenekli çocukların eğitimi konusunda başta Amerika, İngiltere ve Almanya olmak üzere birçok ülke önemle durmuştur. Bu ülkelerde üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda çok sayıda proje çalışmaları yürütülmüş ve farklı modeller geliştirilmiştir. Bu modellere örnek olarak; özerk öğrenme modeli (Betts, 1979), LES (Learning Enrichment Service) modeli (Clifford, Runions & Smyth, 1986), ilköğretim ve ortaöğretim seviyesindeki öğrenciler için ayrı olarak geliştirilmiş olan Purdue Modeli (Feldhusen & Kolloff, 1986), bütünleştirici eğitim modeli (Clark, 1986), bütünleştirilmiş müfredat modeli (VanTassel-Baska, 1986), farklılaştırılmış müfredatın yapılandırılması için geliştirilmiş model (Kaplan, 1986), piramit modeli (Cox, Daniel & Boston, 1985) ve SEM (The Schoolwide Enrichment Model) modeli (Renzulli ve Reis, 1985), zenginleştirme matriksi modeli (Tannenbaum, 1986) ve sonsuz yetenekler modeli (Schlichter, 1986) sayılabilir.

Genel olarak uygulamalarda en sık kullanılan eğitim modelleri ise gruplama, hızlandırma ve zenginleştirme olarak üç ayrı başlık altında toplanabilir.

Gruplama modelinde normal sınıflardaki üstün yetenekli öğrenciler için küme gruplandırma, özel bir sınıfta gruplandırma, özel bir okulda gruplandırma, kaynak odada gruplandırma ve kaynak merkezlerinde gruplandırma yapılabilir. Bu modelde; seminerler, yaz kursları, çeşitli merkezlerdeki (müzeler, üniversiteler, bilim laboratuvarları vb.) özel çalışmalar şeklinde uygulamalar bulunmaktadır. Özel gruplamalar yoluyla üstün yetenekli çocukların ihtiyaçları karşılanmakla birlikte, yeteneklerin geliştirilmesinde belirgin düzeyde başarı sağlandığı ve çocukların bu uygulamalarla benlik kavramlarının geliştiği görülmektedir (Roedell ve diğerleri, 1985; Kitano ve Kirby, 1986; Moore, 1992; Southern ve diğerleri, 1993).

Hızlandırma; okula erken başlama, bütünüyle sınıf atlama, ileri olduğu derslerde sınıf atlama, normal programı süresinden daha kısa sürede tamamlama, kurslar alma ve seminerlere katılma gibi pek çok şekilde uygulanabilmektedir. Hızlandırmanın en avantajlı yanı çocukların sıkılmasına fırsat vermemesidir. Bu nedenle, çocuklar eğitim programına çok istekli katılmaktadır (Maker, 2003). Bunun yanında çocuğun yaşlarıyla iletişim kurma gereksinimlerine cevap verememesi ve öğrencilerin bağımsız çalışma yeteneğinden yoksun olması, hızlandırma programının olumsuz yönleri olarak sayılabilir (Özsoy ve diğerleri, 2001; Karakurt, 2003).

Zenginleştirme modelinde ise üstün yetenekli çocuklar normal sınıflarda ve kendi akranları arasında tutularak normal sınıf programı bu çocukların özelliklerine ve eğitim gereksinimlerine cevap verebilecek şekilde çeşitlendirilmekte ve derinleştirilmektedir (Metin, 1999; Strip, 2000; Ataman, 2003; Çağlar, 2004; Davis ve Rimm, 2004; Counsell, 2007). Üstün yetenekli çocukların duygusal ve sosyal gereksinimleri göz önünde bulundurulduğunda, zenginleştirme uygulamalarının bu çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılamada en geçerli eğitim yaklaşımı olduğu söylenebilir (Karnes ve Johnson, 1991; Fowler ve diğerleri, 1995; Porter, 1999).

Zenginleştirme, ayrı eğitim uygulamalarından farklı olarak yetenek düzeyleri ne olursa olsun tüm çocukları kapsayacak bir yapıya sahiptir. Üstün yetenekli çocuklarla normal çocukların bir arada olması, normal çocuklar için de bir zenginleştirmedir. Zenginleştirme, Türkiye’de her yerleşim bölgesinde ve her okulda uygulanabilecek bir modeldir. Dikey ve yatay olarak uygulanabileceği gibi, yarı günlük programlar, özel kurslar, özel öğretmen, bağımsız çalışma, alan gezileri, mentorluk ve öğrenci değişim programları şeklinde de uygulanabilmektedir (Ataman, 1998: 189). Özellikle bu uygulamalar içinde yer alan mentorluk programları, üstün yeteneklilerin eğitiminde etkili bir zenginleştirme uygulaması ola-

rak başta Amerika olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerinde belli bir sistem dahilinde yürütülmektedir.

Üstün yetenekli öğrencilerin yeteneklerini geliştirmek ve eğitim gereksinimlerini karşılamak üzere uygulanabilecek zenginleştirme uygulamaları aşağıda özetlenmiştir:

- **Bağımsız çalışma ve araştırma/sanat projeleri:** Üstün yetenekli öğrencilerin ilgilendikleri alanlarda bilimsel araştırma ya da sanat, drama, yaratıcı yazın gibi alanlarda yapılan proje çalışmalarıdır.
- **Öğrenme merkezleri:** Sınıf içinde ya da okulun kaynak odasında oluşturulan öğrenme merkezlerinde müfredatta bulunan konular, kavramlar ve becerilerin derinleştirilerek ya da genişletilerek çalışılmasıdır.
- **Alan gezileri:** Müzeler, sanat galerileri, gazete matbaası, araştırma laboratuvarı gibi kültürel ve bilimsel alanlara ya da mesleki kuruluşlara gezilerin düzenlenmesidir.
- **Destekleyici uygulamalar:** Hafta sonları ya da yaz tatillerinde, görsel sanatlar, iletişim, fen-matematik, yabancı dil, bilgisayar gibi, geniş çeşitlilikte ve daha çok müfredatta yer almayan konuların işlendiği uygulamalardır.
- **Yaratıcı sorun çözme programları:** Gelecekle daha etkin baş edebilmek, yaratıcılığı geliştirmek, problem çözme modellerini öğrenip günlük yaşantıyla bütünleştirmek, nasıl bilgi toplanır, nereye ve kimlere başvurulur vb. konular üzerinde çalışılan programlardır.
- **Teknolojinin kullanımı:** Bilgisayar ve internet teknolojisi üstün yetenekli çocuklar için sonsuz zenginleştirme fırsatları olarak sunulmaktadır.
- **Mentorluk:** Üstün yetenekli çocuğun ilgi duyduğu alanda kendisine rehberlik yapabilecek bir öğretmen, veli, alan uzmanı ya da kendinden yaşça büyük olan bir öğrenci ile çalışmasıdır.

Bunların yanı sıra akademik yarışmalar, yorum ve tartışma becerilerini geliştirmek üzere düzenlenmiş programlar ve turnuvalar zenginleştirme uygulamaları olarak kullanılabilir (Smutny, 2001; Davis ve Rimm, 2004).

Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminde Öğretmen Faktörü

Üstün yetenekli öğrenciler dahil olmak üzere bütün öğrenciler mükemmel bir öğretmene sahip olma ve yeteneklerine uygun eğitim alma hakkına sahiptir (Darling-Hammond, 1997; Sparks, 2006).

Öğretmen, sınıfında bulunan öğrencilerin bireysel farklılıklarını bilen ve buna uygun öğrenme deneyimleri oluşturan bir öğretim lideridir. Her öğrencinin ilgi, yetenek ve becerileri birbirinden çok farklıdır. Bu doğrultuda öğretmenin görevi, bu farklılıklara uygun öğrenme fırsatları düzenleyerek mümkün olduğu kadar çok çeşitte materyal ve program içeriği sunmaktır.

Öğretmenin üstlendiği bu rolü gereğince yerine getirebilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, 2002 yılında Temel Eğitime Destek Projesinin beş bileşeninden birini “Öğretmen Eğitimi”ne ayırmış ve “öğretmenlik mesleği ve genel yeterliklerine” ilişkin geniş kapsamlı bir çalışma başlatmıştır. Bu çalışmada öğretmeni; “*sınıfında bulunan öğrencilerini bilişsel, fiziksel, sosyal, dil, duygusal, kültürel gelişimleri açısından tanımalı ve öğrenme biçimlerini, güçlü ve zayıf yönlerini, ilgi, ihtiyaçlarını bilen kişi*” olarak tanımlamıştır. Aynı çalışmada öğretmenlerin temel görevinin; “*Ulusal ve evrensel değerleri benimseyen ve sorunlara çözüm üreten, millî eğitimin ve alanı ile ilgili ders programlarının amaçlarını davranışa dönüştüren, öğrenmeyi öğrenen bireyleri, her bireyin gereksinimlerini de dikkate alarak yetiştirmek*” olduğu ifade edilmiştir (MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, 2006).

Üstün yetenekli öğrenciler, potansiyel açıdan akranlarına göre öğrenme hızı, öğrenme derinliği ve sahip oldukları ilgiler bakımından farklıdır. Bu öğrenciler, normal programlar yolu ile sağlanamayan geniş kapsamlı eğitim olanakları ve hizmetlerine gereksinim duyarlar (Renzulli ve Reis, 1985; Czekkszenmihaly ve Robinson, 1986). Dolayısıyla üstün yeteneklilerin eğitiminde öğretmenlerin kritik görevleri vardır. Öğretmenlerin, sınıflarında bulunan bu özellikteki çocukların, mevcut yeteneklerini fark etmesi ve bu yeteneklerini geliştirmek için de farklı bir öğretim almasını sağlayabilmesi için bu alanla ilgili bilgi altyapısına sahip olmaları gerekir. Öğretmenlerin bilgi altyapısı zayıfsa bu görevini yerine getiremez ve birçok üstün yetenekli birey toplumda fark edilmeden çoğunluk içinde kaybolabilir.

Üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarını anlayan bir öğretmen, normal sınıf ortamında teşvik edici öğrenme yaşantıları sunan bir orkestra şefi gibidir. Öğretmen farklılaştırılmış bir programa ihtiyaç duyan öğrencileri tespit etmiş ve bu öğrencilerin farklı bir yaklaşımla eğitilmesi gerektiğini anlamış ise bu öğrencilere yardım etmek için daha farklı programlar sunmaya hazırdır demektir. Bununla birlikte öğretmen, bazı konularda kendisinden daha fazla şey bilen öğrenciler karşısında, kendisini tehdit altında hissetmeyecek kadar olgun olmalıdır (Parke, 1992).

Üstün yetenekli öğrenciler için öğretmenlerin, öğretim görevlerinin dışında bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlaması gerekir (Clark, 2002). Çünkü sınıfın seviyesi bu özellikteki öğrencilerin seviyesinden muhtemelen çok aşağıdadır. Bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlanırken uygun bir sınıf ortamı hazırlama, nitelikli sorular sorma, üst düzey düşünme becerisi geliştirme ve yaratıcılığı cesaretlendirme temel esas olmalıdır. Bu esaslara dayalı olarak sınıf öğretmeni (Tuğrul, 1994; Ataman, 2000; Koshy, 2002);

- Öğrencilerin öğrenme hızına uygun ödevler vermelidir.
- Ödevlerde tekrarlara ve alıştırmalara fazla yer vermemelidir.

- Farklı öğrenme ve öğretme teknikleri, materyal ve araç-ge-reç kullanmalıdır.
- Tartışma, proje ve dramatizasyon çalışmalarına önem veril-melidir.
- Analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarını içeren çalış-malar yapmalıdır.
- Kalıp bilgilerden çok yaşayarak öğrenebilecekleri geniş göz-lem ve deneylere yer vermelidir.
- Kendilerine özgü ilgileri olduğundan, grupla olduğu kadar bireysel çalışma yapmalarına da fırsat tanınmalıdır.
- Okul içi ve okul dışı etkinliklere yönlendirmelidir.
- Liderliği gerektiren ya da liderlik becerisini geliştirmeye fir-sat verecek çalışmalara katılması için teşvik etmelidir.
- Başarılarını çocuğun kendi performansı içerisinde değerlen-dirmelidir.
- Gerek öğrenim durumu gerekse diğer alanlardaki tutum, davranışları ile ilgili anne ve babalarla sürekli işbirliği içeri-sinde olmalıdır.
- Akademik konuların dışında mutlaka resim, müzik gibi sa-natsal alanlardaki bilgi ve becerilerinin de gelişmesini sağ-lamalıdır.
- Çocukların yetenek ve ilgilerini ortaya çıkarabilmek için uy-gun ortam ve fırsatlar hazırlamalıdır.
- Çocuğun başarılarını mutlaka ödüllendirmelidir. Çocuğun tepkilerine duyarsız kalmamalıdır.

Herkes İçin Eğitim Dünya Beyannamesi'nin Temel Öğrenme İh-tiyaçlarının Karşılanması Hareket Çerçevesi içinde eğitimde öğ-retmen faktörünün önemi şu ifadelerle vurgulanmıştır: “Nitelikli eğitim verilebilmesi için öğretmenlerin ve diğer eğitim personelinin, çok önemli rolü kavranmalı ve katkılarını optimize etmek için gelişt-irilmelidir” (Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı, 1990).

Üstün yeteneklilerin eğitimi alanında otorite olarak kabul edilen araştırmacılar, öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin özel ihtiyaçlarını karşılamak için bu öğrencilerin özelliklerini bilmesi ve öğretimin farklılaştırılması konusunda yeterli eğitim alması gerektiği görüşünü savunmaktadır (Pigge ve Marso, 1987; Cross ve Dobbs, 1987; Feldhusen ve Huffman, 1988; Hanninen, 1988; Parke, 1989; Lyon ve diğerleri, 1989; Hansen ve Feldhusen, 1990; Cramer, 1991; Feldhusen, 1991; Copenhaver ve McIntyre, 1992; Feldhusen, 1997; Davalos ve Griffin, 1999; Gallagher, 2000; Toll, 2000).

Üstün yeteneklilerle ilgili yeterli bir eğitim almamış öğretmenler, bu özellikteki öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılama konusunda yetersiz kalmaktadır (Archambault ve diğerleri, 1993; Westberg ve diğerleri, 1993; Westberg ve Daoust, 2003). Bununla birlikte öğretmenlerin hizmet öncesinde aldıkları lisans eğitiminde üstün yeteneklilik hakkında yeterli altyapı bilgisi verilmemektedir (Copenhaver ve McIntyre, 1992; Goerss ve diğerleri, 2006). Bu durumda, öğretmenlerin birçoğunun üstün yeteneklilerin eğitimi alanında hizmet-içi eğitim ihtiyacı içinde oldukları söylenebilir (Davison, 1996; Karnes ve Whorten, 1996; Vialle ve Konza, 1997; Nugent ve Shaunessy, 2003).

Ayrıca öğretmenler hizmet öncesi eğitim programları yoluyla da üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek pedagojik bilgiye ve becerilere sahip olabilir (Mertens, 1983; Hall, 1983; Parker ve Karnes, 1987; Cross ve Dobbs, 1987; Rogers, 1989; Ginocchio, 1990; Meade, 1991; Lieberman, 1995; Taplin, 1996; Davison, 1996; Sullenger ve diğerleri, 1997; Gallagher, 2000; Toll, 2000; Clinkenbeard ve Kolloff, 2001; Darling-Hammond ve diğerleri, 2002).

Üstün Yetenekli Çocukların Sayısı Kaçır?

Bir toplumda, nüfusun yaklaşık % 5'i üstün yeteneklilik ve zekâ geriliği özelliğine sahip bireylerden oluşmaktadır. Bu % 5'lik insan

grubunun yaklaşık % 2-3 kadarı ise üstün yetenekli olarak kabul edilmektedir (Marland Raporu, 1972).

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün resmi verilerine göre ülkemizdeki nüfusun yaş seviyelerine dağılımı Tablo 1'de yer almaktadır. Bu tabloda, 0-24 yaş grubu nüfusun 31.374.071 olduğu görülmektedir (www.report.tuik.gov.tr, 2010). Bir insan grubunun % 2'sinin üstün yetenekli olduğundan hareket edecek olursak, 2010 genel nüfus verilerine göre Türkiye'de üstün yetenekli çocuk ve gençlerin sayısının 627.481 olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

Tablo 1: 2010 Genel Nüfus Bilgileri

Yaş Seviyeleri	Kadın	Erkek	Toplam	Üstün Yetenekli (%)
0-4	2.994.168	3.161.153	6.155.321	123.106
5-9	3.017.863	3.183.784	6.201.647	124.032
10-14	3.165.391	3.336.975	6.502.366	130.047
15-19	3.037.327	3.197.293	6.234.620	124.692
20-24	3.075.369	3.204.748	6.280.117	125.602
Toplam	15.290.118	16.083.953	31.374.071	627.481

Kaynak: <http://www.report.tuik.gov.tr>

Türkiye'deki genç nüfus nedeniyle, önemli bir üstün zihin gücü potansiyeline sahip olduğumuz söylenebilir. Üstün beyin gücü, yaşadığımız yüzyılda gerek ülkemizin rekabet gücünün artmasında, gerekse AB'ye entegrasyon sürecinde en büyük avantajlarımızın başında gelmektedir. Üstün yetenekliler değişik alanlarda toplumun kalkınması ve gelişmesi için çağdaş uygarlığı yaratacak üstün beyin gücüne sahiptirler. Buna karşın her yıl yüzlerce başarılı gençimiz yurtdışına okumak için gidip bir daha geri dönmemektedir. Sermayenin ve üstün beyin gücünün vatani yoktur, dikkat etmezsek kaçıırız. Bu nedenle; en önemli sermayemiz olan üstün yetenekli çocukların, uygun teknik ve yöntemlerle erken tanınmasını ve potansiyeline uygun eğitim almasını sağlayacak eğitim politikalarına ihtiyaç vardır.

Üstün Yetenekli Çocukların Kaçı Özel Eğitim Hizmetlerinden Yararlanabilmektedir?

Günümüzde Türkiye’de üstün yetenekli öğrencilerin eğitimine yönelik resmi olarak tek bir okul bulunmaktadır. İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi tarafından yürütülen Üstün Zekâlıların Eğitimi Projesi için uygulama okulu olan Beyazıt Ford-Otosan İlköğretim Okulu’nda üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gereksinmelerini karşılamak üzere zenginleştirilmiş bir program uygulanmaktadır. 2009-2010 eğitim-öğretim yılı itibariyle bu okulda 180 üstün yetenekli öğrenci öğrenim görmüştür.

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına devam eden üstün yetenekli öğrencilerin örgün eğitimleri dışındaki zamanlarda ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim almalarını sağlamak amacıyla bilim ve sanat merkezleri faaliyet göstermektedir. Ülkemizde 53 farklı şehirde 58 adet bilim ve sanat merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerde, 2009-2010 eğitim-öğretim yılı itibariyle yaklaşık 8000 öğrenci, yetenekleri doğrultusunda hizmet almıştır.

Günümüzde Beyazıt Ford-Otosan İlköğretim Okulu ve BİLSEM’ler dışında üstün yeteneklilere özel eğitim imkânı sunan herhangi bir resmi kurum bulunmamaktadır. Bu iki kurumda toplam 8180 üstün yetenekli öğrenci kendi potansiyeline uygun eğitimi almıştır. 2010 genel nüfus bilgilerine göre Türkiye’de 627.481 üstün yetenekli çocuk olduğu gerçeğinden hareket edersek, ülkemizde 619.301 üstün yetenekli çocuğa devlet tarafından herhangi bir özel eğitim imkanı sağlanamamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Yönetmeliği’ne göre üstün yetenekli öğrenciler için okullarda bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) ve kaynak oda hazırlanması gerekmektedir. Günümüzde maalesef bu yasal zorunluluk hayata geçirilememektedir. Bu du-

rum, üstün yetenekli bireylerin özel eğitim ihtiyaçlarının karşılanması konusunda devletin yetersiz kaldığı gerçeğini karşımıza çıkarmaktadır.

Yukarıda açıklanan bilgilerden anlaşılacağı üzere, üstün beyin gücü açısından zengin bir ülke olmamıza rağmen, bu potansiyelelin neredeyse çok az bir bölümüne uygun eğitim olanağı sağlanabilmektedir. Oysa bu bireylerin bir tanesinin bile normal çoğunluk içinde kaybolup gitmesinin ya da potansiyelini kullanamamasının hem ülkemiz hem de bütün insanlık adına büyük bir kayıp olduğu unutulmamalıdır.

Üstün Yetenekli Çocuklara Neden Özel Haklar Sunulmalıdır?

Üstün yetenekli çocuklar, özel eğitim alanının en çok göz ardı edilen ve eğitim olanaklarından yeterince yararlanamayan grubudur. Bilim ve sanat alanlarındaki katkılarına, uygarlık düzeyini oluşturmadaki çabalarına karşın, bu çocukların yetiştirilmesine yeterli ilgi ve çaba gösterilmemektedir. Bunun en önemli nedenleri arasında, bu çocuklara ilişkin önyargıların yattığı gözlemlenmektedir. Bu önyargıların bir kısmını şöylece sıralayabiliriz (Ataman, 2003):

- Bu çocuklar zaten üstün, onlar için fazladan bir eğitime ihtiyaç yoktur.
- Üstün yetenekliler, her ortamda kendilerini geliştirebilirler.
- Bu çocuklara ekstra eğitim verirse “elit bir grup” yaratırız, bu da topluma üstesinden gelemeyeceği sorunlar oluşturur.
- Zaten seçerek öğrenci alan ortaöğretim kurumları bu çocuklara yöneliktir, bunun dışında özel bir eğitim vermek gereksizdir.
- Üstün yeteneklilerle, özel eğitimin ilgilenmemesi gerekir.

Bu görüşlere karşın üstün yetenekli çocukların büyük bir ço-

ğunluğu yüksek enerjiye sahiptir ve akranlarından farklı olarak sürekli yenilik isterler. Bugünkü eğitim sisteminde uygulanan müfredat programları, normal öğrencilerin öğrenme kapasitesi göz önünde bulundurularak hazırlandığı için, programın kapsadığı alanlar ve konular üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Bu nedenle üstün yetenekliler, normal sınıf ortamında, bazı önlemler alınmadığı takdirde çeşitli olumsuzluklara neden olabilir. Bu olumsuzluklardan bazıları aşağıda belirtilmiştir (Özsoy ve diğerleri, 2001; Karakurt, 2003):

- Üstün yetenekli çocuklar evlerinde, okulda ve çevrelerinde fark edilmez ve desteklenmezse, bu özelliği çocuğa ağır bir yük getirebilir. Bu durum, sadece çocuk için değil, onunla ilişkisi olanlar için de bir problem oluşturabilir.
- Okulda yapılan çalışmalar ve verilen ödevler seviyelerine uygun olmazsa, okul onlar için sıkıcı bir hâle gelebilir.
- Üstün yetenekli bir çocuğun okulda elde ettiği kolay başarı, çocukta etkili çalışma alışkanlıklarının gelişmesini engelleyebilir.
- Diğer çocuklardan fazla bilgiye sahip olmak, çok soru sormak, bildiklerini sözle anlatma isteği, bazen öğretmen ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebilir.
- Üstün yetenekli çocuklar genelde konuşmayı sevdikleri için, gerek ders dışında küme tartışmalarında, gerekse ders sırasında öğretmenin sınıf yönetimini zorlaştırabilir.

Geleneksel okulun amacı ise herkese aynı eğitimi vermek ve belirli bir zaman dilimi içinde önceden belirlenmiş standart kazanımları kazandırmaktır. O yıl geliştirilecek becerileri önceden kazanmış olan veya çok hızlı öğrenen öğrenciler için gerekli önlemler alınmazsa, bu öğrencilerin eğitim gereksinimleri karşılanmamış olur. Bu tür öğrenciler başlangıçta en yüksek notu alabilirler, ancak bu not onların bireysel gelişimini yansıtmaz, sadece başlangıç nokta-

larının diğerk sınıf arkadaşlarına göre daha ileri düzeyde olduğunu gösterir. Oysa farklılaştırılmış eğitim programıyla, bu öğrencilerin bireysel gelişimleri desteklenebilir (Tomlinson ve Alan, 2000).

Üstün yeteneklilere yönelik eğitimin bu kadar önem arz etmesinin nedenleri şunlardır (Özsoy ve diğerkleri, 2001; Akarsu, 2004; Akkanat, 2004):

- Üstün yetenekli bireyler, bir toplumda kıt bir beşeri kaynaktır.
- Üstün yetenekliler erken yaşta yönlendirildiklerinde gelişimleri hızlandırılabilir; dolayısıyla topluma katkıları artırılabilir.
- 21. yüzyılın bilgi ve yaratıcılığa dayalı rekabet dünyasında üstün yetenekliler kendi alanlarında iş, bilim, teknoloji, sanat ve hizmet sektörlerine, doğdukları ya da göç ettikleri ülkelere ve genel anlamda uygarlığa katkıda bulunabilecek değerli bir ekonomik kaynaktır.
- Bu çocuklar geleceğin araştırma uzmanları, bilim adamları, askeri liderleri ve yaratıcı sanatçıları olacağı için, eğitimleriyle ilgili önlemler alınmadığı takdirde ülkelerin geleceği tehlikeye atılmış olacaktır.
- İlköğretim ve bir dereceye kadar ortaöğretim programları, orta seviyede yetenekleri bulunan çocukların gereksinmelerine göre düzenlenmiştir. Bu durum, üstün yeteneklilerin potansiyellerinin tümünü kullanmadan başarılı olmalarını sağlamaktadır. Bunun sonucu olarak, üstün yetenekli öğrencilerin edindikleri bilgi düzeyi zihinsel düzeyinin çok gerisine düşmekte ve öğrenci programa ilgisiz kalmaktadır.
- Kendi haline bırakılıp yönlendirilmediği, kendini gerçekleştirme ve üretme fırsatını bulamadığı zaman üstün yetenekliler, kendisine ve çevresine zarar verebilir.
- Çağdaş eğitim felsefesi, eğitimde fırsat eşitliği kavramını, her bireyin gelişim ve öğrenme özelliklerine uygun, çeşitlendiril-

miş, zenginleştirilmiş ve farklılaştırılmış eğitim ortamlarını sunmak olarak tanımlamaktadır.

- Bu çocuklara farklı eğitim uygulamak ve yeni yollar bulmak için harcanacak çaba, genel eğitime katkıda bulunacak ve genel eğitimin ilerlemesine yardımcı olacaktır.

Gereğinde ve zamanında teşhis edilememek, ihtiyaçlarına uygun eğitim alamamak gibi nedenler yüzünden üstün yetenekli olan bireylerin ortalama yetenek yığını içinde kaybolması her toplum için telafisi mümkün olmayan bir eksikliktir (Enç ve diğerleri, 1987: 213). Bu olumsuz ihtimali önlemek için de, bu özellikteki çocukları, en güvenilir yollardan erken tanılamak ve durumlarına uygun olan eğitim ortamı içinde yetiştirmek, devletin sosyal sorumluluklarından biridir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN HAKLARI

“Bir ülkenin uygarlık düzeyi, o ülkede özel eğitim gereksinimi olan çocuklara sağlanan eğitim ve öğretim olanakları ile ölçülür.”

MITAT ENÇ

1. TEMEL KAVRAMLAR AÇISINDAN ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN HAKLARI

Doğal Bir Hak Olarak Üstün Yetenekli Çocukların Hakları

Doğanın en belirgin şekilde herkes tarafından kolaylıkla görülebilecek gerçeklerinden biri hiç şüphesiz insanlar arasında var olan “bireysel farklılıklar”dır. İnsanlar arasındaki bireysel farklılıklar, dünyada insan nesli var olduğu günden beri vardır. Çünkü bu durum, doğanın değişmez yasasıdır ve bu durumun değişmesinin doğadaki dengeyi bozacağı bilinen bir gerçektir.

Her çocuk birbirinden farklı bilişsel yapı ve yetenekleri ile dünyaya gelmektedir. Bireylerin doğuştan sahip olduğu yeteneklerini geliştiren en önemli araç ise eğitimidir.

Eğitim, dünyaya gelen her bireyin sırf “insan” olduğu için do-

ğal bir hakkı ve ihtiyacı olarak kabul edilmektedir. Dünyada birçok ülke tarafından onaylanan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 26. Maddesi'ne göre "herkes eğitim hakkına sahiptir". Bununla birlikte Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28. Maddesi, çocuğun eğitim hakkını kabul eder ve çocuğun özelliklerine göre eğitim almasını öngörür. Bu hakkın hiçbir kısıtlamaya tâbi olmadan, bireylerin yetenekleri ölçüsünde eğitim hizmeti almasını sağlamak, toplumun temel görevlerinden biridir.

Toplumun her bireye yetenekleri ölçüsünde eğitim hakkı vermesinin üç yönlü dayanağı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, her insanın psikolojik ve sosyal temel ihtiyaçlarından en başta geleninin eğitim olduğu gerçeğidir. Eğitimden yoksun edilen hiçbir insanın psikolojik yönden huzurlu ve sosyal açıdan uyumlu olabileceği düşünülemez. İkinci yönü, insanlar arasında mevcut bireysel farklılıkların bulunmasıdır. Bireysel farklılıklar, değiştirilmeyen ve değiştirilmesi belki de mümkün olmayan bir gerçektir ve bu gerçeğin eğitime yansıtılması kaçınılmaz bir durumdur. Üçüncü yönü ise bireyin öğrenme gücünü oluşturan zihinsel altyapısının bireysel farklılıklardan daha belirgin oluşudur.

Bu bilgiler bize, eğitimin insanlar için kaçınılmaz temel bir ihtiyaç olduğunu, bunun bireysel ayrılıklara ve bireyin sahip olduğu yetenek farklılıklarına göre düzenlenmesi gerektiğini işaret etmektedir. Bu doğrultuda, yaşlılarından öğrenme hızı ve kapasitesi yönünden farklılık gösteren üstün yetenekli çocukların doğuştan sahip oldukları potansiyel yeteneklerine uygun eğitim alması doğal bir haktır.

Demokratik Anlayış Gereği Üstün Yetenekli Çocukların Hakları

Eğitimin belki de en önemli fonksiyonu, insanların doğuştan getirdikleri farklılıkları dikkate alması, onları uygun teknikler-

le keşfedip doğru yönlendirmelerle geliştirmesidir. Eğitim ve demokrasi, anlam ve işleyiş yönünden birbirine bağlı iki kavramdır (Polat, 2003: 113). Eğitimin demokratikleşmesi ya da eğitim sürecinin temel kurumları olan okulların demokratikleşmesi, o toplumu oluşturan fertlerin bireysel farklılıklarının dikkate alınmasıyla mümkündür. Dolayısıyla eğitim, bireyin kendisine, topluma faydalı davranışlar geliştiren, ondaki farklılığı ve üstün özellikleri fark edip işleyen faaliyetler bütünüdür.

Şu halde hem bireyin hem toplumun gelişmesi; herkese yeteneği, kapasitesi ve ilgisi doğrultusunda eğitim alma hakkının sağlanmasına bağlıdır. Ayrıca, insan hakları ile ilgili uluslararası belgelerin ve anayasaların temel ilkesi olan demokrasi, bireyin ve toplumun gelişmesi sağlanmadıkça hayata geçirilemez.

Özel eğitim gereksinimi olan çocuklar için gerekli eğitimin sağlanamayışı eğitimde fırsat eşitsizliği olarak değerlendirilmektedir (Celkan, 1991: 83). Bununla birlikte yeteneklerin desteklenmesi ve en üst noktaya çıkarılması eğitimde fırsat eşitliğinin özü olarak kabul edilmektedir (Ergün, 1992: 225). Aslında demokrasi ile yönetilen her ülkenin yönetiminden sorumlu kişilerin en başta gelen görevlerinden biri, her bireyin mevcut yeteneklerini en üst düzeyde geliştirmesine hizmet edecek eğitimi sağlamak olmalıdır (Enç ve diğerleri, 1987: 25).

Demokratik ülkelerde, bireylerin eşit haklara sahip olmaları beklenirken, eğitim açısından üstün yetenekliler için halen eşitlik arayışı içinde olunması bir paradoks olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada ilk olarak eşitliğin anlamı üzerinde bir anlaşmaya varmak gerekir. Eşit fırsata sahip olmak demek, aynı fırsata sahip olmak demek değildir; her bireyin kendi gereksinimlerine uygun deneyimlere sahip olması demektir. Yetenekli bir müzisyen ile parlak bir bilim adamına aynı eğitimin verilmesi, onlara eğitim açısından eşit fırsatlar sunuluyor anlamına gelmez. Dolayısıyla eşitlik, bireyin yeteneklerinin doruk noktasına ulaşması için, onlara eşit fırsatların sunulması anlamına gelmektedir (Clark, 2002).

İnsan hakları, çocuk hakları ve demokrasi kültürü konularında sağlanan ilerlemeler günümüzde çağdaş toplum olmanın temel göstergeleridir. Türkiye’de üstün yetenekli çocukların eğitimi alanında kısa dönemde ilerlemelerin sağlanması için zihniyet değişikliğine, yapısal değişikliklere ve uygulamada kararlılığa ihtiyaç vardır. Başka bir ifadeyle bu alanda gerçekleştirilecek çalışmaların kalitesi, toplum içinde bir konsensüsün sağlanmasına bağlıdır.

Sosyolojik Açıdan Üstün Yetenekli Çocukların Hakları

Toplum, onu meydana getiren bireylerden oluşan bir bütündür. Toplumun bütünlüğü, onu oluşturan bireylerin birleşmesi ve bütünleşmesiyle mümkündür. Toplumda hiçbir birey ihmal edilemez. Sosyal devlet, eğitim ve öğretimi devletin başta gelen ödevi sayar ve tüm vatandaşların kendilerine uygun olan eğitimi görmesini sağlamaya çalışır. Başka bir ifadeyle eğitimin toplumla bütünleşmesini sağlamak sosyal devletin görevleri arasındadır (Duman, 1997: 217).

Bireyin yaşamında var olan farklılıkların hepsi eğitim ve öğretim açısından önemli değildir. Örneğin; gözün, saçın ve derinin rengi, boyun uzunluğu ve kısalığı gibi özellikler öğrenim gücü açısından gerekli yeteneklere göre önemsiz sayılabilir. Asıl önemli olan ise sahip olunan yeteneklerdeki farklılığın derecesidir. Ancak bazı çocuklar yetenek düzeyi ve zihinsel beceri açısından olağanın çok altında gerilik veya üstünlük gösterir. Bu olağan dışı farklılıkları gösteren çocukların eğitimlerini ve öğretimlerini normal okullarda, normal şartlar altında, normal çocuklar için hazırlanmış program, araç, gereç ve personelle karşılamak mümkün değildir. Bu çocuklar için özel yetişmiş personel, özel hazırlanmış programlar, özel araç ve gereçler ve uygun eğitim ortamı gerekir (Enç ve diğerleri, 1987: 6). Nasıl ki zekâsı akranlarına göre az gelişmiş olan (zekâ bölümü 50 olan) bir çocuğun, özel bazı yardımlar yapılarak mevcudu az olan bir sınıfta yaşlıları ile eğitim ve öğretim

alması yanında, bireyselleştirilmiş eğitim programının düzenlenmesi gerekir; aynı şekilde zekâ/yetenek düzeyi yaşlılarının çok üstünde olan (zekâ bölümü 150 olan) üstün yetenekli bir çocuğun da akranlarıyla normal bir sınıfta öğrenim görmesinin yanında, farklılaştırılmış bir eğitim almalıdır. Sonuç itibariyle, üstün yetenekli çocukların eğitsel ihtiyaçlarının karşılanması, sosyal bir olgu ve sosyal anlayış gereği olarak yerine getirilmesi gereken toplumsal bir görevdir.

Toplumunu oluşturan bireylerin % 2'sinin üstün yetenekli olarak dünyaya geldiğini ayrıntılı olarak açıklamıştık. Farklılaştırılmış eğitim söz konusu olduğunda, devletin çok az sayıda çocuğa özel öğretim olanakları sağlayabildiğini görmekteyiz. Üstün yetenekli çocukların eğitim haklarından yeterince yararlanamaması sosyal anlayışa ters düşer. Toplumun mutluluğu ve bütünlüğü, tüm bireylerin mutluluğu ve bütünlüğü ile sağlanabilir. Çünkü içtenlikle kabul gören, toplumun eğitim hizmetlerinden yetenekleri ölçüsünde yararlanan bireyler o toplumun refahı ve mutluluğu için çalışabilir. Bundan yoksun kalan bir bireyin kendini geliştirmesi ve o toplumun yüceltilmesine hizmet etmesi düşünülemez.

Ekonomik Şartlar Açısından Üstün Yetenekli Çocukların Hakları

Gelişmiş ülkelere baktığımızda kaynaklarının yer altı zenginlikleri olmadığını, en büyük hazinelerinin insan kaynağı olduğunu görmekteyiz. Bu ülkeler, sağlıklı ve çağdaş bir eğitim aracılığı ile kalkınmanın gerektirdiği sayı ve nitelikte insan gücünü yetiştirir. Böylece, eğitilmiş insanlar tarafından ülke kaynakları daha etkili ve planlı bir biçimde değerlendirilir, ülke zenginleşir, insanlar daha mutlu ve rahat bir yaşam sürdürürler.

Üstün yeteneklilerin eğitimi, hem daha pahalı hem de daha uzun vadeli bir eğitimidir. Negatif gibi görünen bu durum, uzun

vadede kalıcı sonuçlar doğuran ve geçici sıkıntılarına mutlaka katlanılması gereken bir uzun yolculuğa benzer. Çünkü üstün yetenekliler eğitime önem vermeyen bir ülkenin, gerçek anlamda kalkınması mümkün değildir. Bununla birlikte her alandaki yaratıcı beyinlerin bu potansiyelleri eğitim yolu ile ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kit bir beşeri kaynak olarak gördüğümüz söz konusu bu potansiyel, bir ülke açısından son derece önemli bir iktisadi unsurdur. Beşeri kapital olarak da ifade edilen nitelikli beyin gücü, eğitilip değerlendirilemediğinde gelişmiş ülkelere göç etmekte ve göç alan ülkeler de eğitimin maliyetine katılmadıklarından tasarruf etmiş olmaktadır (Erkal, 1992: 103).

Üstün yetenekli bir çocuğa sahip olan ailelerden ekonomik durumu iyi olanlar, çocuklarına genel eğitim sisteminde var olmayan ekstra öğretim olanaklarını, özel kurumlar ve kurslar vasıtasıyla sağlayabilmektedir. Bunun yanında ekonomik durumu yeterli olmayan aileler ise çocuklarına farklı eğitsel olanakları sunma konusunda çaresizlik yaşamaktadırlar. Çocuklarına paralı eğitim sağlayamayan ailelerin birçoğu, kapılarını çaldıkları resmi kurumlardan eli boş dönmektedir. Bu yüzden devlet, bu özellikteki çocukların eğitiminde ailelere destek olacak birtakım maddi yardımlar sağlayabilmeli ve bazı parasız olanaklar sunabilmelidir.

Üstün yetenekli çocukların eğitsel ihtiyaçlarının karşılanması ekonomik açıdan iki farklı sorun oluşturabilir:

1. Üstün yetenekli çocuklara ihtiyaç duydukları farklılaştırılmış eğitim olanakları sunulmazsa, bu çocuğun ailesi özel kuruluşların düzenlediği öğretim olanaklarıyla özel ihtiyaçlarını karşılama yoluna gitmektedir. Bu durum, aileye ekstra masraflar getirdiğinden bazı ailelerin sosyal ve ekonomik yaşamını olumsuz etkileyebilir.

2. Üstün yetenekli çocukların farklılaştırılmış eğitim olanaklarından yoksun kalması, onları üretici olmaktan alıkoyarak tüketici durumuna düşürebilir. Oysa bu çocukların yaratıcılık ve üreticilikleri son derece yüksektir. Üstün yeteneklilerin eğitsel ihtiyaçlarının kar-

şılanmaması, mevcut kapasitelerini fonksiyonel hâle getirip topluma üretici insan gücü olarak katkıda bulunmalarını engelleyebilir.

Üstün yetenekli çocukların uygun eğitim alması halinde toplumun ekonomik gelişmesinde olumlu katkıları olduğu bilinen bir gerçektir. Hatta özelliklerine uygun eğitim alan üstün yeteneklilerin normal akranlarına göre daha verimli ve üretken oldukları görülmektedir. Bu nedenle üstün yetenekli çocuklara eğitsel haklar tanınması, toplumun insan gücünden maksimum seviyede yararlanması ve ekonomik gelişmesi için kaçınılmazdır.

Stratejik Açıdan Üstün Yetenekli Çocukların Hakları

Bir ülkenin en temel stratejik gücü, insan unsurudur. Sabit ve stratejik unsurlar olan tarih ve coğrafyayı değiştirmek mümkün değildir. Ancak nitelikli insan unsuru, bu tarih ve coğrafyaya ufuk açıcı anlamlar kazandırabilir. Kalitesiz insan unsuru ise aynı tarih ve coğrafya unsurlarını ülkenin zaafı haline dönüştürebilir (Davutoğlu, 2001: 35). Bu durumda ülkenin gelişmesi açısından uluslararası stratejik önemine sahip üstün beyin gücü, bazı ülkeler için kayıp bazı ülkeler için kazanç olmaktadır.

Üstün beyin gücü potansiyelinin değerlendirilip değerlendirilememesi ülkeler açısından stratejik önemi olan bir konudur. Çünkü üstün yetenekli bireyler buldukları ülkelerin ekonomik, siyasi, askeri ve teknolojik gelişmelerinin itici gücüdür. Bu nedenle gelişmiş ülkeler, bu özellikteki çocuk ve gençlerin eğitimi ve istihdamı konusunda bilinçli çalışmalar yürütmektedir. Dolayısıyla üstün yetenekli bireylerin, ulusal ve dünya tarihine yön verdikleri düşünüldüğünde onlara kapasitelerini geliştirebilecekleri eğitsel haklar sunulması bir ülkenin geleceğini ve konumunu etkilemektedir.

Eğitimde temel ilke; bireyin kapasitesi ölçüsünde ve yeteneği doğrultusunda eğitime tâbi tutulmasıdır. Üstün yetenekli çocuk-

ların her toplumda toplam nüfusa oranı bilinmektedir. Bir ülkenin kendisi için stratejik önem arz eden bu elit potansiyeli değerlendirme sorunu, yalnızca o ülkenin milli eğitimini yönetenler ile sınırlı tutulamaz. Elbette öncelik onlara aittir, ancak; ülkenin genel çıkarını ilgilendirmesi, ortak değer teşkili gibi nedenler yüzünden, konu ülkede yaşayan bütün yetişmiş bireyleri yakından ilgilendirmektedir. Çünkü kıt bir beşeri kaynak olarak üstün yetenekli potansiyel, bir ülkenin kalkınması, gelişmesi, vizyonu, uluslararası konumu, etkisi ve geleceği için son derece stratejik bir önem arz etmektedir (Bilgili, 2004: 244).

Pedagojik Açıdan Üstün Yetenekli Çocukların Hakları

İnsan, bireysel farklılıklarının tanındığı ve bu özelliklerine göre eğitim hizmeti alıp işlendiği zaman toplum içinde uyumlu, yararlı ve mutlu bir birey olarak gelişir. Her toplum içinde, o toplumu her alanda yükseltecek üstün niteliklere sahip az sayıda birey vardır. Bu bireyler liderlik, üretkenlik ve verimlilik gibi özelliklere sahip “üstün yetenekli” kişilerdir. Bu bireylerin mevcut potansiyel yeteneklerini geliştirebilmeleri, özelliklerine uygun eğitim olanaklarının sağlanmasına bağlıdır.

Üstün yetenekli potansiyelin eğitimi, pedagojik açıdan zor bir alanı oluşturur ve bu zorluk aynı derecede önemli bir sorumluluğu da ifade eder. Yeteneklerin keşfedilmesi ve geliştirilmesi gerçekten önemlidir ve bu da ancak eğitim ile mümkün olabilir. Başka bir ifadeyle üstün zihin potansiyeline sahip öğrencileri tespit etmek ve eğitimlerini gerçekleştirmek güçtür; fakat yüksek verimli arazide tarım yapmak gibidir (Bilgiseven, 1987).

Dünyanın bugün itibarıyla en gelişmiş ülkesi olan Amerika Birleşik Devletleri yaygın eğitimde ve okuryazarlıkta dünya birincisi değildir ama yeteneklerin keşfi, eğitimi, istihdamı, değerlendirmesi ve gerekiyorsa başka ülkelerden transferinde dünya lideridir.

Demek ki üstün yeteneklilerin eğitimini ciddi bir şekilde gerçekleştirmek, kalkınmanın en kritik noktasını oluşturmaktadır. Bu da bir bütün olarak pedagojik önemi ifade eder (Bilgili, 2004: 247).

Psikolojik Açıdan Üstün Yetenekli Çocukların Hakları

Toplumların huzuru, rahatı ve yükselmesi o toplumu oluşturan tüm fertlerinin durumlarına ve yeteneklerine uygun eğitim görmesi ile mümkündür. Her fert kendine, ailesine, mensup olduğu topluma ve hatta insanlığa aldığı eğitim oranında yararlı olabilir. Durumu ne olursa olsun eğitim hakkı kısıtlanan veya verilmeyen fertler mutlu olmadıkları gibi her toplum için potansiyel tehlike konumundadır.

Üstün yetenekli çocuklar bilişsel heyecanlara, keşfetmeye, üretmeye, yani zihinsel anlamda aktif olmaya yaşlılarına göre daha çok ihtiyaç duyarlar. Başka bir ifadeyle bu özellikteki çocuklar ne kadar çok bedenini, beş duyusunu, zihinsel ve duyuşsal alt yapısını kullanma fırsatı bulursa, psikolojik açıdan o kadar sağlıklı bir birey olur. Buna karşın araştırmalar, gelişim olanakları kısıtlanmış üstün yetenekli çocukların bireysel mutluluğa ulaşamadıklarını göstermektedir.

Abraham Maslow'un "İhtiyaçlar Hiyerarşisi"ne baktığımızda, insanın, temel ihtiyaçlarını asgari düzeyde karşılamasından sonra, en tepede "kendini gerçekleştirme" ihtiyacı bulunmaktadır. Kendini gerçekleştirmek, bireyin sahip olduğu tüm potansiyeli etkili bir biçimde kullanabilme ihtiyacı olarak açıklanabilir (Senemoğlu, 2000: 106). Maslow'a göre eğitimin hedefi, kendini gerçekleştirmeyi ya da geliştirmeyi başaran psikolojik açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler oluşturmak olmalıdır (Demirel, 1997: 48). Başka bir ifadeyle, yaşlılarından zihinsel açıdan daha erken gelişen ve çabuk öğrenen üstün yetenekli çocuklar, kendilerini gerçekleştirme ihtiyaçlarını karşıladıkları ölçüde psikolojik açıdan sağlıklı ve mutlu bir birey olabilir.

Üstün niteliklere sahip olan insanlar, bireysel farklılıklardan dolayı belli ölçüde bazı psikolojik problemlerle karşı karşıya kalabilmektedir. Üstün yetenekli çocukların bu problemleri yaşamalarındaki en temel faktör, mevcut potansiyel yeteneklerini açığa çıkaramamaları ve kendilerini doğru ifade edememeleridir. Doğuştan sahip oldukları yetenekleri mümkün olan en üst seviyede geliştirebilecek ortam ve olanaklara sahip olmaları, bu özellikteki bireylerin psikolojik dengeleri açısından önem taşımaktadır.

Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi Gereği Üstün Yetenekli Çocukların Hakları

Çocukları ilgilendiren bütün eylemlerde, çocuğun yararının öncelikle gözetilmesi gerekir. Çünkü toplumun savunmasız bir grubu olan çocuklar, kendi haklarını koruyamazlar. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre hükümetler, kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, aileler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşünce olmalıdır. Çocuğun yararında aranacak ölçütler ise çocuğun kişiliği, gereksinimleri, yetenekleri, gelişim olanakları ve yaşam şartlarıdır.

Çocuğun yüksek yararı ilkesi, çocuk merkezli bir bakış açısını destekler ve çocuğun birbiriyle ilişkili hak ve ihtiyaçlarına dikkat çeker. Her çocuğu öncelikli olarak ele alan, çocuğa değer veren ve kendilerini gerçekleştirebilmeleri için fırsat sunan koruyucu bir sosyal destek sistemi oluşturmak, öncelikle devletin anayasasında düzenlenir. Dolayısıyla, çocuğa öncelik veren ve çocuğun yüksek yararını gözeten yasal düzenlemelerin;

- Çocuğun gereksinimlerinin farkında olması,
- Çocuğun hem kısa hem de uzun dönemdeki yararını değerlendiren ve bunun için kaynaklarını ayıran bir yapıya sahip olması,

- Çocuğu, ailesinden ve çevresinden kopuk görmemesi ve gereken kaliteli yatırımları yapması,
- Sorunları öngörmesi ve bu sorunların büyümelerini engellemesi,
- Çocuklar için ve çocuklarla olan faaliyetlere özel bir bütçe ayırması,
- Kendini sürekli güncellemesi, yenilikçi olması, gelişmeleri takip etmesi,
- Sürekli olarak gözden geçirerek yenilenmesi ve güçlenen bir yönetim ve uygulama mekanizması yaratması,
- Çocukların yanı sıra uzmanların da fikirlerini alması,
- Kurumlar arasında eşgüdümlü ve işbirliği içinde hareket etmesi gerekir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin bazı çarpıcı maddelerine göz atarsak, çocuklara ne denli hoşgörü ve değer verici bir yaklaşımla bakmamız gerektiğini anlayabiliriz. Sözleşmenin 1'nci Maddesi'nde "18 yaşına kadar her insanın çocuk olduğu", 3'ncü Maddesi'nde ise "kamusal ya da sosyal, çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel prensiptir" ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadeler, onlara hem biricik olduklarını hem de 18 yaşına kadar çocuk olduklarını unutmadan davranılması gerektiğine işaret etmektedir.

Ayrıca Çocuk Hakları Komitesi, politikaların belirlenmesi sırasında çocuğun yüksek yararının gözetilmesi gerektiğini şu ifadelerle belirtmiştir.

"Komite, çocuğun haklarının yaşama geçirilmesinde kapsamlı bir yaklaşımın benimsenmesini önemli bulmaktadır. Bu yaklaşım, hem etkili olmalı hem de bütçe kaynakları ne olursa olsun geçerli sayılması gereken yüksek yarar ve ayırım gözetmeme başta olmak üzere Sözleşme'nin hükümleri ve genel ilkeleri ile tutarlılık taşımalıdır." (Fransa IRSG, Add. 20, parag. 19)

"Komite, Sözleşme'nin çocuğun yüksek yararının gözetilmesiyle

ilgili 3.maddesinde yer alan hükümlerin, politikaların belirlenmesinde ve kararların alınmasında yön gösterici öneminin altını çizmek ister. Bu yön göstericilik, Sözleşme’de güvence altına alınan hakların yaşama geçirilmesi için ayrılacak insani ve ekonomik kaynakların belirlenmesini de kapsamaktadır ...” (Paraguay Ön Gözlemler, Add. 27, parag. 9)

“Komite, mevcut yasal düzenlemelerle Sözleşme hükümleri arasında tam bir uyum sağlanması için Hükümet’in özel çaba harcamasını tavsiye etmektedir. Bu arada, Sözleşme’nin 3. maddesinde yer aldığı biçimiyle çocuğun yüksek yararı ilkesinin, Parlamento kararları dahil olmak üzere çocuklarla ilgili bütün karar ve eylemlerde gözetilecek başlıca husus olması gerekmektedir.” (Şili IRSG, Add. 22, parag. 14)

Çocuk, okul çağında almış olduğu eğitimin izlerini tüm yaşamı boyunca taşır. Çocuğun yüksek yararını içeren çocuk haklarının takipçisi olmak, okul içi dönütleri çocuğun yararına süratle devreye sokmak, çocuğun eğitim yoluyla doğuştan getirdiği potansiyeli geliştirmesi için olanak sağlamak, hem okul yönetimini hem de öğretmenleri çocuğun hakları açısından yönlendirebilmek günümüzde eğitim sisteminden beklenenler arasındadır. Bu doğrultuda, üstün yetenekli çocukların özelliklerine uygun eğitim alma hakkına yönelik ülke ölçekli politikaların oluşturulması, bu çocukların “yüksek yararı” açısından büyük önem arz etmektedir.

“Bir yüzyıl, çocukların hiçbir hakka sahip olmamalarıyla başlayıp, çocukların en güçlü kanuni araçlar yoluyla onların haklarını sadece tanımakla değil korumakla da sonlanmaktadır.”

CAROL BELLAMY

UNICEF Eski Genel Direktörü

2. ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER GEREĞİ ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN HAKLARI

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A(III) sayılı kararıyla ilan edilmiştir. Türkiye'de ise, 6 Nisan 1949 tarih ve 9119 Sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi* onaylanmış ve 27 Mayıs 1949 tarih ve 7217 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Çocuğun ve çocuk haklarının korunması günümüzde halen çözüme kavuşturulamayan en önemli sorunlardan biridir. Çünkü çocuklar kendi haklarını koruyamadıkları için toplumun en incinebilir kesimini oluşturmaktadır. Bu nedenle yetişkinlerin çocuk haklarını gerçekleştirme yükümlülükleri insan haklarıyla ilgili her türlü uluslararası düzenlemede yer almıştır. Ne var ki, uygulamada öteden beri çocukların hakları genelde yaşama ve korunma hakları olarak kabul edilmiştir. Kuşkusuz bu haklar çocukların hayat-

ta kalması ve sağlıklı yaşaması için gerekli ön koşullardır. Ancak, her çocuğun tüm potansiyelini geliştirecek şekilde eğitim alma hakkı, temel insan haklarından biridir. Bu temel hak, “çocuğun var olma hakkı”dır. Nitekim *İnsan Hakları Beyannamesi*’nin 26. Maddesi’nde “herkes eğitim hakkına sahiptir” ve “eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye yönelik olmalıdır” ifadeleri yer almaktadır. Burada kastedilen hak, sadece herkese zorunlu ve parasız ilköğretim sağlamak değil bireylerin yetenek ve gereksinimlerine göre yeterli ve nitelikli bir eğitim alma hakkıdır. Dolayısıyla bu beyannamayı onaylayan ülkeler, her çocuğun eğitim alma hakkı olduğunu ve çocuğun yeterli bir yaşam standardına ulaşabilmesi için eğitsel ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini kabul etmektedir.

Her çocuk, doğuştan sahip olduğu potansiyel yeteneklerini geliştirebilmesi için, uygun eğitim almaya ihtiyaç duyar. Üstün yetenekli çocukların diğer çocuklara göre beyin işlemleri daha hızlı ve düşünme süreçleri daha karmaşık olduğu için, ortalama zekâ düzeyine sahip yaşlılarının öğrenme hız ve düzeyini temel alarak eğitmek haksızlıktır (Clark, 2002). Bu bağlamda, üstün yetenekli çocukların fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal olarak tam gelişebilmeleri için onlara sunulacak eğitim programının farklılaştırılması temel insan hakları açısından bir zorunluluktur. Çünkü bu özellikteki çocukların sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi, eğitsel ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlıdır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edildikten sonra, 26 Ocak 1990 tarihinde imzaya açılmıştır. Sözleşme, daha imzaya açılışının ilk gününde 61 devlet tarafından imzalanmıştır. Böylece Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*’yi benimseyerek, çocukların korumayla ilgili temel kavramların çok ötesin-

de gereksinimlere ve haklara sahip olduklarını kabul etmiştir. Günümüzde ikisi hariç, Birleşmiş Milletler üyesi bütün ülkeler tarafından onaylanmıştır ki, bu 191 ülkenin onayı anlamına gelmektedir. Bu özelliğiyle *Çocuk Hakları Sözleşmesi*, tarihte en geniş kabul gören insan hakları belgesidir.

Türkiye Cumhuriyeti de zamanın Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 14 Eylül 1990'da *Çocuk Hakları Sözleşmesi*'ni imzalamasıyla, bu sözleşmeyi ilk kabul eden ülkeler arasına girmiştir. Ancak bir sözleşmenin bir ülkede yürürlüğe girmesi için o ülkenin meclisinde onaylanması gerekmektedir. İlk imzacı ülkelerden birisi olmasına rağmen Türkiye, *Çocuk Hakları Sözleşmesi*'ni ancak yaklaşık 5 yıl sonra meclisten geçirebilmiştir. Sözleşmenin meclisten geçtiği, Aralık 1994 tarihinden bugüne kadar, kanunlarda sözleşmeye bağlı olarak yapılması gerekli yasal düzenlemelerin, yükümlü olduğu halde tam anlamıyla yapılamadığı görülmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, 0-18 yaş arasındaki grubun, yani çocukların haklarının belirlenmesi ve korunabilmesi amacıyla düzenlenmiş bir sözleşmedir. Bu sözleşme, *İnsan Hakları Sözleşmesi*'yle aynı mantık güdülerek hazırlanmıştır ve her çocuk için var olması gereken asgari yaşam standartlarını içermektedir. Bu nedenle *Çocuk Hakları Sözleşmesi*, pek çok kesimce çocukların “Magna Carta”sı ya da “İnsan Hakları Bildirisi” olarak kabul edilmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuğu bir birey olarak ele almakla birlikte, yaşla ve olgunlaşmayla gelişen ihtiyaçlara sahip bir varlık olarak tanımlamaktadır. Çocuğun yüksek yararını esas alan bu sözleşme, çocukların yaşama ve eğitim gereksinimlerinin güvenceye alınması için temel ilkeleri belirleyen bir metindir. Ayrıca bu sözleşmeyle, çocukların yaşama ve gelişmeleri bakımından gerekli koşullar üzerine evrensel bir uzlaşma sağlanmıştır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, UNICEF'in sınıflandırmasına göre; yaşama hakkı; eksiksiz biçimde gelişme hakkı; zararlı etkilerden korunma hakkı; aile, kültür ve sosyal yaşama eksiksiz katılma hakla-

rını kapsamaktadır (www.unicef.org, 2010). Sözleşme, 18 yaşından küçük herhangi bir kişinin bireysel haklarını ayrıntıyla işleyen 54 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerden yalnızca ikisi eğitime ayrılmışken, beş ayrı madde de eğitimle ilgili amaçlara atıfta bulunmaktadır. Bu bölümde ele aldığımız konu itibariyle sözleşmede vurgulanan temel haklar içinde “gelişme hakkı” üzerinde durulacaktır.

Madde 6: (2) *Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.*

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesindeki bu ifade, temel yaşama hakkının ötesinde, çocuğun gelişmesi ve topluma yararlı bir birey olarak kazandırılması için devletçe gerekli tüm hizmetlerin sunulması anlamını içermektedir. Bununla birlikte “gelişme” kavramı yalnızca çocuğun yetişkinlik dönemine hazırlanmasıyla sınırlı değildir. Gelişim, çocuğun doğuştan sahip olduğu potansiyeli açığa çıkarma sürecidir. Dolayısıyla, sözleşmeyi imzalayan taraf devletler; çocuğun fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal gelişimini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmesi için uygun eğitim ortamı sağlamalıdır.

Günümüzde devletler kendilerini bilim, teknoloji ve sanat gibi alanlarda ileri taşıyacak bireylere her zamankinden daha fazla gereksinim duymaktadır. Bu durum, ortalamanın üstünde beyin gücüne sahip olan üstün yetenekli bireylerin ayrı bir grup olarak ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bunun yanında toplumda üstün yetenek potansiyeli gösteren bireylerin yetenek ve ilgilerinin belirlenerek, eğitsel ve gelişimsel ihtiyaçları başta olmak üzere tüm gereksinimlerinin karşılanması gerekmektedir. Bu doğrultuda, sözleşmenin 6. maddesinin üstün yetenekli çocukların mevcut yeteneklerini geliştirebilmeleri için onlara birtakım olanaklar sunulmasını, devletin temel görevleri arasında sayan bir anlayışı ifade ettiği söylenebilir.

Madde 27: (1) *Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.*

Çocukların belli kalıtsal özelliklerle dünyaya geldikleri; zihinsel yeteneklerin ve bu arada zekânın kalıtsal olarak etkilendiği genel olarak kabul edilmektedir. Ancak burada etik olan, her bireye, kalıtsal olarak sahip olduğu özelliklerini tam olarak geliştirme yani potansiyellerini açığa çıkarma olanağını sağlamaktır. Kalıtsal özelliklerin en büyük destekçisi hiç şüphesiz eğitimidir. Üstün kalıtsal kapasitenin, doğru yöntem ve uyaranlarla beslenmesi ve eğitimi, bireyin gelişimine büyük katkılar sağlar. Ancak, mevcut eğitim sisteminin, insanoğlunun sahip olduğu üstün özelliklerin açığa çıkmasına ve mevcut potansiyellerini geliştirmesine tam anlamıyla olanak sağladığı söylenemez.

Üstün yetenekli çocuklar, okulda doğuştan getirdikleri kapasitelerini geliştirebilecekleri bireyselleştirilmiş eğitim programlarına ve kaynak olanağına sahip olmalıdır. Ayrıca bu çocukların öğrenme istek ve hakkı engellenmemeli, yer olmadığı için ya da kontenjan dolduğu için bulunduğu ildeki BİLSEM (Bilim ve Sanat Merkezi)'den eğitim alma hakkından mahrum bırakılmamalıdır. Bu noktada, devletin tüm üstün yetenekli çocukların, eğitim gereksinimlerine duyarlı davranması ve onların özel ihtiyaçlarını eşit oranda karşılayacak olanaklar sunması gerekmektedir.

Madde 27: (3) Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, ana-babaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun gelişme hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır.

Çocukların temel hakları, onların yaşam standartlarını yükseltmeye veya potansiyellerini geliştirmeye yöneliktir. Aileler, çocuklarının gelişimlerini güvence altına alacak yaşam standartlarına sahip olmasında birinci elden sorumlu kişilerdir. Bu maddeye göre, taraf devletler çocuğun gelişiminden öncelikle sorumlu olan ailelere ekonomik, sosyal ve kültürel yönden destek verecek uygulamalar yapmalıdır.

Günümüzde engelli çocukların ailelerine yönelik devlet tara-

findan yapılan maddi yardımın sosyal devlet anlayışı adına önemli bir adım olduğu söylenebilir. Ancak özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin engelli öğrencilerle sınırlı olmadığı düşünüldüğünde yapılan bu maddi yardımın üstün yetenekli çocukların eğitiminde de sağlanması gerekmektedir. Üstün yetenekli çocukların akranlarından farklı eğitsel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda, sadece ailelere sorumluluk yüklemek doğru bir yaklaşım değildir. Bunun yanında üstün beyin gücüne sahip bireyler, bir ülkenin geleceğinde, hayati öneme sahip milli bir hazinedir. Dolayısıyla, devlet, bu potansiyel gücün toplum yararına yetiştirilmesi konusunda ailelere destek sağlayarak üzerine düşen görevi yerine getirmek durumdadır.

Madde 28: (1) Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşünü benimser.

Sözleşmenin bu maddesi, hiçbir ayırım gözetilmeksizin bütün çocukların eğitim hakkına sahip olduğunu belirtmekte ve eğitimin kalitesini belirleyen bir çerçeve sunmaktadır. Çağdaş eğitim felsefesi, eğitimde fırsat eşitliği kavramını her bireyin gelişim ve öğrenme özelliklerine uygun, çeşitlendirilmiş, zenginleştirilmiş ve farklılaştırılmış eğitim ortamlarını sunmak olarak tanımlamaktadır. Ayrıca günümüzde eğitim anlayışı, yetenekleri göz önüne almayan uygulamaların getirdiği haksızlıklardan uzaklaşmaya yönelmektedir (Akarsu, 2004: 128).

Bir ülkenin eğitim politikasının temelinde, her öğrenciye genel standart çerçevesinde öğretim sunmak, bireysel farklılıkları hiçe saymak ve görmezden gelmek olmamalıdır. Böyle bir eğitim sisteminde, gerektiğinde zaman ve destek açısından gerekli düzenlemeler yapılmazsa, zihinsel yönden daha yavaş öğrenenlerin başarısız olması kaçınılmazdır. Aynı paralelde hızlı öğrenen üstün yetenekli çocuklar için de gerekli olanaklar sunulmazsa, onların da eğitim gereksinimleri karşılanmamış olur.

Bu çerçevede üstün yetenekli çocuklar için eğitim programının farklılaştırılması bir zorunluluktur (Tomlinson ve Allan, 2000; Tomlinson, 2001). Başka bir ifadeyle, farklı özelliklere sahip üstün yetenekli çocuklara farklılaştırılmış eğitim olanakları sunmayı reddetmek ne demokrasi ne de insan haklarıyla bağdaşmaktadır (Clark, 2002).

Madde 29: (1) Taraf Devletler, eğitimin çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi amacıyla yönelik olmasını kabul ederler.

Eğitimde amaç, bireylerin yeteneklerini ve ilgi alanlarını tespit ederek bunları geliştirici eğitim metotları uygulamaktır. Eğer yetenekler iyi tespit edilir ve aynı doğrultuda eğitim yapılırsa eğitimin asıl maksadına uygun bir çalışma yapılabilir. Bu nedenle yüksek öğretimden önceki kademede temel eğitimin başından ortaöğretime kadar geçen süre içerisinde çocukların yeteneklerinin uygun tekniklerle tespit edilmesi gerekir. Böylece öğrencilerin üstün yeteneklilik potansiyeline sahip olup olmadığının ortaya çıkması kolaylaşabilir.

Hızlı gelişen, çok çabuk öğrenen, yaşlarının bir kaç yaş üstünde performans gösteren çocuklara normal gelişim hızını izleyen akranlarıyla aynı yönde eğitim ve öğretim uygulamak, üstün yetenekli çocukların gelişimlerinin önünün kapanması anlamına geldiği gibi, bu özellikteki çocuklara yapılmış bir haksızlık olarak da değerlendirilebilir.

Üstün yetenekli çocukların zihinsel gelişimlerini mümkün ola bildiğince devam ettirebilmeleri için kendi düzeylerine uygun öğrenme deneyimlerinden yararlanmaları gerekmektedir. Bu nedenle, üstün yetenekli bireylerin gereksinimlerini karşılayacak farklılaştırılmış bir öğretim anlayışı benimsenmelidir (Clark, 2002). Bununla birlikte üstün yetenekli çocukların eğitsel gereksinimlere du-

yarlı, öğrencinin potansiyel yeteneklerine ve öğrenme hızına göre ilerlemesine imkân tanıyan bir sınıf ortamı oluşturulmalıdır.

Madde 31: (2) Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkına saygı duyarak tanılar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Herkese kişisel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif yönlerden gelişme olanaklarının sunulması, eğitim ve öğretimle kazanılanların toplumsal yaşama katkı sağlayacak uygulamalara dönüştürülmesi açısından önemlidir. Okullardaki eğitim sürecinde kültürel ve sanatsal etkinliklerin zaman alıcı olmaları gerekçesiyle ihmal edilmesi ve klasik eğitime dayalı bir anlayışın sürdürülmesi çocuğun yaratıcı ve özgün olma imkanını büyük ölçüde engellemektedir. Sözleşmenin bu maddesi, eğitimin daha okul öncesinden başlayarak çocukların boş zamanlarını keşfetme ve üretme yeteneklerini teşvik etmek ve mevcut kapasitelerini açığa çıkartabilmelerine fırsatlar hazırlayan bir yol izlemesi gerektiğine dikkat çekmektedir.

Üstün yetenekli çocuklar yeni bilgiler öğrenmeye meraklıdır. Bu özellikteki çocuklar, akranlarından farklı olarak boş zamanlarını bilmek, öğrenmek ve araştırmaya harcamak isterler. Üstün yetenekli çocukların birçoğu bilim, teknoloji, tarih, kültür ve sanat gibi alanlardaki değişik konulara büyük ilgi göstermekle birlikte bu konularla ilgili kitaplar ve dergiler okuyarak uzmanlık derecesinde bilgiler toplarlar. Dolayısıyla bu çocuklar, çok önem verdikleri ve ilgi duydukları bu konular hakkında araştırma ve uygulama yapma imkânı bulacakları eğitim ortamlarına ihtiyaç duyarlar.

Ülkemizde, örgün eğitim kurumlarındaki programlara destek olacak şekilde planlanan ve öğrencilerin ilgilerine yönelik proje temelli öğretim anlayışına dayanan deneysel bir öğrenme modeli olan BİLSEM modeli, 1993 yılından beri üstün yeteneklilere uygun ortamlar hazırlamak için çabalamaktadır. Üstün yeteneklilere

rin boş zamanlarını değerlendirme adına önemli bir girişim olan BİLSEM modelinin ülke içinde yaygınlaştırılması ve mevcut sorunlarının giderilerek işlevinin artırılması üzerinde çalışılmalıdır.

Ayrıca 2009 yılında Ankara Üniversitesi'nde başlatılan ve 2010 yılında İstanbul ve Trakya Üniversiteleri bünyesinde geliştirilen “Çocuk Üniversitesi” projesi üstün yetenekli çocuklar için zamanlarını verimli ve etkili değerlendirmelerine yönelik dikkate değer bir girişimdir. Bu projenin kapsamının genişletilerek program ücretlerinin devlet tarafından karşılanması ve tüm Türkiye'deki üniversitelere yayılması bu alandaki boşluğu bir nebze kapatabilir.

Herkes İçin Eğitim Dünya Beyannamesi

“Bütün çocukların insan hakları olan yüksek kalitede eğitimden yararlanma hakkını yaşama geçirme yönündeki çabalar bir “eğitim devrimi” ile sonuçlanmaktadır... Tüm dünya çapındaki bu hareketin amacı Herkes İçin Eğitimdir... Herkes için eğitim vizyonunu küresel bir gerçekliğe dönüştüren güç, siyasi kararlılıktır.”

KOFI A. ANNAN

Herkes için eğitim kavramı, temelde her bireyin temel öğrenme gereksinimlerinin karşılanmasını içermektedir. Bu kavramın kaynağını, *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi* ile kabul edilen “herkes eğitim hakkına sahiptir” ifadesi oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu (UNESCO) ve Dünya Bankası yönetimlerinin birlikte oluşturduğu “Herkes için Eğitim Dünya Konferansı” 5-9 Mart 1990 tarihlerinde Tayland'da düzenlenmiştir. Eğitim ve diğer önemli politika belirleyicileriyle eğitim uzmanlarından oluşan 155 hükümet temsilcisinin yanı sıra, yaklaşık 20 resmi 150 resmi olmayan kuruluşun temsilcilerinin oluşturduğu delegeler, herkes için eğitimin başlıca konularını tartışmışlardır. Konferans sonunda “Herkes İçin Eğitim Dünya Beyannamesi” ile “Temel Öğrenme

Gereksinmelerinin Karşılanması için Hareket Çerçevesi” başlıklı iki belge oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Herkes İçin Eğitim Dünya Beyannamesi, temel eğitimdeki genişletilmiş bakış açısı konusunda dünya ölçeğinde bir oybirliği oluşturduğunu ve bütün çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin temel öğrenme ihtiyaçlarının bütün ülkelerde yeterli biçimde sağlanması konusundaki inancın bir kez daha tazelenmiş olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Madde 1: Temel Öğrenme Gereksinmelerinin Karşılanması

1. Her insan -çocuk, genç, yetişkin- kendi temel öğrenme gereksinmelerini karşılamak üzere tasarlanmış eğitim olanaklarından yararlanabilmelidir. Bu gereksinmeler, hem temel öğrenme araçlarını, hem de insanların varlıklarını sürdürmek, kapasitelerini sonuna kadar geliştirmek, onurlu bir biçimde yaşamak ve çalışmak, kalkınmaya her anlamda katılmak, yaşam standartlarını yükseltmek, bilgili kararlar vermek ve öğrenmeyi sürdürmek için gerek duydukları temel öğrenimin içeriğini (bilgi, beceri, değerler ve tavırlar gibi) kapsar.

Eğitimin temel prensibi bireysel öğrenme özelliklerini dikkate almaktır. Bu nedenle yüksek zekâ özelliklerine sahip olan öğrenciler için eğitim programının farklılaştırılması gerekmektedir. Farklılaştırılmış eğitim olanaklarını sunmayı reddetmek demokrasi ve temel insan haklarıyla bağdaşmamaktadır. Bu bağlamda, farklılaştırılmış eğitimin amacı bütün öğrencilerin kapasitesini sonuna kadar kullanmasını sağlamak ve gelişimini üst düzeye çıkarmaktır.

Üstün yetenekli çocukların doğuştan sahip oldukları kapasitelerini sonuna kadar geliştirmeleri için devlet, üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir. Bu özellikteki çocuklar, ancak temel eğitim ihtiyaçları karşılanırsa, topluma ve toplumun kalkınmasına önemli katkılar sağlayabilir. Bunun yanında üstün yetenekli çocuklara özelliklerine uygun bir eğitimin verilmesi, onların üretken ve bilinçli evrensel bir dünya vatandaşı olmasını sağlayacaktır.

Ayrıca bu maddede geçen “öğrenmeyi sürdürme” ifadesinden, üstün yeteneklilere sunulacak eğitsel hakların ve olanakların kısa bir dönem için değil, bütün bir eğitim hayatı boyunca sunulması gerektiği anlamı çıkarılabilir. Başka bir ifadeyle bu özellikteki çocukların hem bugünlerini hem de gelecekteki yaşam kalitelerini etkileyen eğitim süreçlerini devam ettirebilmeleri için sağlanacak hizmetlerin belli bir süreklilik arz etmesi gerekmektedir.

Madde 2: Görüş Oluşturmak

1. Herkesin temel öğrenme gereksinmelerine hizmet etmek, mevcut durumlarıyla temel eğitim vaatlerini yinelemekten daha fazlasını gerektirmektedir. Gerekli olan, yürürlükteki uygulamaların en iyisi üzerine inşa edilmekle birlikte, mevcut kaynak düzeylerini, kurumsal yapıları, müfredat ve geleneksel hizmet sistemlerini aşan “genişletilmiş bir görüş” oluşturmaktır. Bugün bilgi alanında kaydedilen ilerleme ile, benzeri görülmemiş bir iletişim kapasitesi arasındaki yakınlaşmadan kaynaklanan, yeni olanaklar söz konusudur. Bunları, yaratıcı ve daha etkin kılma konusunda kararlı bir biçimde ele almak durumundayız.

3. İnsanın ilerlemesi ve güçlenmesine yönelik büyük bir gizli-gücün gerçekleşmesi, durmadan artan bilgi birikimi ve bu bilgiyi paylaşmanın yeni yollarıyla ilişki kurmaları için insanlara gerekli olan eğitimin ve dürtünün sağlanmasıyla mümkündür.

Herkes İçin Eğitim Dünya Beyannamesi'nin bu maddesinde belirtilen “herkesin temel öğrenme gereksinimlerine hizmet etmek” ifadesiyle akranlarından farklı olarak özel gereksinimleri olan çocukların eğitsel ihtiyaçlarına dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda, özel eğitim kapsamında yer alan üstün yetenekli çocuklara sahip oldukları yetenek düzeylerine uygun, yaratıcılıklarını geliştirici eğitim verilmesi yoluyla bu çocukların eğitsel ihtiyaçları karşılanabilir.

Gelişmiş ülkeler, milli eğitim sistemlerinde üstün yetenekli çocukların eğitimine çok önem vermektedir. Bu gelişmiş ülkeler, sınırları içinde bulunan üstün yetenekli çocukları keşfetmek

için uğraşmakta ve bütün imkânlarını bu çocukların gelişimleri için seferber etmektedir. Bu sayede gelişmişliklerini devam ettirmektedirler. Gelişmemiş ülkelerde ise bütün çocukların eğitimle aynı kalıba sokulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu ülkelerde, ortalama bir kapasiteye hitap eden eğitim müfredatı hazırlanıp, ortalamanın altındaki çocukları bu seviyeye çıkartma, ortalamanın üzerindeki çocukları da bu seviyeye indirmeye yönünde bir anlayış hâkimdir. Bu tür eğitim sistemlerinde, müfredatın altındaki seviyede olanlarla birlikte ne yazık ki üstün yetenekli çocuklar da uyum sorunu yaşamaktadır. Üstün yetenekli çocuklar kendilerine son derece basit gelen müfredat nedeniyle motivasyonlarını kaybetmekte ve okuldan soğuyabilmektedir. Dolayısıyla zekâ geriliği olan çocuklar ne kadar kaynak oda ve bireyselleştirilmiş eğitim planına (BEP) muhtaç ise üstün yetenekli çocuklar da en az onlar kadar bu eğitsel haklara ihtiyaç duymaktadır.

Madde 5: Temel Eğitim Araçlarını ve Kapsamını Geniştirmek

Çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin temel öğrenme gereksinmelerinin çeşitliliği, karmaşıklığı ve değişken yapısı, temel eğitimin kapsamının genişletilmesini ve sürekli olarak yeniden tanımlanmasını gerektirmektedir.

Gençlerin temel öğrenme ihtiyaçları çeşitlilik gösterir ve çeşitli sistemler aracılığıyla karşılanması gerekir.

Demokratikleşme ve insan hakları alanlarındaki gelişmeler, öğrenmenin de bireyselleşmesine, bireyin ilgi ve yeteneklerine odaklanılmasına, bireysel eğitim programları ve okul çeşitliliğinin artmasına yol açmıştır. Çağdaş eğitim anlayışında, beceri düzeyinin yükselmesi, bireyin kendini yetiştirmesi, geliştirmesi ve bireysel yeteneklerini sonuna kadar kullanması ön plana çıkmıştır. Demokratik toplumlar çok çeşitli özelliklere sahip olan bireylerin (üstün yetenekli olanlar dahil) tümüne gelişme hakkı sunar. Ayrıca bu toplumlarda sınırlı becerilerin değil, tüm gizilgüçlerin sonuna kadar gelişimine olanak sağlanmaya çalışılır.

Eğitimde ortalama standartlara ulaşma anlayışı, bireylere ortak özellikler kazandırma gereksinimi ve eğitim hizmetlerini yaygınlaştırmak maksadıyla büyük grupla öğretim uygulamalarına öncelik vermektedir. Bu anlayış yüzünden eğitim, bireysel açıdan özel gereksinimlere göre düzenleme yönünden işlevini yerine getirememektedir. Özellikle öğrenme hızı ve yetenekleri yaşlılarından üstün olan çocuklar bu uygulamalarla zarar görmektedir.

Üstün yetenekli çocuklar daha ileri, karmaşık ve entelektüel çalışmalarda sırf standart eğitim programının temellerini hızlı bir şekilde kazanmış olmaları nedeniyle yerinde saymaya zorlanmaktadır. Bu durum, bu çocuklar için bir anlamda cezalandırma etkisi yapmakta ve bireysel gizilgüçlerini geliştirmeleri engellenmektedir. Üstün yetenekli çocuklara, temel öğrenme becerileri kazandırdıktan sonra daha karmaşık, daha ileri düzeyde öğretim sunulmalıdır. Başka bir ifadeyle, esnek ve farklılaştırılabilir bir program bu çocuklar için eğitsel bir ihtiyaçtır. Çünkü bu maddede belirtildiği üzere, her çocuğun ilgi, yetenek ve becerileri birbirinden çok farklıdır ve eğitim programlarının mümkün olduğunca temel öğrenme ihtiyaçlarını karşılayabilir şekilde düzenlenmiş olması gerekmektedir.

Üstün yetenekli çocuklar düzenli sınıflarda akranları ile birlikte eğitim alırken, ilgili, istekli ve yetenekli olduğu alanlarda daha geniş ve derin bilgi kazanmaları için müfredat programı, bu çocuklar için genişletilmelidir. Bu yolla, üstün yetenekli çocuklar normal sınıfta öğrendiği konularda ileri gidip daha geniş ve derin bilgiler elde edebilirler. Ayrıca akranlarının öğrenemediği konularda da incelemeler, projeler ve denemeler yapıp, yeteneklerini geliştirme olanağı bulabilirler.

Madde 6: Öğrenme Ortamını Zenginleştirmek

Çocukların öğrenme ortamını genişletecek bilgi ve beceriler yetişkinler için hazırlanan öğrenme programlarıyla bütünleştirilmelidir.

Üstün yetenekli öğrenciler normal sınıflarda resmi müfredatta yer alan konuları hızlı bir şekilde öğrendikleri için çabuk sıkılırlar. Dolayısıyla bu özellikteki öğrenciler bireysel niteliklerine, ihtiyaçlarına, ilgilerine ve yeteneklerine cevap veren farklılaştırılmış bir programa ihtiyaç duyarlar. Başka bir ifadeyle geleneksel öğretim metotlarının ötesinde üstün yeteneklilere sunulan öğretim zenginleştirmeli ve sınıfta uygulanan programda yer alan konulara üstün yetenekli öğrenciler için ek konular, projeler, ödevler eklenerek programın genişletilmesi sağlanmalıdır.

Üstün yetenekli çocukların doğuştan sahip oldukları yetenek ve becerilerini geliştirebilmeleri için onların ilgilerini, potansiyellerini ve ihtiyaçlarını tatmin edecek bir eğitim ortamı sunmak önemlidir. Dolayısıyla değişik tarzda ve boyutta öğrenme olanakları sağlanarak araştırma, sorgulama ve problem çözmeye teşvik edici bir sınıf ortamı oluşturmaya özen gösterilmelidir (Smutny, 2000). Bu doğrultuda müfredat programına, normalde bulunmayan zorlayıcı konular ve farklı materyaller, değişik öğrenme alanları eklenebilir.

Madde 7: Ortaklıkları Güçlendirmek

Ulusal, bölgesel ve yerel eğitim yetkililerinin biricik görevi, herkes için temel eğitim sağlamaktır; ancak bu görevin gerektirdiği bütün insani, mali ya da örgütsel koşulları sağlamaları onlardan beklenmemelidir. Bütün düzeylerde yeni ya da yeniden canlandırılmış ortaklıklar gerekli olacaktır. Bunlar; öğretmenlerin, yöneticilerin ve diğer eğitim personelinin özel rolü olduğu kabulüyle eğitimin bütün alt-sektörleri ve biçimleri arasında ortaklıklar; planlama, finansman, emek, iletişim ve diğer toplumsal sektörleri içeren devlet kuruluşlarıyla eğitim arasındaki ortaklıklar; resmi ve resmi olmayan kurumlar, özel sektör, yerel toplumlar, dini gruplar ve aileler arasındaki ortaklıklardır.

Üstün yeteneklilere yönelik farklılaştırılmış eğitim olanaklarının sunulması konusu sadece belli bir grubun değil, tüm toplumun derdi olmalıdır. İnsanlığın gelişmesinde önemli role sahip üstün yetenekli bireyler, buldukları ülkelerin ekonomik, siya-

si, askeri ve teknolojik gelişmelerinin itici gücüdür. Bu bağlamda özel ve resmi kuruluşların üst düzey yöneticileri, ülkelerin siyasi ve ekonomik karar alma noktalarına kadar yükselenler, teknolojik gelişmelerde esas görevi üstlenen araştırma-geliştirme birimlerindeki çalışanlar, icatlar yapan ve yeniliklere imza atanlar çoğunlukla üstün yetenekli bireylerdir.

Üstün yetenekli bireylerin ihtiyaçlarının karmaşık ve çeşitli olması, bu ihtiyaçların karşılanmasında çok sektörlü stratejileri ve genel kalkınma çabalarıyla bütünleştirilmiş hareketleri gerektirir. Üstün yetenekliler eğitiminin geliştirilmesinde pek çok tarafın eğitim yetkilileri, öğretmenler ve diğer eğitim personeliyle işbirliği yapılmalıdır. Bu da, çok çeşitli paydaşların –ailelerin, öğretmenlerin, toplumun, özel şirketlerin, hükümet kuruluşlarının ve hükümet dışı kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının vb.– üstün yeteneklilere verilecek haklar konusundaki çalışmalara etkin olarak katılmaları anlamına gelmektedir.

Madde 8: Destekleyici Bir Politika İçeriği Geliştirmek

1. Bireyin ve toplumun geliştirilmesinde temel eğitimin tam olarak sağlanması ve kullanılmasını olanaklı kılmak için toplumsal, kültürel, ekonomik sektörler arasında destekleyici politikalara gerek vardır.

Silverman (1994), üstün yetenekli bireylerin “*toplumsal tanımlanmayan bir maden*” olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu özellikteki çocukların doğal bilişsel yetenekleri, ilgileri ve duyarlılıkları erken yaşlarda iken keşfedilirse toplum ve bilimin kazançlı çıkacağı açık bir gerçektir. Başka bir ifadeyle kalkınmakta olan toplumların böylesi nitelikli bireylere ihtiyacı vardır. O halde toplum olarak bu “altın çocukları” kazanmak için gereken hassasiyet gösterilmelidir.

Üstün beyin gücü, bir toplumun kıt bir beşeri kaynağıdır. Beşeri sermaye olarak vurgulanan bu kaynak genelde eğitim yoluyla açığa çıkmaktadır. Bu nedenle ticari yaklaşımdan uzak bir şekilde yöne-

tilmek durumundadır. Ayrıca bir ülke, bu kaynaktan yararlanmak istiyorsa öncelikle işin felsefesine, bilgi birikimine ve bu doğrultuda entegre ve sürdürülebilir bir politikanın sahibi olması gerekmektedir. Bu tür bir politikaya ve birikime sahip olmadan bu alanda çalışmalar yapmak ve başarılı olmak günümüz şartlarında mümkün görünmemektedir. Bütün bu faktörler, bir ülkede üstün yetenekliler eğitiminin sorumluluğunu, hem kurum olarak devlete hem de içinde yaşanılan topluma yüklemektedir. Daha önce belirttiğimiz nedenlerden dolayı da bu alanda oluşturulacak devlet politikası sosyal sorumluluk anlayışıyla yürütülmelidir (Bilgili, 2004: 250).

Madde 9: Kaynakların Harekete Geçirilmesi

1. Herkesin temel öğrenme ihtiyaçları geçmişte olduğundan daha geniş kapsamlı olarak karşılanacaksa, mevcut ve yeni mali kaynakların -kamu, özel ve gönüllü- harekete geçirilmesi zorunlu olacaktır. Temel eğitim için ayrılan zaman, enerji ve paranın insana ve ülkenin geleceğine yapılabilecek en kapsamlı yatırım olduğu düşünülünce, toplumun bütün kesimlerinin bu alanda bir katkıda bulunabileceği açıktır.

2. Kamu sektörünün desteğini genişletmek demek, ulusal kaynaklardan pay almayı bekleyen alanlar içinde önemli bir yer tutmakla birlikte eğitimin yegâne öge olmadığına bilincinde olarak, temel eğitim hizmetlerine ayrılan mutlak ve oransal payları arttırarak devletin insan gelişiminden sorumlu tüm organlarının kaynaklarına geniş kapsamlı destek sağlamak demektir. Var olan eğitim kaynakları ve programlarının yeterliliğini arttırmayı hedefleyen ciddi çabalar, daha fazla kaynak üreteceği gibi yeni kaynakları da kendine çekebilecektir. Temel öğrenme gereksinmelerinin karşılanması için saptanan görevin aciliyeti, sektörler arasında kaynakların yeniden dağılımını gerekli kılabilir, örneğin askeri harcamalardan eğitim harcamalarına bir kaynak aktarımı gerekebilir. Eğitim, bugün, her zamankinden daha çok, toplumsal, kültürel ve ekonomik tasarımın temel bir boyutu olarak görülmek zorundadır.

Yaşadığımız yüzyılda, insan kaynağı en önemli milli servet haline gelmiştir. Bu kaynak keşfedilip işlenmedikçe heba olur. Dolayısıyla bu kaynağın yerinde ve doğru kullanılması önemlidir. Eğitimin yüksek maliyetli ve geri dönüşü geç bir yatırım olduğu düşünülduğünde eldeki imkânların getirisinin maksimum seviyede kullanılması adeta bir zorunluluktur. Başka bir ifadeyle, sosyal dinamikleri dikkate almadan ve mevcut kaynakları harekete geçirmeden eğitimde başarılı olmak günümüz global koşullarında mümkün değildir.

Clark (2002), üstün yetenekli bireyleri “*olağanüstü gizli güçlerinden dolayı, yüksek seviyeli iş bitirme becerisi yüksek olan kişiler*” olarak tanımlamaktadır. Bu özellikteki bireyler, kendilerine ve topluma katkıda bulunabilmeleri için yeteneklerine uygun eğitim programları ve hizmetlerine gereksinim duyarlar. Dolayısıyla üstün yeteneklilerin eğitimi; devlet, üniversiteler, özel sektör, sivil toplum kuruluşlarının ortak çabaları ve katkıları ile yürütülmelidir. Bunun için toplumun bütün kesimlerinin bu alana katkıda bulunabileceği bir yapılanma ve ortak kaynakların harekete geçirilmesi gerekmektedir.

Problem çözmeye, analitik düşünebilme, yenilik yapabilme, farklı bakış açılarıyla soruna yaklaşabilme gibi beceriler iş dünyasında ihtiyaç duyulan becerilerdir. Bu beceriler aynı zamanda üstün yeteneklilerin ayırt edici özellikleridir. İş dünyası ve özel sektör kuruluşları, mesleki-tekniik eğitimin yanı sıra üstün yeteneklilerin eğitimine araç-gereç, mekân, ulaşım, barınma ya da daha genel olarak fon ve sponsorluk sağlama şeklinde destek verebilir. İş dünyasının rekabet ortamında, yaratıcı beyin gücü ihtiyacı ile üstün yetenekli bireylerin öğrenme ve gelişme ihtiyacı bir araya getirilebilirse, sonuçtan her iki taraf da kazançlı çıkabilir. Bu yolla, öğrenciler yapay okul çevresi yerine, gerçek hayat şartlarının yer aldığı durumlar karşısında deneyim kazanarak öğrenme fırsatı bulabilir (Akarsu, 2004: 364).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUĞA SAHİP OLAN AİLELERİN HAKLARI

*“Bir ebeveyn olarak pek çok kişinin sahip olamadığı
bir değere sahipsiniz; çünkü doğduğu andan itibaren
çocuğunuzun her anına şahit oluyorsunuz.”*

JAMES R. DELISLE

Bir çocuğun yetiştirilmesinde en büyük sorumluluk, hiç kuşkusuz ailenin omuzlarındadır. Ailelerin çocuklarıyla ilgili üstlenmiş olduğu görev ve sorumluluklar, üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmaları durumunda bir kat daha artmaktadır. Özellikle okul çağına gelinceye kadar çocuğun yeteneklerinin gelişiminde temel sorumluluk aileye düşmektedir. Okula başladığı andan itibaren ise aileler, akranlarından farklı özelliklere sahip çocuklarıyla ilgili, okul ve sınıf ortamındaki önyargılar ve yanlış yaklaşımlarla mücadele etmek durumunda kalmaktadır.

Devlet, özel eğitim ihtiyacı olan ya da özel bir durum içerisindeki çocukların ailelerine bilgilendirme yapmak durumundadır. Anne-babanın özellikle 0-3 yaş diliminde çocuğunun özel eğitime ihtiyaç duyduğu alanı öğrenmeye hakkı vardır. Çünkü 4 yaşından sonra çocuğun özel eğitim olanaklarından yararlanma hakkı başlamaktadır. Bu doğrultuda, Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı koordineli bir şekilde çalışarak üstün yetenekli çocukların tanınması ve yönlendirilmesi konusunda üzerlerine düşen gö-

revleri yapmalıdır. Bununla birlikte devlet, üstün yetenekli bir çocuğa sahip ailelere hem bilgilendirici hem de farkındalık kazandırıcı eğitim hizmetleri sağlanmalı ve çocuklarının eğitiminde birtakım özel olanaklar sunulmalıdır.

Ülkemizde ne yazık ki, üstün yetenekli çocukların eğitimi için yapılanlar çok kısıtlıdır. Devlet okullarında okutulan müfredatın sınırlı ve sınıf mevcutlarının kalabalık olması nedeniyle öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda öğretim yapılması arka planda kalmaktadır. Bununla birlikte üstün yetenekli öğrencilerin eğitime yönelik yönetmeliklerde bulunan maddelerin işlevsel olmaması nedeniyle okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin birçoğu, bu özellikteki çocukların eğitsel ihtiyaçlarına kayıtsız kalarak bu öğrenciler için yapılması gerekenleri yerine getirmemektedir. Bazı öğretmenler ise üstün yetenekli çocukları sınıf içinde bastırma yoluna giderek mevcut yeteneklerinin körelmesine neden olabilmektedir.

Her şeye rağmen anne ve babanın birincil ortakları, çocuklarının eğitim gördüğü okulun yöneticileri ve öğretmenleridir. Üstün yetenekli çocuklara, ihtiyaçlarına uygun öğretim sunulması için ailelerin, okul ve öğretmenlerle işbirliği ve uyum içinde olması gerekir. Aileler, çocuklarının normalden farklı özelliklere sahip olduğunu ve birtakım özel öğretim olanaklarının sunulması gerektiğini uygun bir dille anlatabilmelidir. Bu nedenle aileler, okuldan ve öğretmenlerden, hem davranışsal hem akademik olarak ne tür taleplerde bulunacakları konusunda farkındalık sahibi olmak durumundadır. Özellikle üstün yetenekli çocuklara yönelik yönetmeliklerde belirtilen ifadelerin, aileler tarafından çok iyi bilinmesi gerekmektedir.

Aileler Hangi Yasal Hakları İlgililerden Talep Edebilir?

Üstün yetenekli bir çocuğa sahip olan bir anne-baba, okuldan herhangi bir hak talebinde bulunmak için öncelikle çocuğu-

nun bu özelliğini resmi olarak belgelemek zorundadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bu konuyla ilgili görevlendirilen kurum Rehberlik ve Araştırma Merkez (RAM)'leridir. Dolayısıyla ailelerin ilk yapmaları gereken, oturdukları ikamet yerinin bağlı olduğu RAM'dan çocuklarının “üstün yetenekli” ya da “üstün zihin düzeyine sahip” olduğuna dair resmi belge almaktır.

Bilindiği üzere, üstün yetenekli çocukların hakları ve eğitimi, ülkemizde özel eğitim kapsamı içinde değerlendirilmektedir. Bu bilgi, ailelerin öncelikli hareket noktası olmalıdır. Üstün yetenekli çocukların özel eğitim ihtiyaçlarına ilişkin esaslar M.E.B. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde bulunmaktadır. Üstün yetenekli bir çocuğa sahip her anne-babanın bilmesi gereken madde ve ifadeler bu yönetmelikte yer almaktadır.

Üstün yetenekli bir çocuğun velisi olarak bilmeniz gereken maddeler ve ifadeler aşağıda sizler için sıralanmıştır.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin İkinci Kısım Birinci Bölümü'nde, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere hazırlanması gereken “eğitim planı” ve bu planın izlenmesine ilişkin esaslar belirtilmektedir.

Madde 10: Eğitim planı

(1) *Özel eğitime ihtiyacı olan her birey için “Eğitim Planı Örneği” hazırlanır. Eğitim planında, bireyin tüm gelişim ve akademik disiplin alanlarındaki performansı ile öncelikli eğitim ihtiyaçlarına göre belirlenen yıllık amaçlar yer alır.*

(2) *Eğitsel değerlendirme ve tanınması ilk kez yapılan her bireyin eğitim planı özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından hazırlanır.*

(3) *Eğitim planı yeniden hazırlanırken öğrencinin o yıla ait bireysel gelişim raporu ile bir önceki eğitim planı dikkate alınır.*

(4) *(Değişik: 14.3.2009/27169 RG) Her tür ve derecedeki resmî veya özel okul/kurumlara devam eden öğrencilerin eğitim planı her yıl BEP geliştirme birimi tarafından yenilenir.*

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin İkinci Kısım İkinci Bölümünde özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin yönlendirme, yerleştirilme ve izlenmesi ile ilgili esaslar bulunmaktadır.

Madde 11: Yönlendirme

(1) Yönlendirme, özel eğitime ihtiyacı olan bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucuna göre en az sınırlandırılmış eğitim ortamı ve özel eğitim hizmetine karar verilerek eğitim planı ve özel eğitim değerlendirme kurul raporu hazırlanmasını içeren bir süreçtir.

(2) Okul ve kurumlarında eğitim ve/veya destek eğitim hizmeti alacak bireyler, eğitim planı ve özel eğitim değerlendirme kurul raporu ile okul ve kurumlara doğrudan başvurabilir.

(3) (Fıkra eklenmiştir: 14.3.2009/27169 RG) Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca; destek eğitim alması uygun görülen bireyler için gerektiğinde bir yıllık sürenin altında da destek eğitime yönlendirme kararı alınabilir.

Madde 12: Yerleştirme

(1) (Cümle eklenmiştir: 14.3.2009/27169 RG) Özel eğitim hizmetleri kurulu, özel eğitim değerlendirme kurul raporu doğrultusunda özel eğitime ihtiyacı olan bireyi uygun resmî okul veya kuruma yerleştirir.

(2) Bireylerin uygun eğitim ortamına yerleştirilmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

b) Yerleştirme, bireylerin yetersizlik türü ve derecesi, tüm gelişim ve akademik disiplin alanlarındaki performansı, eğitim ihtiyaçları ile ilgi ve istekleri doğrultusunda yapılır.

c) Yerleştirmede, bireyin yerleştirileceği okulun veya kurumun personel durumu, öğrenci mevcudu ve eğitim ortamı göz önünde bulundurulur.

ç) Yerleştirme kararında velinin yazılı görüşü dikkate alınır.

d) Birey, ikamet adresine göre mümkün olan en yakın okul veya kuruma yerleştirilir.

e) Yerleştirme kararına; bireyin velisi karar tarihinden itibaren, yerleştirme kararı verilen okul veya kurumdaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu ise kayıt tarihinden itibaren 70 iş günü içinde itiraz edebilir.

f) Eğitimin her aşamasında, bireyin gelişimi ve eğitim performansı doğrultusunda durumuna uygun yeni bir okula veya kuruma yerleştirme kararı alınır.

Madde 13: İzleme

(1) Özel eğitim hizmetlerinin planlanması ve eğitimde sürekliliğin sağlanması amacıyla erken çocukluk döneminden itibaren eğitimin her kademesinde özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişimlerinin izlenmesi esastır.

(2) Bireylerin gelişimlerinin izlenmesi; önerilen özel eğitim hizmetlerinin uygunluğunun ve BEP'lerinde yer alan amaçların gerçeleşme düzeyi bakımından değerlendirilerek her yıl eğitim planlarının yenilenmesi yoluyla yürütülür.

(3) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişimlerinin izlenmesine yönelik faaliyetler; özel eğitim hizmetleri kurulu, rehberlik ve araştırma merkezleri, okullar, kurumlar ve ailenin iş birliğiyle yürütülür.

Özel Eğitim Yönetmeliği'nin Dördüncü Kısım Üçüncü Bölümü'nde özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için açılması gereken destek eğitim odası ile ilgili esaslar yer almaktadır.

Madde 28: Destek eğitim odası açılması

(1) Okul ve kurumlarda, yetersizliği olmayan, akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitimlerine devam eden özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile üstün yetenekli öğrenciler için, özel araç-gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak özel eğitim desteği verilmesi amacıyla destek eğitim odası açılır.

(2) Destek eğitim odasında eğitim-öğretim hizmetlerinin yürütülmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

a) Destek eğitim odaları, özel eğitim hizmetleri kurulunun önerisi doğrultusunda millî eğitim müdürlükleri tarafından açılır.

b) Destek eğitim alacak öğrenci sayısına göre okulda veya kurumda birden fazla destek eğitim odası açılabilir.

c) Destek eğitim odasında yürütülecek eğitim hizmetlerinin planlaması okul yönetimince yapılır.

ç) Destek eğitim odasında eğitim alacak öğrenciler, BEP geliştirme biriminin önerileri doğrultusunda rehberlik ve danışma hizmetleri yürütme komisyonunca belirlenir. Her öğrencinin ihtiyacı doğrultusunda ve azami ölçüde bu eğitimden yararlanması sağlanır.

d) Öğrencinin destek eğitim odasında alacağı haftalık ders saati, haftalık toplam ders saatinin % 40'ını aşmayacak şekilde planlanır.

e) Destek eğitim odasında öğrencilerin eğitim performansları dikkate alınarak birebir eğitim yapılır. Ancak, gerektiğinde eğitim performansı bakımından aynı seviyede olan öğrencilerle grup eğitimi de yapılabilir.

f) Destek eğitim odasında, öğrencilerin eğitim performansı ve ihtiyaçları, yetersizlik türüne uygun araç-gereç ve eğitim materyalleri bulunur.

ğ) Öğrencinin genel başarı değerlendirmesinde, destek eğitim odasında yapılan değerlendirme sonuçları da dikkate alınır.

h) Destek eğitim odasında verilen destek eğitim hizmetleri okulun veya kurumun ders saatleri içinde yapılır.

Özel Eğitim Yönetmeliği'nin Beşinci Kısım Dördüncü Bölümünde özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin ailelerine verilecek eğitim hizmetleriyle ilgili esaslar bulunmaktadır.

Madde 36: Aile eğitimi hizmetleri

(1) Aile eğitimi, tüm eğitim kademelerinde bireyin eğitimine katkı sağlamak amacıyla aileye verilecek her türlü rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini içeren bir eğitimidir.

(2) Aile eğitimi hizmetleri yürütülürken aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

a) Aile eğitim programları; aile eğitiminde esas olacak genel ilke ve amaçlar doğrultusunda bireyin yetersizliği, gelişim özellikleri, eğitim ihtiyaçları ve ailenin ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanır ve yürütülür.

b) Aile eğitimi hizmetlerinin planlanması ve koordinasyonu özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından yapılır.

c) Aile eğitim programları, RAM'lar, özel eğitim okul ve kurumları, kaynaştırma uygulamaları yapılan okullar tarafından hazırlanır ve yürütülür.

ç) Aile eğitimi hizmetleri, bireyin ve ailenin ihtiyaçları doğrultusunda bireysel, grup ya da uzaktan eğitim şeklinde yürütülür.

d) Aile eğitim programları ailenin katılımıyla bir yıllığına planlanır ve aile ile bireyin eğitim ihtiyaçları doğrultusunda her yıl yeniden geliştirilerek uygulanır.

e) Aile eğitimi hizmetleri, kurumlarda yürütülür. Ancak, ihtiyaç hâlinde bu hizmet evlerde de yürütülebilir.

Özel Eğitim Yönetmeliği'nin Altıncı Kısım Dördüncü Bölümü'nde özel eğitim ihtiyacı olan bireylerle ilgili RAM, okul ve kurumların sorumlulukları yer almaktadır.

Madde 49: Rehberlik ve araştırma merkezleri

(1) Rehberlik ve araştırma merkezleri; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitsel değerlendirme, tanılama, izleme ve yönlendirme hizmetlerini yürüterek birey için en az sınırlandırılmış eğitim ortamını önerir; birey ve ailesine destek eğitim ile rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri sunar.

Madde 50: Okul ve kurumların özel eğitim hizmetleri sorumluluğu

(1) Resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumları ile yaygın eğitim kurumları, özel eğitime ihtiyacı olan bireylere özel eğitim hizmetleri sağlamakla yükümlüdürler.

(2) Bu okul ve kurumlarda, özel eğitime ihtiyacı olan bireylere sunulan eğitim-öğretim hizmetlerinin etkililiğini arttırmak amacıyla özel eğitim tedbirleri alınarak gerekli düzenlemeler yapılır. Bu bireylere sağlanacak her türlü özel eğitim hizmeti için millî eğitim müdürlükleri, RAM'lar ve özel eğitim okulları ile iş birliği yapılır.

Özel Eğitim Yönetmeliği'nin Yedinci Kısım Birinci Bölümü'nde özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan müdür ve öğretmenlerin görev ve sorumlulukları yer almaktadır.

Madde 52: Müdürün görev, yetki ve sorumlulukları

(1) Müdür, millî eğitimin temel ilkeleri ve genel amaçları doğrultusunda okulun/kurumun, amaçlarına uygun olarak yönetilmesinden, değerlendirilmesinden ve geliştirilmesinden sorumludur.

(2) Müdür, eğitim-öğretim ve işleyişle ilgili olarak okulun/kurumun amacı, türü, kademesi ve uygulanan eğitim programına göre Millî Eğitim Bakanlığı özel eğitim okul ve kurum müdürleri görev tanımında belirtilen görevleri yürütür.

(3) Okul müdürü; ders okutma görevinin yanında kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, program ve emirlere uygun olarak görevlerini yürütmeye, okulu düzene koymaya ve personeli denetlemeye yetkilidir.

Madde 59: Öğretmenlerin görev ve sorumlulukları

(1) Öğretmenler, kendilerine verilen sınıfın veya şubenin derslerini, programda belirtilen esaslara göre planlamak, okutmak, bunlarla ilgili uygulama ve deneyleri yapmak, ders dışında okulun eğitim-öğretim ve sosyal etkinliklerine katılmak ve bu konularda kanun, yönetmelik ve emirlerde belirtilen görevleri yerine getirmekle yükümlüdürler.

(2) Öğretmenler bu görevlerinin yanında aşağıdaki görevleri de yürütürler:

a) Bireyselleştirilmiş eğitim programları, gelişim ölçekleri ile ölçme ve değerlendirme araçlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında BEP geliştirme birimi ile iş birliği yapmak.

b) Bireyselleştirilmiş eğitim programlarını uygulamak ve değerlendirmek.

c) Öğrencilerin eğitim performansları ve yetersizlik türünü dikkate alarak gerekli öğretim materyallerini hazırlamak ve/veya temin etmek.

ç) Okul ve kurumdaki aile eğitim çalışmalarına katılmak, sınıftaki öğrencilerinin ailelerine yönelik aile eğitim çalışmalarını planlamak ve yürütmek.

d) Öğrencilere destek eğitim hizmeti sağlanması ve eğitim performansları doğrultusunda başka bir okul veya kuruma yönlendirilmesinde, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu ve BEP geliştirme birimiyle iş birliği yapmak.

f) Öğrencilerin eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda bire bir eğitim yapmak.

g) Sınıf öğretmenliğinin esas olduğu okul ve kurumlarda alan öğretmenleri ile birlikte ders okutmak.

Madde 63: Rehber öğretmenin görev ve sorumlulukları

(1) Rehber öğretmen bulunduğu okul ve kurumdaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yanında aşağıdaki görevleri de yapar:

a) Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin ailelerine yönelik aile eğitimi hizmetlerini planlamak, yürütmek ve gerektiğinde ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak.

b) Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin bireysel gelişimini değerlendirmek üzere formlar hazırlanmasında BEP geliştirme birimiyle, öğretmenler ve ilgili personel ile iş birliği yapmak.

c) Öğretmenler ve ailelerle iş birliği yaparak öğrenciler için bireysel gelişim raporu düzenlemek.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde, gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen "özel eğitim gerektiren bireyler için destek eğitim hizmetlerini evde, okulda ve kurumlarda sürdüren öğretmen" olarak tanımlanmaktadır. Bu yönetmeliğin 64. Maddesi'nde

gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmenin görev ve sorumlulukları belirtilmektedir.

Madde 64: Gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmenin görev ve sorumlulukları

(1) Gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmenin görevleri şunlardır:

b) BEP ve ölçme değerlendirme araçlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında BEP geliştirme birimi ile iş birliği yapmak.

c) Sosyal kabul çalışmaları, eğitim ortamının düzenlenmesi, eğitim materyalleri, araç-gereçler, öğretim yöntem ve teknikleri gibi konularda öğretmenlere, okul/kurum yönetimine, bireye ve aileye rehberlik ve danışmanlık yapmak.

ç) Aile eğitimi çalışmalarını okul yönetimi, öğretmenler ve aileyle iş birliği yaparak planlamak ve yürütmek.

d) Öğrencilerin eğitim performansları ve yetersizlik türünü dikkate alarak gerekli öğretim materyallerini hazırlamak ve/veya temin etmek.

e) Öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla rehberlik ve danışma hizmetleri yürütme komisyonu, izleme ve yöneltme kurulu, BEP geliştirme birimi ve öğretmenlerle iş birliği yapmak.

(2) Gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen ayrıca, özel eğitim hizmetleri kurulu ve/veya okul/kurum müdürü tarafından verilen görevleri de yapar.

Madde 65: Eğitim programları hazırlamakla görevlendirilen öğretmenin görev ve sorumlulukları

(1) Eğitim programları ve öğretim alanında lisans düzeyinde eğitim alan ya da bu alanda yüksek lisans yapan ve özel eğitim kurumlarında eğitim programları hazırlamakla görevlendirilen öğretmenin görevleri şunlardır:

a) BEP hazırlanmasında, uygulanmasında ve değerlendirilmesinde öğretmenler, aileler, öğrenciler ve diğer personel ile iş birliği yapmak.

b) Eğitim programlarının amaçlarının gerçekleştirilmesinde etkililiği artırmak amacıyla, eğitim materyalleri ve araç-gereçlerinin hazırlanması, uygun öğretim yöntem ve tekniklerinin belirlenmesi, ölçme ve değerlendirme araçlarının geliştirilmesi konularında önerilerde bulunmak ve bunların gerçekleştirilmesinde okul veya kurum personeli ile iş birliği içinde çalışmak.

c) Okul ve kurumda, eğitim programlarının uygulanması ve uygulamada ortaya çıkan sorunları tespit etmek, bu sorunlara ilişkin öneriler hazırlayarak kurum yönetimine iletmek.

ç) Aile eğitimi programlarının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinde okul rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle iş birliği içinde çalışmak.

d) Eğitim programında yer alan amaçların gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla, kurum içi ve kurum dışındaki etkinliklerin düzenlenmesinde, bunların planlanması ve uygulanmasında ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak.

e) Seçmeli derslerin verimliliğini ve ihtiyaçlara uygunluğunu değerlendirerek, bu derslerin çeşitlendirilmesi konusunda okul yönetimine önerilerde bulunmak.

Özel Eğitim Yönetmeliği'nin Sekizinci Kısım Birinci Bölümünde özel eğitime ihtiyacı olan bireylere, devam ettiği okullarda hazırlanması gereken eğitim programlarına ilişkin esaslar yer almaktadır.

Madde 68: Eğitim programları

(1) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin devam ettiği okul ve kurumlarda Bakanlıkça hazırlanan genel ve mesleki eğitim programları ile özel eğitim okul, kurum ve sınıflarında içerikleri öğrencilerin özelliklerine göre hazırlanmış özel eğitim programları da uygulanır.

Madde 69: Bireyselleştirilmiş eğitim programı

(1) Bireyselleştirilmiş eğitim programı, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişim özellikleri, eğitim performansları ve ihtiyaçları doğ-

rultusunda hedeflenen amaçlara yönelik hazırlanan ve bu bireylere verilecek destek, eğitim hizmetlerini de içeren özel eğitim programıdır.

(2) Bireyselleştirilmiş eğitim programı,

a) Eğitim planında yer alan yıllık amaçlar ve öğrencinin takip ettiği eğitim programı/programları temel alınarak belirlenen kısa dönemli amaçlarını,

b) Öğrencinin alacağı destek eğitim hizmetinin türü, süresi, sıklığı ve bu hizmetin kimler tarafından nasıl sağlanacağını,

c) Öğretim ve değerlendirmede kullanılacak yöntem ve teknik, araç-gereç ve eğitim materyallerini,

ç) Eğitim ortamına ilişkin düzenlemeleri,

d) Davranış problemlerini önlemeye ya da azaltmaya yönelik tedbirler ile uygulanacak yöntem ve teknikleri,

e) Öğrencinin kişisel bilgilerini içerir.

(3) Bireyselleştirilmiş eğitim programı, Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu ve BEP geliştirme biriminin iş birliğiyle hazırlanır.

(4) Bireyselleştirilmiş eğitim programı, öğrenci için hedeflenen amaçların gerçekleşme düzeyi doğrultusunda değerlendirilir. Birey için hazırlanacak yeni bireyselleştirilmiş eğitim programında ve bireyin yönlendirilmesinde BEP'e ilişkin değerlendirmeler esas alınır.

Madde 72: Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi

(1) Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri okul ve kurumlarda eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP'lerini hazırlamak amacıyla bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi oluşturulur.

(2) Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi, okul/kurum müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında;

a) Bir gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen,

b) Bir rehber öğretmen,

- c) Bir eğitim programları hazırlamakla görevlendirilen öğretmen,
- ç) Öğrencinin sınıf öğretmeni,
- d) Öğrencinin dersini okutan ilgili alan öğretmenleri,
- e) Öğrencinin velisi,
- f) Öğrenci,

olmak üzere bu kişilerden oluşur.

(3) BEP geliştirme birimine, gerektiğinde görüşlerine başvurulmak üzere özel eğitim değerlendirme kurulundan bir üyenin katılımı sağlanır.

(4) Bu birimin çalışma usul ve esasları okul/kurum yönetimince belirlenir.

Madde 73: Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi başkanı ve görevleri

(1) Okul/kurum müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısı bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi başkanı olarak görev yapar. Birim başkanının görevleri şunlardır:

a) Birimde görev alacak üyeleri belirleyerek BEP geliştirme birimini oluşturmak.

b) Birimde gerektiğinde görev alacak üyelerin katılımını sağlamak.

c) BEP'in geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinde, öğrencinin ihtiyaçları doğrultusunda kurum içi yapılacak düzenlemelere ilişkin tedbir almak.

ç) BEP geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinde ihtiyaç duyulan araç-gereç ve eğitim materyallerinin geliştirilmesi veya sağlanması için özel eğitim hizmetleri kurulu ile eş güdümlü çalışmak.

Madde 74: Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme biriminin görev ve sorumlulukları

(1) BEP geliştirme birimi üyelerinden sınıf, alan, gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen, eğitim programlarını hazırlamakla

görevlendirilen öğretmen ile rehber öğretmen, bu Yönetmeliğin ilgili hükümleri doğrultusunda görev tanımında yer alan BEP ile ilgili görevleri yürütürler.

(2) Bu birimde görev alan özel eğitim değerlendirme kurulu üyesi, öğrenci için belirlenen destek eğitim hizmetlerinin uygulanmasında rehberlik etme ve öğrencinin bireysel gelişiminin izlenmesinden sorumludur.

(3) Veli; BEP geliştirme sürecinde öğrencinin eğitim ihtiyaçlarına ilişkin görüş bildirmek ve öğrencinin eğitiminde etkililiği sağlamak amacıyla gerektiğinde araç-gereç ile eğitim materyali desteği sağlamaktan sorumludur.

(4) Öğrenci; BEP geliştirme sürecinde eğitim ihtiyaçlarını belirtmek ve eğitimine ilişkin alınacak kararlarda görüş bildirmekten sorumludur.

(5) BEP geliştirme birimi üyelerinin bu sorumluluklarının yanı sıra bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme biriminin görevleri şunlardır:

a) Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili çalışmaların koordinasyonunu sağlamak.

b) Eğitimde etkililiği sağlamak amacıyla araç-gereç ve eğitim materyali geliştirilmesinde, sağlanmasında, kullanımında özel eğitim hizmetleri kurulu ve özel eğitim değerlendirme kurulu ile iş birliği yapmak.

c) Öğrencinin tüm gelişim alanındaki özellikleri ile akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ve eğitim ihtiyaçları doğrultusunda gerektiğinde BEP'inde değişiklik ve düzenlemeler yapılmasını ya da yeniden BEP hazırlanmasını sağlamak.

ç) Öğrenciler için hazırlanan eğitim planlarını değerlendirerek her yıl yenilemek.

d) Eğitim ortamlarının düzenlenmesi konusunda okul/kurum yönetimine ve öğretmenlere önerilerde bulunmak.

e) Öğrencilerin eğitimi konusunda yapılacak düzenleme ve alınacak tedbirlerle ilgili olarak rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonuyla iş birliği yapmak.

Özel Eğitim Yönetmeliği'nin Dokuzuncu Kısım Birinci Bölümü'nde özel eğitime ihtiyacı olan bireylere sağlanacak araç-gereçlere yönelik görev ve sorumluluklar yer almaktadır.

Madde 87: Özel eğitim araçları

(1) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin öğrenim gördüğü resmî okul ve kurumlarda eğitim ve öğretim hizmetlerinin etkililiğini arttırmak amacıyla gerekli her türlü araç-gereç Bakanlıkça karşılanır.

(2) Bu okul ve kurumlarda kullanılacak eğitim araç-gereç ve materyallerinin hazırlanması, geliştirilmesi ya da temin edilmesi sürecinde, araç-gereçlerin niteliği ve uygunluğunun değerlendirilmesi amacıyla üniversitelerin ilgili bölümleri ile iş birliği yapılır.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin Dokuzuncu Kısım 87. Maddesi'nde belirtilen bu ifadelere göre, özel eğitim kapsamında yer alan üstün yetenekli çocuklara yönelik yapılacak eğitim ve öğretim hizmetleri için, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından her türlü araç-gereç sağlanacağı açıkça belirtilmektedir. Başka bir ifadeyle, üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik, talep edilmesi halinde Bakanlıktan maddi destek ve araç-gereç yardımı alınabilmektedir.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği dışında, velilerin bilmesi gereken diğer yasal düzenlemeler İlköğretim Kurumları Yönetmeliği ve Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde bulunmaktadır.

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 49. Maddesi'nde akranlarından zihince gelişmiş öğrencilerin sınıf atlamalarına ilişkin esaslar bulunmaktadır.

Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 9. Maddesi'nin 8. bendinde özel eğitim gerektiren öğrencilerin ilgi, istek, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda “Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

(BEP)” hazırlanması gerektiği belirtmiştir. Aynı yönetmeliğin 72. Maddesi’nin 1. bendinde üstün yetenekli öğrencilere ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmetleri verilmesi için, okulun bünyesinde “destek eğitim odası” açılması gerektiği açıkça ifade edilmektedir.

Yukarıda sıralanan bilgiler ışığında, üstün yetenekli çocukların hakları konusunda temelde anne ve babadan başlayacak farkındalığın okul ve öğretmene aktarılmasında, ailelere çok önemli roller düşmektedir. Öncelikle mevcut yasa ve yönetmeliklerde üstün yetenekli çocuklara yönelik sunulması öngörülen eğitsel hakların aileler tarafından çok iyi bilinmesi gerekir. Bunun yanında üstün yeteneklilere yönelik yeni yasal düzenlemelerin oluşturulması için, kamuoyu oluşturulmasında ailelerin kurdukları veya kuracakları sivil toplum kuruluşlarının gereken katkıları yapması beklenmektedir.

Özetle, üstün yetenekli çocukların hak ettiği eğitsel olanaklara sahip olması için bu çocukların gelişimlerinde birinci sorumluluk sahibi olan ailelerin farkındalıklarına, öğrencinin ihtiyaçlarının karşılanması açısından öğretmenin yürütücülüğüne ve bürokratik engellerin aşılabilmesi için, karar vericilerin duyarlılığına ihtiyaç olduğu söylenebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÜLKEMİZDE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULAMALAR VE YASAL DÜZENLEMELER

“Her alanda kalkınmak için en önemli güç kaynağı üstün yetenekli çocuklardır. Bu çocukların yetenekleri yönünde ve düzeyinde geliştirilmesi, onlara sağlanacak uygun eğitim ortamında gerçekleşebilir. Eğitim, bu üstün gücün ülkenin her alanda kalkınmasında uygun yer ve şekilde kullanılmasına hizmet edebilecek tek araç ve süreçtir. Bu üstün gücü geliştirmek için özel çaba gösterenlere ne mutlu.”

DOĞAN ÇAĞLAR

1. ÜLKEMİZDE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULAMALAR

Yirminci yüzyılın sonuna yaklaştığımız günümüzde Türk Milli Eğitim sistemimizin hâlen çözüme kavuşturamadığı önemli konularından birisi üstün yetenekli çocukların eğitimidir (Ataman, 2004: 155). Oysa Türk toplumu üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda tüm dünyaya önderlik yapmıştır. Yunan filozofu Eflatun’un devlet adamı yetiştirmek için tasarladığı sistem, Selçuklular da Gûlamhane’lerde, Osmanlı İmparatorluğu’nda ise Enderun Okulları’nda uygulamaya konulmuştur. Enderun okul sistemi, devşirme yoluyla seçerek aldığı ve yeteneklere uygun programlarla eğitim verdikten sonra; toplumun ihtiyaç duyduğu üst düzey yönetici, asker ve sanatçıları yetiştirmesi açısından üstün yeteneklilerin eğitimi tarihinde önemli bir girişim olarak kabul edilmektedir.

Cumhuriyet sonrası dönemde üstün yetenekliler eğitimiyle ilgili özellikle 1960'larda başlayan cılız çabalar 1990'larda tekrar hareketlenmiş ancak dünyadaki gelişmelerin tersine bazı kişi ve vakıfların girişimleri, velilerin çabaları ve birkaç eğitimcinin gayreti, Milli Eğitim Bakanlığı'nda ve genel olarak eğitim çevrelerinde bu konuda gözlenen tutuculuğu kıramamıştır (Akarsu, 2004: 146). Ülkemizde üstün yetenekli çocukların eğitimleriyle ilgili pek çok deneme yapılmış olup, tam olarak yeterli bir sonuç alınmadığı için hâlen yapılmaya devam edilmektedir.

Kitabın bu bölümünde, üstün yetenekli çocuklara yönelik Cumhuriyet döneminde ve sonrasında yapılan uygulamalara yer verilmiştir.

1416 Sayılı Kanun

Üstün yetenekli çocukların yetiştirilmesi ve ülkemize çağdaş anlamda uluslararası düzeyde başarılar kazandırılması için 1929 yılında 1416 Sayılı "Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebeler Hakkında Kanun" çıkartılmıştır. Bu kanuna göre her yıl Milli Eğitim Bakanlığı tarafından lise mezunları ve yüksek öğretimin çeşitli dallarını bitirenler için batı ülkelerinde Devlet veya İktisadi Devlet Teşekkülleri hesabına ihtisas eğitimi görmek isteyenler seçilmiştir. Bu uygulama, 1943 yılında yürürlüğe giren 4489 sayılı yasayla biraz daha genişletilmiştir.

5245 Sayılı Kanun

7 Temmuz 1948 tarihinde halk arasında "Harika Çocuklar Kanunu" adıyla anılan 5248 sayılı bir yasa çıkartılmıştır. Aynı yıl kabul edilen 5245 sayılı yasayla özel yetenekli çocukların yurtdışında eğitimi sağlanmıştır. Bu yasa ile İdil Biret ve Suna Kan'ın Paris Konservatuarı'nda müzik eğitimi almalarına olanak tanınmıştır.

6660 Sayılı Kanun

1956 yılında “Güzel Sanatlarda Fevkalâde İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun” adıyla 6660 sayılı yasa çıkartılmıştır. 1976 yılında bu yasa kapsamında Devlet Konservatuarı’nda yoğun ve hızlı bir müzik eğitimine olanak sağlayan “özel statü” yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Bu statü ile kendi alanlarında konservatuvarın yüksek bölümünü bitirerek yurtdışına giden öğrenciler olmuştur (Tunçdemir, 1996: 12). Bu yasa özellikle resim, müzik ve öteki özel yetenek alanlarında küçük yaştan itibaren olağan üstü gelişme gösteren çocuklara uygulanmıştır. Aralarında Gülsin Onay, Verda Erman, Bedri Baykam, Ateş Pars, Fuat Kent ve Fazıl Say gibi sanatçıların bulunduğu toplam 22 kişi, bu yasadan yararlanarak yetenekli oldukları alanlarda eğitim almak üzere yurtdışına gitmiştir. Bu yönetmelikten en son 1998 yılında yedi yaşında olmasına rağmen piyanoda üstün yetenek gösteren Emre Can Yavuz yararlanmıştır. Günümüzde 6660 sayılı yasa, bu tarihten bu yana ödenek yetersizliği nedeniyle işlemez hale gelmiştir.

Türdeş Yetenek Kümesi ve Özel Sınıf Denemeleri

Ülkemizde Cumhuriyet döneminde, üstün yeteneklilerin eğitimiyle ilgili ilk denemelerden biri 1960’lı yıllarda yapılan özel sınıflar ve türdeş yetenek sınıflarıdır.

Türdeş İlkokul Sınıfları denemesi için 1959 yılında okullara yazılmak üzere müracaat eden öğrencilere, grup yetenek ölçekleri uygulanmış ve bunların sonuçlarına dayanılarak her sınıf “A, B, C” bölümlerine ayrılmıştır. Aynı yıl Ankara Sarar İlkokulu’nda, 1960 yılında Ankara Ergenekon İlkokulu’nda da “Türdeş İlkokul Sınıfları” denemesine başlanmıştır.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 3918 sayılı emriyle

1964–1965 öğretim yılında üst özel sınıfların açılması gerçekleşmiştir. Üst özel sınıf açma çalışmaları Ankara, İstanbul, Bursa ve Eskişehir illerinde uygulanmıştır.

Gerek özel üst sınıflar, gerekse türdeş ilkököl sınıfları uygulaması 1966 yılında Talim ve Terbiye Kurulu'nun aldığı bir kararla durdurulmuştur.

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)

TÜBİTAK, 1963 yılında Türkiye'de planlı ekonomi döneminin başlangıcında kurulmuştur. Kuruluş aşamasında en temel görevleri, özellikle doğa bilimlerinde, temel ve uygulamalı akademik araştırmaları desteklemek ve genç araştırmacıları teşvik etmektir.

TÜBİTAK, üstün yetenekli gençleri araştırmaya yönleltmek ve geleceğin bilim insanı olarak yetişmeleri için teşvik etmektedir. Bu amaçla; ortaokullar arası matematik yarışması, liseler arası matematik, fizik, kimya, biyoloji yarışmaları, lise öğrencileri arası ve üniversite öğrencileri arasında araştırma projeleri yarışması düzenleyerek ortaöğretimde ve üniversitede fen eğitimini desteklemektedir. Ayrıca TÜBİTAK, bu yarışmalarda dereceye girenlere değişik ödüller vermektedir (www.tubitak.gov.tr, 2010).

Fen Liseleri

1962 yılında toplanan VII. Millî Eğitim Şûrası kararları doğrultusunda fen ve matematik alanlarında üstün yetenekli öğrencilerin yetiştirilmesi amacıyla, 1963-1964 eğitim-öğretim yılında Ankara Fen Lisesi açılmıştır. Ortaokulu bitirenler arasından, üstün yetenekli öğrencilerin özel olarak sınavla seçildiği bu okulda Ford Vakfının mali, New York'taki Bronx Fen Lisesinin bilgi desteğiyle ABD'de ve ODTÜ'de yetiştirilmiş öğretmenlerle bu öğrencilere özel bir eğitim sunulmuştur. Yatılı okul ortamında, laboratuvar ve

kitaplık, gezi-gözlem, münazaralar, küçük grup çalışmaları ve bireysel destek uygulamaları ile desteklenen bu uygulama dört yıl sürmüştür, Ford Vakfının desteğini çekmesi ile özelliğini yitirmiştir.

Günümüzde fen liseleri, ortaöğretime geçiş sınavı ve not ortalamasına göre seçilmiş öğrencilere normal liselere kıyasla birkaç ek matematik ve fen dersi vermenin ötesinde bireyselleştirilmiş ya da öğrencinin hızına, ilgisine, öğrenme biçimine göre farklılaştırılmış bir eğitim yerine fen ve matematikte tekdüze kitle eğitimi veren okullar hâlinde eğitimlerini sürdürmektedir (Akarsu, 2004: 151). 2009-2010 öğretim yılı itibariyle, ülke genelinde fen liselerinin sayısı 96 olup, toplam öğrenci sayısı 23.203'dür.

Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri

Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri, Anadolu Lisesi statüsünde olup güzel sanatlar ve spor eğitimi alanında yatılı, gündüzlü ve karma olarak, ilköğretim üzerine 4 yıl eğitim ve öğretim yapılan okullardır. Bu okullar, öncelikle güzel sanatlar ve sporla ilgili yükseköğretim kurumlarının bulunduğu yerlerde açılmıştır.

Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin, ilköğretim okulunu bitiren öğrencilerin güzel sanatlar alanında ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim görmelerini sağlamak amacıyla, 1989-1990 eğitim-öğretim yılından itibaren açılmasına karar verilmiştir. 2009-2010 eğitim-öğretim yılı itibariyle, Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin sayısı 57 olup, toplam öğrenci sayısı 10.134'dür.

Spor Liseleri, ilk olarak 2004-2005 öğretim yılında öğrencilerin beden eğitimi ve spor alanında temel bilgi ve becerileri kazanmaları için ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim görmelerini ve başarılı sporcular olarak yetişmelerini sağlamak amacıyla açılmıştır. 2009-2010 öğretim yılı itibariyle, spor liselerinin sayısı 22 olup, öğrenci sayısı 3.386'dır.

Beyazıt Ford-Otosan İlköğretim Okulu

30 Haziran 2002'de Milli Eğitim Bakanlığı ve İstanbul Üniversitesi arasında imzalanan protokol gereğince, bir devlet okulu olan Beyazıt İlköğretim Okulu, İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi tarafından yürütülen "Üstün Zekâlıların Eğitimi Projesi" için uygulama okulu olarak tahsis edilmiştir. 2002-2003 öğretim yılında üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gereksinmelerini karşılamak üzere, bu okulda farklılaştırılmış bir program başlatılmıştır. Bu programın öncekilerden farkı, üstün yetenekli öğrencileri normal zekâ düzeyindeki yaşlılarından ayırmadan uygulanmasıdır. Her yıl projeye dahil edilen öğrenciler, Rehberlik Araştırma Merkezleri'nce yapılan zekâ testi sonucunda "üstün yetenekli" oldukları belirlenen ve proje ile ilgili Yürütme Kurulu'nun Bilim Komisyonu tarafından, ikinci bir elemeye tâbi tutularak seçilen üstün yetenekli öğrenciler ile, normal olarak kaydı yapılan birinci sınıf öğrencileridir. 2006-2007 öğretim yılı başında, MEB ile Koç Holding arasında yapılan anlaşma çerçevesinde okul, yeni bir binaya kavuşmuş ve okulun adı Beyazıt Ford-Otosan İlköğretim Okulu olarak değişmiştir.

Bu okulda, aritmetik ve fen bilgisi dersleri gibi öğrenme hızının öne çıktığı derslerde, üstün yetenekli öğrencilerin kendi hızlarına göre ilerlemelerine, potansiyelleri oranında daha kapsamlı ve derinleştirilmiş bir program izlemelerine fırsat yaratmak için, günün bir bölümünde normal yaşlılarından ayrı bir sınıfta destek eğitimi almalarına imkân tanınmaktadır. Normal müfredat programının içeriği hem normal, hem de üstün yetenekli öğrenciler için temelde olduğu gibi korunmakta, gerektiğinde zenginleştirilmekte, derinleştirilmekte ve özellikle de derslerin işlenişinde yöntem açısından farklılaşma getirilmektedir.

Proje çerçevesinde her yıl iki sınıf oluşturulmaktadır. Oluşturulan sınıflara 12 üstün yetenekli, 12 normal zekâ düzeyinde toplam 24 öğrenci alınmaktadır. Bu proje, üstün yetenekli öğrencile-

ri, normal zekâ bölümü sınırları içinde olan yaşlılarından tamamen soyutlamadan, onların eğitsel ihtiyaçlarını karşılayacak, farklılaştırılmış bir program geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. 2009-2010 öğretim yılı itibariyle, bu okulda 180 üstün yetenekli öğrenci proje kapsamında öğrenim görmüştür.

Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi (TEVİTÖL)

Ülkemizdeki üstün yetenekli öğrencilere yönelik tek ortaöğretim kurumu olan Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi (TEVİTÖL), bu öğrencilere karma ve yatılı olarak hizmet vermek amacıyla faaliyet göstermektedir. 2001 yılından bu yana, TEVİTÖL eğitim-öğretim etkinliklerini Türk Eğitim Vakfı bünyesinde sürdürmektedir.

Üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili Talim ve Terbiye Kurulu'nca onaylanmış bir müfredatı olmayan bu okulda, yabancı dille eğitim yapan anadolu lisesi müfredatının yanı sıra Uluslararası Bakalorya (IB) programı da uygulanmaktadır. TEVİTÖLde tüm öğrenciler yatılı, burslu ve kısmi burslu olarak okumaktadır. Her yıl özel değerlendirme sınavı ile seçilen öğrenciler, Türk ve yabancı öğretmenlerin rehberliğinde eğitim ve öğretim almaktadır (www.tevitol.k12.tr, 2010).

2009-2010 öğretim yılı itibariyle, TEVİTÖLde 36 farklı ilden 88'i kız, 104'ü erkek toplamda 192 üstün yetenekli öğrenci eğitim almıştır. Okulda, 42 tam zamanlı, 12 kısmi zamanlı öğretmenin görev aldığı kurumda 5 öğrenciye bir öğretmen düşmektedir. İlk mezunlarını 2000 yılında veren okulun toplam 391 mezunu bulunmaktadır.

Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)

Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) ilk olarak 1995 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına devam eden üstün yetenekli öğrencilerin,

örgün eğitimleri dışındaki zamanlarda ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim almalarını sağlamak amacıyla açılmıştır.

BİLSEM'e öğrenci alımı süreci, örgün eğitim kurumlarındaki öğretmenlerin Bakanlıkça hazırlanan gözlem formatı kriterlerine göre aday göstermeleriyle başlar. Aday gösterilen öğrenciler Milli Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanan grup değerlendirmesi testine alınırlar. Test sonucunda yeterli performansı gösteren öğrenciler Milli Eğitim Bakanlığı uzmanları tarafından bireysel incelemeye tâbi tutulur. Konunun uzmanlarınca üstün yetenekli olduğu tespit edilen öğrenciler Bilim ve Sanat Merkezinde eğitim alma hakkını kazanır.

BİLSEM'lerde yöntem olarak, öğretmenlerin öğrencilere öğretmesinden öte, kendi seçecekleri projeler etrafında, kendilerinin geliştirdikleri çözümü uygulamaları ve bu süreç içerisinde öğrenmeleri temel alınmaktadır. Böylece öğrenciler, lider öğretmenler rehberliğinde planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarını yaparak, yaşayarak öğrenen; üreten, sorun çözen, yaratıcı düşünebilen, bilimsel araştırma ve buluş yapabilen bireyler olarak yetiştirilmeye çalışılmaktadır.

Öğrenciler ilgi, yetenek ve tercihlerine göre 3-5 kişiden oluşan proje gruplarına ayrılır ve kendi seçtikleri proje üzerinde çalışırlar. Gerekliğinde bireysel proje üretme çalışmaları da yapabilirler. Projelerin gerçek yaşamla ilgili, sorun çözmeye ya da herhangi bir gereksinimi karşılamaya yönelik olması esastır. Her türlü üretim, hizmet, bilimsel çalışma ve sanat etkinlikleri projelendirilebilir (www.orgm.meb.gov.tr, 2010).

2010 yılı itibariyle, 55 farklı şehirde 61 adet merkez bulunmaktadır. 2009-2010 öğretim yılı istatistiklerine göre BİLSEM'lerde kayıtlı öğrenci sayısı 6962'dir.

BİLSEM'lerin yönergelerinin dışında yönetmeliğinin bulunmaması ve yasal düzenleme çalışmalarının henüz yapılmaması bir takım sıkıntılara yol açmaktadır. Bu sıkıntıların temelinde BİL-

SEM'lerin bir örgün eğitim kurumu olmaması vardır. Bunun yanında İstanbul gibi nüfusu çok kalabalık olan büyük şehirlerde sadece 1 adet BİLSEM bulunması seçilemeyen çocukların özel eğitim alma fırsatı yakalamalarını engellemektedir.

Günümüzde başta işleyiş mekanizması, fiziksel mekân yetersizliği, öğretmen seçimi, aile eğitimi vb. konular başta olmak üzere pek çok problemle karşı karşıya olmasına rağmen, BİLSEM'ler bu alandaki boşluğu doldurmak adına önemli bir projedir. Ülkemizin gelişmesinde ve ekonomik anlamda kalkınmasında bu bireylerin önemli bir yere sahip olduğu düşünüldüğünde, BİLSEM'lere devam eden üstün yetenekli öğrencilerin ileride özellikle bilimsel ve teknolojik gelişmelerde önemli roller üstleneceği dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla bu merkezlerde öğrenci seçim aşamalarının ve verilen eğitim hizmetinin yeniden gözden geçirilmesi önem arz etmektedir.

Üniversiteler Bünyesinde Yürütülen Çalışmalar

Dünyada 95 ülkede yürütülen “Çocuk Üniversitesi” projesi ülkemizde Ankara, İstanbul ve Trakya Üniversitelerinde uygulamaya çalışılmaktadır.

Çocuk Üniversitesi, çocuklara üniversite ile etkileşim içerisinde, yaparak, yaşayarak ve eğlenerek, bilimsel ve eleştirel düşünme, yargılama, sorgulama, soru sorma, merak duyma, problem çözme gibi temel yaşam becerilerini kazandırmak amacını güden; bu amaçla onları erken yaşta bilimin ve sanatın eğlenceli yüzü ile tanıştıran bir yapılanmadır. Bu yapılanmada, üniversite öğretim üyeleri ve öğrencileri, deneyimlerini çocuk ve gençlerin ilgilerini bilime, bilimsel düşünceye ve sanata çekecek biçimde aktarmaktadır.

Ankara Üniversitesi'nde 2009 yılında atölye çalışmaları şeklinde başlatılan “Çocuk Üniversitesi” projesi kapsamında Toprak Bilim Okulu, Yaşam Bilimleri Okulu, Küçük Bahçevanlar Okulu ve

Gökbilim Okulu programları yürütülmektedir (www.cocukuniversitesi.ankara.edu.tr, 2010).

İstanbul Üniversitesi'nde 2010 yılında "Çocuk Üniversitesi" projesi kapsamında öğrenciler, 3 haftalık yaz okullarında İstanbul Üniversitesi öğretim üyelerinden genetik, nano teknoloji, adli tıp, uluslararası siyaset, nükleer fizik, kriptoloji, astronomi ve uzay gibi alanlarda teorik ve pratik eğitimler almıştır (www.iuyazokulu.com, 2010).

Trakya Üniversitesi bünyesinde ise 2010 yılı itibariyle başlayan "Çocuk Üniversitesi"nde 565 çocuk, yaz dönemi boyunca ücretsiz olarak eğitim görmüştür. Bu projede 9-14 yaş arasındaki başarılı çocukların, yoğun geçen eğitim-öğretim sürecinden sonra yaz tatillerini keyifli ve verimli geçirebilmelerini sağlamak üzere, ilgi alanlarına uygun olarak tercih edebilecekleri sosyal ve zihinsel gelişimlerini destekleyici aktivitelerle dolu bilimsel programlardan yararlanmaları amaçlanmıştır. Trakya Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi Trakya Çocuk Yaz Okulu Treni olarak adlandırılan program İngilizce, dijital sanat, müzik, bilişim, tarih, yazılı anlatım ve seramik gibi alanlardan toplamda 20 ayrı bilim ve ilgi alanını temsil eden vagonlardan oluşmaktadır (www.trakyacocukuniversitesi.com, 2010).

İstanbul ve Trakya Üniversitelerinde hız kazanan Çocuk Üniversitesi projesinin, ilk yılı olmasına rağmen katılanların büyük beğenisiyle kazanmış olması üstün yetenekli çocukların eğitiminde umut vadeden bir girişim olarak yorumlanabilir. Bu projenin kapsamının genişletilerek diğer üniversitelerde de hayata geçirilmesi, ülkemizde bulunan üstün yetenekli çocukların olağanüstü potansiyellerinin geliştirilmesi adına önemli bir fırsat oluşturacağı düşünülmektedir.

Üniversiteler bünyesinde Çocuk Üniversitesi projesi yanında Anadolu Üniversitesi'nde Üstün Yetenekliler Eğitim Programları (ÜYEP), Ege Üniversitesi'nde Amatör Astronomlar Yaz Okulu, İnönü ve Karabük Üniversiteleri'nde Üstün Yetenekliler Araştırma ve Uygulama Merkezleri'nde üstün yetenekli öğrencilere yönelik çalışmalar bulunmaktadır.

2. ÜLKEMİZDE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER

Türk eğitim sistemi; T.C. Anayasası, eğitim ve öğretimi düzenleyen yasalar, hükümet programları, kalkınma planları, DPT yıllık programları, hükümet programları ve Milli Eğitim Şûraları esas alınarak düzenlenmektedir. Aşağıda bu yasal düzenlemeler içinde bulunan üstün yetenekli çocuklara ilişkin hüküm ve ifadelere yer verilmiştir.

T.C. Anayasası

Anayasanın 42. Maddesi'nde;

"... Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılabacak tedbirleri alır" denilerek, özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin durumlarıyla ilgili devletin tedbir alması gerektiği vurgulanmaktadır.

Üstün yetenekli çocukların sahip oldukları öğrenme yetenekleri, okullardaki genel eğitimin gerektirdiğinin çok üstündedir. Özellikle ilköğretim ve ortaöğretim programları bu bireylerin ihtiyaçlarına göre hazırlanmadığından dolayı üstün yetenekli bireyler, özel eğitim kapsamında değerlendirilmektedir. Okul ve kurumlar da, yetersizliği olmayan, akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitimlerine devam eden özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile üstün yetenekli öğrenciler için devlet tarafından özel araç-gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak özel eğitim desteği verilmesi gerekir (MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2005).

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 6. Maddesi'nde bireylerin yeteneklerine uygun olarak eğitim almaları gerektiğinden bahsedilmiştir.

Madde 6:

“Fertler eğitimleri süresince ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler.”

Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki üstün yetenekli bireylerin özel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak devletin sorumlulukları arasındadır. Bu doğrultuda üstün yetenekli bireylerin ihtiyaç duydukları alanlarda destek hizmeti almalarını sağlamak amacıyla bu bireylere çeşitli öğretim programları sunulması gerekmektedir.

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 6. Maddesi'nde ilköğretimde göz önünde bulundurulması gereken genel ilkeler sıralanmaktadır. Bu ilkeler arasında özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin eğitimiyle ilgili ifadeler bulunmaktadır.

Madde 6:

f) ... Özel eğitim gerektiren ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel önlemler alınır.

n) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin akranları ile birlikte kaynaştırma uygulamaları yoluyla eğitimlerini sürdürmeleri esastır. Bu öğrenciler eğitimlerini akranları ile birlikte aynı sınıfta sürdürebilecekleri gibi okulların bünyesinde açılacak özel eğitim sınıflarında da sürdürebilirler. Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarında özel eğitim ile ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 117. Maddesi'nde Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Üst Kurulu'nun görevleri sıralanmaktadır. Bu görevler arasında belli bir alanda üstün yetenekli olduğu belirlenen öğrencilere sunulacak imkânlardan bahsedilmektedir.

Madde 117 / d bendi:

“Özel yeteneği saptanan öğrencilerin bu alanlarla ilgili destek eğitimi almaları için gerekli önlemleri almak, yeni imkânlar sunmak için Bilim ve Sanat Merkezleri, Halk Eğitim Merkezleri, Özel Öğretim Kurumları, Devlet Tiyatroları, İl Kültür Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, İlçe İzcilik Kurulu, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi gibi kuruluşlar ile işbirliği yaparak kendilerini geliştirmelerine imkân sağlamak”

Üstün yetenekli çocukların eğitimiyle doğrudan ilişkisi olmasına rağmen, yaşlılarından farklı öğrenme hızına sahip olan öğrencilere yönelik “sınıf atlama” prosedürü 49. Maddede belirtilmektedir.

Madde 49 (Değişik: 20.8.2007/26619 RG):

“İlköğretimde 1-5 inci sınıflara devam eden öğrencilerden beden ve zihince gelişmiş olup bilgi ve beceri bakımından sınıf düzeyinin üstünde olanlar, sınıf/şube rehber öğretmeni ve varsa okul rehber öğretmeninin önerisi ile velinin görüşü alınarak öğretim yılının ilk ayı içinde sınıf yükseltme sınavına alınır. Başarılı olanlar bir üst sınıfa yükseltirler.

Bu sınav, okul müdürünün başkanlığında sınıf öğretmeni ve bir üst sınıfın öğretmeniyle, varsa okul rehber öğretmeninden oluşan komisyon tarafından yapılır. Okulda bu komisyonu oluşturacak sayıda öğretmen bulunmaması durumunda, sınavın yapılacağı yer ile sınav komisyonu, okulun bağlı bulunduğu il/ilçe millî eğitim müdürlüğüne belirlenir.”

(Değişik üçüncü fıkra: 24.12.2008/27090 RG) *“Sınav sonucu tutanakla tespit edilir. Bu tutanak, okul yönetimince öğrenci işleri dosyasında saklanır. Başarılı olanların durumu e-okul sistemine işlenir.*

Sınıf yükseltme sınavına değişik sınıflarda olmak üzere birden fazla da girilebilir. Ancak sınıf yükseltme bir kez yapılır.”

Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği

Özel eğitim gereksinimi olan öğrencilere bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlanmasıyla ilgili ifadeler, Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin İkinci Bölüm 9. Maddesi'nin 8. bendinde bulunmaktadır.

Madde 9 / Sekizinci bendi:

“Bakanlıkça hazırlanan eğitim programları esas alınarak özel eğitim gerektiren öğrencilere ilgi, istek, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlanır. Bu öğrencilerin başarıları, okulun sınıf geçme ve sınavlarla ilgili mevzuat hükümlerine göre belirlenir.”

Aynı yönetmeliğin 72. Maddesi'nde üstün yetenekli öğrencilerin eğitsel ihtiyaçlarının karşılanması için destek eğitim odasının açılmasına ilişkin açık bir ifade yer almaktadır.

Madde 72 / Birinci bendi:

“Kaynaştırma uygulamaları yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler ile üstün yetenekli öğrencilere ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmetleri verilmesi için, okulun bünyesinde destek eğitim odası açılır. Burada yürütülecek iş ve işlemler, 31/5/2006 tarihli ve 26184 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile 8/3/2008 tarihli ve 26810 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği hükümlerine göre yapılır.”

İlköğretimde Yönelme Yönergesi

Özel eğitime muhtaç çocuklara uygun bir yönlendirme yapılmadığı durumlarda yaşanabilecek olumsuz durumları engellemek amacıyla İlköğretimde Yönelme Yönergesi'nin 10. Madde “i” bendinde rehberlik ve psikolojik danışma servislerine duyulan ihtiyacın önemi vurgulanmaktadır.

Madde 10 / i bendi:

“Üstün yetenekli öğrenciler ile özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin belirlenmesi ve yöneltilmelerinin sağlıklı yapılabilmesi için -varsa- okulundaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Servisi, yoksa bağlı bulunduğu Rehberlik ve Araştırma Merkezi ile işbirliği yapar.”

Üstün yetenekli çocukların eğitsel ihtiyaçlarının karşılaması için doğru yöntemle tanılanarak ilgilerine ve yeteneklerine uygun olarak yönlendirilmesi gerekmektedir. Ancak günümüzde, ne okullardaki rehber öğretmenler, ne de Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) üstün yetenekli öğrencilerin tanılanması ve yönlendirilmesi konusunda yeterli değildir. Bununla birlikte, ülke genelinde RAM’larda uygulanan standart bir zekâ testi bulunmamaktadır. Bu nedenle, üstün yetenekli çocukları tanılama ve yönlendirme süreci tekrar gözden geçirilerek, ülke ölçekli bir sistemin oluşturulması önem arz etmektedir.

573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname

Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin amacı, özel eğitim gerektiren bireylerin, Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, genel ve mesleki eğitim alma haklarını kullanabilmelerini sağlamaya yönelik esasları düzenlemektir.

Madde 4:

“Türk Milli Eğitimi düzenleyen genel esaslar doğrultusunda özel eğitimle ilgili temel ilkeler şunlardır.

- *Özel eğitim gerektiren tüm bireyler ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.*
- *Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.*

- *Özel eğitim gerektiren bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması esastır.*
- *Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireylerin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.”*

Ülkemizde bireyselleştirilmiş eğitim planları (BEP) özel eğitimle ilgili temel ilkeler içerisinde yer almasına rağmen üstün yetenekli öğrenciler için kendi okullarında BEP hazırlanması ve uygulanması süreci bir türlü hayata geçirilememiştir.

Madde 7:

“Tanısı konulmuş özel eğitim gerektiren çocuklar için okul öncesi eğitimi zorunludur. Bu eğitim özel eğitim okulları ile diğer okul öncesi eğitim kurumlarında verilir.”

Okul öncesi eğitimin amaçlarından birisi ve belki de en önemlisi çocuğun doğuştan sahip olduğu potansiyeli, maksimum düzeye çıkartmaktır. Bunun için de doğduğu andan itibaren çocuğu tanımak, onun her alanda kapasitesini bilmek ve eğitime bir an önce başlamasını sağlamak büyük önem taşımaktadır. Her çocuğun doğuştan getirdiği özellikler aynıdır. Ancak üstün yetenekli çocukların motor, zihinsel, dil, sosyal-duygusal ve kişilik özellikleri yönünden yaşlılarından farklı yönleri olduğu birçok araştırmada ortaya konmuştur (Ömeroğlu, 2004: 275-277). Dolayısıyla bu özellikteki çocukların zihinsel potansiyelinin ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlayacak uyarıcıları okul öncesi dönemde almaya başlaması önemlidir. Buna karşın günümüzde üstün yetenekli çocukların okul öncesinde tanınması ve eğitimine ilişkin ülke çapında devlet tarafından yürütülen herhangi bir sistem ya da program bulunmamaktadır.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin amacı; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, genel ve mesleki eğitim görme haklarından yararlanabilmelerini sağlamaya yönelik usul ve esasları düzenlemektir. Bu yönetmeliğin Birinci Kısım Birinci Bölümü'nde, destek eğitim odası, özel eğitim ihtiyacı olan birey ve üstün yetenekli birey tanımlarına yer verilmiştir.

Madde 4: Tanımlar:

1) *Destek eğitim odası: Kaynaştırma uygulamaları yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler ile üstün yetenekli öğrencilere ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmetleri verilmesi için düzenlenmiş ortamdır.*

z) *Özel eğitime ihtiyacı olan birey: Çeşitli nedenlerle bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireydir.*

ğğ) *Üstün yetenekli birey: Zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren bireydir.*

Aynı yönetmeliğin Birinci Kısım İkinci Bölümü'nde özel eğitimin amaç ve ilkeleri sıralanmıştır.

Madde 5: Özel eğitimin amaçları:

(1) *Özel eğitim, Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin;*

a) *Toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, işbirliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen, üretici ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmeleri amaçlanır.*

b) *Toplum içinde bağımsız yaşamaları ve kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmelerine yönelik temel yaşam becerilerini geliştirmeleri amaçlanır.*

c) Uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç-gereç kullanarak; eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmaları amaçlanır.

Madde 6: Özel eğitimin temel ilkeleri:

(1) Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda özel eğitimin temel ilkeleri şunlardır;

a) Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler; eğitim ihtiyaçları, ilgi, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.

b) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.

c) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.

ç) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitim performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde ve değerlendirilmede uyarlamalar yapılarak, akranları ile birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.

d) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için, rehabilitasyon hizmetlerini sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.

e) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bireysel yeterlilikleri ve tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri dikkate alınarak, bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.

f) Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılımları ve eğitimleri sağlanır.

g) Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılır.

ğ) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 43. Maddesi doğrudan üstün yetenekli bireylerin eğitimi ile ilgilidir. Bu maddede üstün yetenekli öğrencilerin eğitimine yönelik açılacak kurumlara ilişkin esaslar düzenlenmiştir.

Madde 43: Üstün yetenekli bireylerin eğitimi amacıyla açılan kurumlar:

(1) Okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla Bakanlıkça gündüzlü özel eğitim kurumları açılır.

(2) Bu kurumlarda eğitim-öğretim hizmetlerinin yürütülmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

a) Bireysel eğitim-öğretim yapılması esastır.

b) Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde, sosyal ve duygusal gelişim bütünlük içerisinde ele alınır.

c) Kurumdaki eğitim-öğretim etkinlikleri, öğrencilerin devam ettikleri örgün eğitim kurumlarındaki programlara destek olacak şekilde planlanır ve yürütülür.

ç) Öğrencilerin özel yetenek alanlarıyla ilgili örgün eğitim kurumlarında izledikleri program ile kurumdaki yapacakları çalışmalar arasında paralellik sağlanır.

d) Öğrencilere, geleceğe yönelik düşünme, tahminlerde bulunma ve bunları tartışarak çalışmalarına yansıtma becerileri kazandırılır.

e) Eğitim-öğretim etkinlikleri öğrencileri dıştan yönelimli ve yönetimli bir disiplin ile denetim yerine içten odaklı disiplin ve denetim anlayışını geliştirmeye yönelik olarak düzenlenir.

f) Öğrencilere, kapasiteleri ölçüsünde benlik gelişimi ve iletişim becerileri kazandırılır.

g) Öğrencilerin, liderlik, yaratıcı ve üretici düşünme yetenekleri, ulusal ve toplumsal bir anlayışla ülke kalkınmasına katkıda bulunacak şekilde geliştirilir.

ğ) Öğrencilere, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerileri kazandırılır.

h) Öğrencilere, öğrenme, araştırma, problem çözme ve bağımsız karar verme becerileri kazandırılır.

ı) Eğitim-öğretim süreci; öğrenci, veli, okul ve kurumun iş birliğinde devam ettirilir.

Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi

Mevcut yasal düzenlemeler içerisinde doğrudan üstün yetenekli çocukların eğitim ve öğretim faaliyetlerini ilgilendiren tek düzenleme olan Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi'nin amacı; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki üstün yetenekli çocuk/öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak üzere öğrenci seçimi, kayıt kabul, eğitim-öğretim, yönetici ve öğretmen seçimi ile yetiştirilmesi ve açılan bilim ve sanat merkezlerinin kuruluş ve işleyişine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Bu Yönerge; 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun, 4306 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği ile Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne dayanılarak hazırlanmıştır.

Kalkınma Planları

Birinci Kalkınma Planı'nda üstün yetenekli bireylerle doğrudan olmasa da, dolaylı ilgisi olan ifadeler bulunmaktadır (DPT, 1963: 449):

“Eğitim sistemimiz toplumdaki çeşitli görevlerin yurttaşlar arasında kabiliyetlerine göre dağıtılmasını sağlayacak bir şekilde düzenlenecektir. Bu amaçla durumları ne olursa olsun kabiliyetli olanlar bütün eğitim imkânlarından yararlanacaklardır. Böylece toplumda hem sosyal adalet hem de fırsat eşitliği ilkeleri gerçekleşecektir. Öte yandan çeşitli hizmetler de en kabiliyetli ve yeterli kişiler yoluyla yürütüleceğinden hizmet verimli ve seviyeli olacaktır.”

“Gelir durumu elverişli olmayan başarılı öğrencilerin yükselmesine imkân verecek geniş bir burs sistemi kurulacaktır.”

“Eğitimin her kademesinin toplumun en kabiliyetli elemanlarına açık tutulmasını sağlamak için yeterlik esasına dayanan seçme usulü uygulanacaktır.”

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda mesleki ve teknik alanda üstün yetenek gösteren öğrencilerle ilgili şu ifadeye yer verilmiştir (DPT, 1973. 751):

“Yüksek öğretim insan gücü gereklerine göre planlandığı için orta öğretimden yüksek öğretime geçişte bir sınav barajı uygulanacak, ancak mesleki ve teknik öğretimi bitirenlerden üstün yeteneklilerin de kendi alanlarında yüksek öğretime devamını sağlamak üzere mevcut sınav sistemi yeniden düzenlenecektir.”

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda üstün yetenekli çocukların eğitimine ilişkin şu ifadeler bulunmaktadır (DPT, 1985: 157):

“Özel eğitim gerektiren geri ve üstün zekâlılarla işitme, konuşma ve ortopedik özürülüler, uyumsuzlar ve sürekli hastalığı olan çocukların eğitimine gereken önem verilecektir. Bu amaçla, özel eğitim alanında görev alacak öğretmen ve personelin yetiştirilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır.”

“İnsan gücü ihtiyaçları açısından üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklara özel eğitim hizmetlerinin götürülmesi bir programa bağlanacaktır.”

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda üstün yetenekli çocuklar için yapılması planlanan faaliyetler şunlardır (DPT, 1990: 294):

“Özel eğitim gerektiren üstün yeteneklilerle zihni, konuşma ve ortopedik, özürlüler, uyumsuzlar ve sürekli hastalığı olan çocukların eğitimi için gerekli altyapı geliştirilecektir.”

“Eğitim ve öğretimin çeşitli kademelerinde uygulanan parasız yatılılık ve burs sistemi ıslah edilerek üstün yetenekli fakat maddi imkanları sınırlı öğrencilere yöneltilmesi amaçlanacaktır.”

“Yetenekli gençlerin temel bilim alanlarına çekilerek bilim adamı yetiştirilmesi sağlanacaktır.”

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda üstün yetenekli çocuklara yönelik şu kararlara yer verilmiştir (DPT, 1996: 41):

“Öğretmen ve öğretim üyelerinin sayı ve nitelikleri artırılacak, başarılı ve üstün yetenekli öğrencilerin bu alana yönlendirilmesi sağlanacaktır.”

“Üstün zekâlı çocukların yeteneklerine uygun bir ortamda yetiştirilmelerini sağlamak amacıyla gerekli eğitim kurumlarının geliştirilmesine önem verilecek ve özel sektörün bu alandaki girişimleri desteklenecektir.”

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda özel eğitim gereksinimi içinde bulunan üstün yetenekli çocuklara uygun eğitim ortamlarının hazırlanması konusunda yetersiz kaldığı belirtilerek alınması gereken tedbirler şu şekilde ifade edilmiştir (DPT, 2000: 95):

“Özel eğitim alması gereken çocukların normal gelişim gösteren çocuklarla birlikte eğitim göreceği kaynaştırma okulları bütün öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde mekân, donanım, personel ve program esnekliğine kavuşturulacaktır.”

“Üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocukların rehberlik ve danış-

manlık yardımını okul öncesi ve ilköğretim çağında almasına ve bu çocuklar için uygun eğitim ortamlarının hazırlanmasına ağırlık verilecek ve özel sektörün bu alandaki girişimleri desteklenecektir.”

Ayrıca Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı içinde hazırlanan “Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu”nun “Öğretim Üyesi ve Bilim İnsanı Yetiştirme” bölümünde yer alan amaçlar arasında üstün yeteneklilere ilişkin şu ifadelere yer verilmiştir (DPT, 2000: 35):

“Üstün yetenek ve potansiyeldeki gençlere özel olanaklar sağlanmalı, bunların gelişme çizgileri bilimsel olarak izlenmelidir.

Sanatta uygulanan ‘üstün yetenekli’ kategorisi bilim için de sağlanmalıdır.

Yurtdışına, çok özel konularda ve/ya öncelikle olağanüstü potansiyeli olan adaylar yollanmalıdır.

Beyin göçünün önüne geçecek etkili önlemler alınmalıdır.

Başarılı bilim adamları ödüllendirilmelidir.”

Aynı raporda, Araştırma ve Bilim Alt Komisyonu üyesi Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu’nun görüşlerine yer verilmiştir. Özoğlu, üstün yetenekli bireylerin bilim adamı olarak yetiştirilmesi konusuna dikkat çekerek şu önerilerde bulunmuştur (DPT, 2000: 37-38):

“Üstün yetenekli gençleri araştırmaya yönlendirmek üstün yeteneklerine uygun alanlarda yurtiçinde ve/veya yurtdışında eğitim almalarını sağlamak ve dünya düzeyinde araştırma yapabilecek eğitim ortamları oluşturarak, üstün yetenekli gençlerin bu ortamlarda ve sağlanacak ayrıcalıklı olanaklar ile çalışmalar yapmalarını sağlamak gerekmektedir.”

“Ülke çapında üstün yetenek taramasını psikolojik ölçme araçları ve bilimsel araştırmalarla yapmak ve belirlenen üstün yeteneklileri öğrenim yaşamları boyunca bilimsel olarak izlemek amacıyla programlar oluşturmak gerekmektedir.”

“Ortaöğretim ve yükseköğretim ders programlarında bilimsel

düşünmeyi, eleştirel akıl yürütmeyi ve araştırma yeteneğini geliştirmeye yönelik gerekli değişikliklerin sağlanarak, üstün yeteneklilerin gelişmelerine ve yönlendirmelerine ortam hazırlanmalıdır. Üstün yeteneklilere uygun programların geliştirilmesi sağlanmalıdır.”

“TÜBA ve TÜBİTAK, Sosyal Bilimler ile Müspet Bilimler alanlarında üstün yetenekli ve bilim adamı adayı gençler için Yurtiçi ve Yurtdışı Bütünleştirilmiş Doktora Burs Programları oluşturarak bu gençlerin en üst düzeyde yetişmelerini ve kuracakları Araştırma Enstitülerinde onların istihdamını ve özgür ve bilimsel bir ortamda araştırma yapmalarını sağlayacak biçimde görevlendirilmeli ve donatılmalıdır. Beyin göçünü önleyici programları geliştirmeleri sağlanmalıdır.”

“Bilim adamı, araştırmacı yetiştirme konusunda lisans programları önemli olmakla birlikte, lisansüstü programlar belirleyici olmaktadır. Doktora programlarının üst düzeyde olması ve akademik ve bilimsel içeriğinin ve uygulanmasının sağlanması ve üstün yeteneklilerin gelişmelerine uygun olması önem taşımaktadır. Belli gelişmiş üniversitelerimizde kurulacak olan Lisansüstü Eğitim Fakültelerinin programları üstün yeteneklileri kapsayacak içerikte oluşturulabilmelidir.”

“Üstün yetenekli bilim adamlarının veya adaylarının özgür ve özerk biçimde araştırma yapmaları ve kaynaklara sahip olmaları, onların araştırmalarını, dünya düzeyindeki bilim ortamındaki yarış ve rekabet kapsamında yürütülmelerine olanak sağlayacaktır.”

“Mükemmeliyet Merkezleri kurulması çalışmalarının sonuçlandırılması halinde üstün yetenekli gençlerin yetiştirilmeleri, desteklenmeleri programlanabilecektir. Konuya ilişkin ayrılacak mali kaynakların ve olanakların üst düzeyde bilimsel araştırma projelerinin yürütülmesine olanak sağlayacak düzeyde oluşturulması gerekmektedir.”

Sekizinci Kalkınma Planı “Çocuk Özel İhtisas Komisyonu Raporu”nda üstün yetenekli çocukların özel eğitim kapsamı içinde yer aldığı yinelenmiştir (DPT, 2001: 32):

“Ülkemizde halen; görme, işitme, ortopedik, zihinsel engelliler, süregen hastalığı olanlar, uyum güçlüğü olanlar, dil ve konuşma güçlüğü olanlar, üstün ve özel yetenekliler olmak üzere yedi ayrı gruba özel eğitim okul ve kurumlarında özel eğitim hizmetleri verilmektedir.”

Sekizinci Kalkınma Planı içerisinde hazırlanan “Ortaöğretim: Genel Eğitim, Meslek Eğitimi, Teknik Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu”nda Fen Liseleri ve Anadolu Güzel Sanatlar Liselerindeki özel yetenekli öğrencilerin eğitimine ilişkin şu ifadelere yer verilmiştir (DPT, 2001: 45):

“Fen liseleri ve Anadolu güzel sanatlar liseleri eğitim kurumları özel yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yapılandırılmıştır. Ancak özel yeteneklerin ortaya çıkma yaşları dikkate alındığında, ortaöğretim düzeyindeki kurumsal yapının bazı sakıncaları olduğu görülmektedir. Resim ve müzik yetenekleri küçük yaşlarda ortaya çıkmakta ve özenle geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Başka bir ifadeyle Anadolu Güzel Sanatlar Liselerine öğrenci kaynağı oluşturan ve özel yeteneklerin gelişmesine öncelik veren alt kademe okullara ihtiyaç duyulmaktadır. Fen yeteneği en erken 14 yaşında ortaya çıkmaktadır. Ancak öğrenciler 11-12 yaşından itibaren fen liselerine giriş yarışına başlamaktadır. Kısaca, fen liselerine giren öğrencilerin fen yetenekleri henüz belli değildir. Bu okula başladıktan sonra öğrencilerin alan değiştirme şansı da yoktur.”

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı içinde hazırlanan “Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu”nda üstün yetenekli bireylerin öğretim üyesi ve bilim insanı olarak yetiştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (DPT, 2006: 110):

“Öğretim üyesi ve bilim insanı yetiştirilmesine özel bir önem verilmeli ve üstün yetenekli gençlerin bu alanlara yönelmeleri için gereken önlemler alınmalıdır. Bunun için en başta başarılı ve yetenekli elemanların üniversiteye çekilebilmesi için öğretim üyeliğinin çekiç/cazip şartlara sahip kılınması gerekmektedir.”

Ayrıca Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda her ne kadar üstün yetenekli çocukların eğitime doğrudan değinilmese de nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde yetenekli bireylerin eğitiminin önemi vurgulanmıştır (DPT, 2006: 5):

“Teknolojik gelişmenin artan hızı, insan yaşam biçimlerini ve ilişkilerini derinden etkilemektedir. Küresel bir perspektif kazanmanın ötesinde çok hızlı bir bilgi erişimi olanağına kavuşulmuş olması coğrafyayı sınırlayıcı bir unsur olmaktan neredeyse çıkarmıştır. Bilgi yoğun sanayilerin gelişimi ve diğer coğrafyalardaki insan gücünden yararlanma olanaklarının genişlemesi, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki iyi yetişmiş yeteneklerin önemi küresel bazda artırmaktadır. Bu çerçevede nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi için eğitim olanaklarının genişletilmesi bütün dünyanın üzerinde özenle durduğu temel konu haline gelmiş bulunmaktadır.”

Devlet Planlama Teşkilâtı (DPT) Yıllık Programları

DPT Yıllık Programlarında üstün yetenekli çocuklara ilişkin şu ifadelere yer verilmiştir (www.ekutup.dpt.gov.tr, 2010).

“Özel eğitim içinde yer alan üstün zekâlı ve özel yeteneğe sahip çocukların erken yaşta belirlenmesi ve uygun bir ortamda yetiştirilmesi sağlanacak, bu konuda özel sektör teşvik edilecektir.” (DPT, 2001).

“Üstün ve özel yetenekli öğrencilere sunulacak eğitim modellerini geliştirmek ve uygun görülenleri yaygınlaştırmak için pilot uygulamalara başlanmış ve bu amaçla sekiz ilde bilim ve sanat merkezleri açılmıştır.” (DPT, 2001).

“Özel eğitim içinde yer alan özel ve üstün yeteneğe sahip çocuklar için uygun eğitim ortamlarının sağlanması ve eğitim süreci dışında kalan engelli çocukların genel ve mesleki eğitim imkânına kavuşturulması için alt yapı çalışmalarına hız verilecektir.” (DPT, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005).

DPT 2006 ve 2007 Yıllık Programları'nda üstün yeteneklilerle

doğrudan ilgisi olmamakla birlikte “AR-GE ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi” başlığı altında sıralanan politika öncelikleri ve tedbirleri içerisinde bilime ilgi duyan gençlerin teşvik edileceği belirtilmiştir.

“Bilim park ve müzeleri kurulacak, yazılı ve görsel basın aracılığı ile toplumsal farkındalık artırılacak, yarışma ve burslarla gençler ve çocuklar teşvik edilecektir.” (DPT, 2006, 2007).

Hükümet Programları

59. ve 60. Hükümet programlarında üstün yetenekli çocukların eğitimine doğrudan yer verilmemekle birlikte konuyla dolaylı ilgisi bulunan ifadeler yer almaktadır (www.ekutup.dpt.gov.tr, 2010):

“Eğitim kalitesinin artırılması, eğitimde fırsat eşitliğinin gerçek anlamda sağlanması ve eğitim sisteminin ideolojik kavgaların arenası olmaktan çıkarılması yetkin ve yetenekli bireylerin yetiştirilmesi açısından son derece önemlidir. Yükseköğretim kurumları dahil, eğitim-öğretim kurumlarımızın ihtiyaçlara uygun eğitim-öğretim hizmeti sunması, etkin eğitim ve istihdam planlamalarının yapılmasına bağlıdır.” (59. Hükümet Programı, 2002).

“Öğrencilerin yeteneklerinin ve bireysel farklılıklarının erken dönemlerde belirlenmesi için rehberlik ve yönlendirme sisteminin etkin hâle getirilmesi çabası sürdürülecektir. İlköğretimde 4 ila 6. yıldan sonra çocukların ilgi ve kabiliyetlerine göre farklı alanlara yoğunlaşmalarına imkân verilecektir.” (60. Hükümet Programı, 2007).

Milli Eğitim Şûraları

Milli Eğitim Şûraları içinde özel eğitime ilk olarak 1953'te yapılan Beşinci Milli Eğitim Şûrası'nda yer verilmiştir (MEB, 1953: 1). Üstün yetenekli çocukların eğitimine ise ilk olarak 1982 yılında yapılan Onbirinci Şûra'da değinilmiştir. Bu Şûra'da, özel eğitim uzmanlarının yetiştirilmesi başlığı altında üstün yeteneklilerin eğitimi özel eğitim dalları içerisinde belirtilmiştir (MEB, 1982: 21).

Onikinci Şûrâda, üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik bazı kararlar alınmıştır (MEB, 1988: 4).

“Özel eğitime muhtaç çocukların eğitimine önem verilmesi, zekâ seviyesi yüksek çocuklar için özel sınıfların açılması, zihin ve beden bakımından özürsüz çocukların eğitiminin yaygınlaştırılması”

*“Genel, mesleki ve teknik ortaöğretim başlığı altında fen lisele-
rinde üstün yetenekli ve üstün zekâlı çocukların eğitimine yönelik
programlara yer verilmesi”*

Üstün yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili en fazla karar, 2006 yılında yapılan Onyedinci Şûrâda alınmıştır. Bu Şûrâda konuya yönelik alınan kararlar şunlardır (MEB, 2006: 3):

*“Üstün zekâlı çocukların eğitimi ve istihdamı konularında politi-
kalar oluşturulmalıdır.*

Üstün zekâlı çocukların eğitimleri üniversitelerce açılacak sertifika programlarını bitiren öğretmenlerce yapılmalıdır.

Bilim ve Sanat Merkezlerinde öğrencilerce yapılacak etkinlik ve projeler okul/ kurumlarında kredilendirilmelidir.

Üstün zekâlı öğrencilerin eğitimi için madalyon okullar, cazibe merkezi olacak araştırma birimleri vb. kurumlar açılmalı, bu kurumlara gidecek öğrencilerin aileleri maddi olarak desteklenmelidir.

İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarının 6-12'nci sınıfları arasında öğrenci odaklı sınıf sisteminden disiplin (ders) odaklı sınıf sistemine geçilmeli ve üstün zekâlı çocukların kendi hızlarında ilerlemelerine fırsat sağlanmalıdır.

Bilim ve Sanat Merkezlerine öğretmen seçiminde Fen Liseleri ve Anadolu Liselerinde görev alacak öğretmenlerin seçiminde kullanılan kriterlere benzer kriterler getirilmelidir.

TÜBİTAK, Milli Eğitim Bakanlığı ve üniversitelerin iş birliği ile üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi konusunda yaz-kış kampları, bilim danışmanlığı vb. etkinliklerin düzenlenmesinde işbirliği yapılmalıdır.”

01-05 Kasım 2010 tarihleri arasında düzenlenen On Sekizinci Millî Eğitim Şûrası'nda ise üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik şu kararlar alınmıştır (MEB, 2011):

“Bilim ve sanat merkezlerine atanacak öğretmenler ile özel eğitim gerektiren öğrencilerin yetiştirilmesinde görev alacak öğretmenler, özel eğitim ve üstün zekâlılar stratejileri konusunda yeterli düzeyde eğitimden geçirilmeli ve bu eğitim, eğitim bilimleri ile özel eğitim bölümü öğretim elemanları tarafından verilmelidir.

Bilim ve sanat merkezleri, ortaöğretim düzeyinde de yaygınlaştırılmalı, bilimin yanında sanatta da üstün yetenekli öğrencilere hitap edecek şekilde düzenlenmeli, bu okullara özgü tip projeli binalar yapılmalı, araştırma ve bilimsel proje çalışmalarının yapılacağı eğitim ortamları ve donanımları üst düzeye getirilmelidir.

Üstün yetenekli ve/veya üstün zekâlı çocuklarımızın yetenek ve istidatlarına göre programlanmış ve planlanmış özel eğitim okulları açılmalıdır.

Rehberlik ve tanılama hizmetlerinde özel önem arz eden üstün yetenekli ve/veya üstün zekâlı çocukların tespitine yönelik geçerli ve güvenilir tanılama araçları geliştirilmelidir.”

Siyasi Partilerin Programları

Bir ülke, kıt bir beşeri kaynak olan üstün yetenekli potansiyelinden yararlanmak istiyorsa, öncelikle işin felsefesine, bilgi birikimine ve bu doğrultuda entegre ve sürdürülebilir bir politikanın sahibi olması gerekmektedir (Bilgili, 2004: 250). Eğitim politikalarını belirleyen devlet adamlarının ve siyasi partilerin, üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili belirgin bir anlayışa sahip olması ön koşuldur. Bu tür bir politikaya ve birikime sahip olmadan bu alanda çalışmalar yapmak ve bu çalışmaları doğru yönlendirmek mümkün görünmemektedir.

Ülkemiz üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili henüz çok ciddi bir devlet politikasına sahip olmamakla birlikte, mevcut siyasi partilerin eğitim programlarında bu konuda ihtiyaca cevap verecek nitelikte bir altyapı çalışması bulunmamaktadır. Aşağıda mevcut siyasi partilerin eğitim programlarında üstün yetenekli çocuklarla ilgili ifadelere alfabetik sıraya göre yer verilmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi

“Öğrenciler yetenekleri ve birikimlerine göre eğitim hizmetlerinden faydalanacaklardır.”

“Üstün yetenekli gençler, ilgili kurumlarca tespit edilecek, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda özel eğitim görmeleri sağlanacaktır.”

“Gençlerin bilimsel çalışmalara, sanatsal ve kültürel faaliyetlere katılmaları desteklenecektir.”

“Gençlerin her alandaki uluslararası yarışmalara ve faaliyetlere katılımı teşvik edilecek, başarılı gençlere özel eğitim ve iş imkânları sağlanacaktır” (www.akparti.org.tr, 2010).

Barış ve Demokrasi Partisi

“Bireyin yaratıcılığını, yeteneklerini geliştiren ve öğrenciyi yeteneklerine göre yönlendiren bilimsel bir eğitim politikası izlenecektir” (www.bdp.org.tr, 2010).

Cumhuriyetçi Halkçı Parti

“Sanatta özel yetenekli çocuklara en ileri düzeyde eğitim olanağı sağlanacaktır.”

“Gençlerin kültür, sanat, müzik, spor, halk oyunları, zekâ oyunları, satranç, okuma, araştırma gibi alanlardaki yeteneklerini ve bilgi ve becerilerini geliştirici programlar düzenlenecektir” (www.chp.org.tr, 2010).

Demokratik Sol Parti

“Özel eğitime önem verilerek bu yolla üstün zekâlı ve engelli çocukların eğitimleri, buna ilişkin rehberlik ve danışma hizmetleri geliştirilerek yaygınlaştırılacaktır” (www.dsp.org.tr, 2010).

Hak ve Eşitlik Partisi

“Toplumun bütün fertlerinin ilgi, eğilim ve yetenekleri doğrultusunda eğitilmesi esas alınacaktır.”

“Özel eğitim gerektiren zekâ engelli ve üst zekâlılarla, işitme, konuşma ve ortopedik özürllü; uyumsuzlar ve sürekli hastalığı olan çocukların eğitimine gereken önem verilecektir.”

“Üstün başarılı ve nitelikli öğrencilerin akademik kariyere girmelerini ve orada kalmalarını sağlamak için, her türlü özendirici önlem alınacaktır” (www.hakveesitlik.org.tr, 2010).

Milliyetçi Hareket Partisi

“Eğitim ve öğretimde imkân ve fırsat eşitliği sağlanacak, toplumun bütün fertlerinin ilgi, eğilim ve yetenekleri doğrultusunda eğitilmesi esas olacaktır” (www.mhp.org.tr, 2010).

Özgürlük ve Dayanışma Partisi

“Herkesin kendi yetenekleri doğrultusunda gelişimine olanak veren bir eğitim programı, okul öncesinden yükseköğretime kadar bütünlüklü olarak planlanmalı, eğitimde dışlama değil, kapsayıcılık esas olmalıdır.”

“Gençlerin ve çocukların öğrenim görme, yeteneklerini diledikleri gibi geliştirme ve diledikleri mesleği seçmelerinin önündeki engeller kaldırılmalıdır” (www.odp.org.tr, 2010).

Saadet Partisi

“Yüksek zekâlı çocukların tespiti ve özel eğitim almaları sağlanacaktır” (www.saadet.org.tr, 2010).

BEŞİNCİ BÖLÜM

AMERİKA'DA ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULAMALAR VE YASAL DÜZENLEMELER

Amerika'da üstün yetenekliler eğitiminin önem kazanmasında, o zamanki adıyla Sovyetler Birliği'nin 1957 yılında ilk uzay aracı olan Sputnik'i uzaya fırlatmasının büyük etkisi olduğu söylenebilir. Amerika, bu başarının altında yatan nedenleri araştırmış ve Rusların bu başarısındaki temel etkenin üstün yeteneklilerin eğitimine verdikleri önem olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu durum karşısında Amerikalı yöneticiler, daha etkili bir müfredat ve eğitim sağlamayı bir milli güvenlik meselesi olarak kabul etmişlerdir. Bu doğrultuda Amerika, bilim ve teknoloji alanında bu açığın kapatılması için üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik önemli yasal düzenlemeler oluşturmuştur (DeLeon ve VandenBox, 1985; Tannenbaum, 2000; Colangelo ve Davis, 2003).

1958 yılına kadar eğitimi toplumun her kesimine yayarak okullaşma oranını arttırma eğiliminde olan Amerika'da bu tarihte çıkarılan Milli Güvenlik Eğitim Yasası ile fen, matematik ve yabancı dilde yeteneklerin geliştirilmesi için ayrılan kaynaklar federal dü-

zeyde arttırılmıştır. Yine bu yasa çerçevesinde özel sınıflar oluşturulmuş, öğrencilerin daha zorlayıcı düzeyde ders almaları ve sınıf atlamaları teşvik edilmiştir.

Amerika, bu yasal düzenlemeler yoluyla üstün yetenekliler eğitiminin en çok tartışıldığı, kuramların ve modellerin geliştirildiği yerel ve federal düzey ile eyalet düzeyinde çok sayıda uygulamaların gerçekleştirildiği ülkelerden biri haline gelmiştir (Akar-su, 2004: 140). Bununla birlikte Sputnik'ten sonra üstün yeteneklilerin tanınması ve eğitimine yönelik gerçekleştirilen bu atılımın, Amerika'nın süper güç olmasında etkili faktörlerin başında geldiği söylenebilir.

1972 yılında hazırlanan Marland Raporu, üstün yetenekli çocukları yetenek alanlarına göre tanımlamış ve bu rapor üstün yeteneklilerin eğitimine büyük bir etki yapmıştır. Marland Raporu'na göre üstün yetenek "*genel zihinsel, özel akademik, yaratıcılık, liderlik, sanat, psikomotor ve liderlik gibi altı yetenek alanlarının birinde ya da birkaçında olağanüstü başarı gösterme veya potansiyel yetenek*" olarak tanımlanmıştır. Eyaletler, bu rapora göre üstün yetenekli öğrenciler için yeni eğitim programları geliştirmişler ve mevcut programlarını güncellemişlerdir.

1974 yılında Eğitim Bakanlığı'nın bünyesinde kurulan Üstün Yetenekliler Dairesi (The Office of the Gifted and Talented), eyaletlere ve yerel yönetimlere üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda destek sağlamıştır. Ayrıca bu birim, üstün yeteneklilerin eğitimini desteklemek için Reston (Virginia) ve Los Angeles (California) Liderlik Eğitimi Enstitülerini kurmuştur. 1981'de üstün yetenekli öğrencilerin eğitimine ayrılan kaynaklar azaltılmış ve bu birim kapatılmıştır. 1988 yılında çıkarılan *Jacob K. Javits Üstün Yetenekli Öğrenciler Eğitimi Yasası* ile bu birim yeniden kurulmuştur.

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde lider ülkelerin başında yer almasına karşın, Amerika'da bu alana yönelik hizmetler için federal düzeyde belli standartların oluşturulduğunu söylemek

mümkün değildir. Bununla birlikte, eğitilmiş öğretmen ve personel eksikliği, eyaletlerin okul bölgelerinde üstün yetenekli öğrencilere sunulan hizmetlerin sınırlı kalmasına neden olmuştur. Marland Raporu'nda üstün yetenekli çocuklara yönelik olarak farklılaştırılmış eğitim programının uygulanması gerektiği ifade edilmişse de, bunu teminat altına alan federal düzeyde yasalar çıkarılmamıştır. Bunun bir sonucu olarak da, üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik uygulamalar eyaletler düzeyinde kalmıştır. Günümüzde bu özel programları halen desteklemeyen eyaletler bulunmaktadır (Thursenia, 1997; Dewitte, 2007).

Amerika'da üstün yetenekli öğrenciler için başlıca hukuk kuralarını, ABD Sivil Haklar Ofisi (U.S. Office for Civil Rights) ve Engelli Bireylerin Eğitimi Yasası (Individuals with Disabilities Education Act) oluşturmaktadır. Üstün yetenekli olup aynı zamanda özel durumları (özel öğrenme güçlüğü veya engelli) olan öğrencilerin yasal hakları ise daha karmaşıktır ve genel itibariyle federal vatandaşlık haklarına dayanmaktadır.

Federal Anayasada, üstün yetenekli çocuklara yönelik özel bir ifade yer almamaktadır. Anayasa, sadece üstün yetenekli çocuklara değil aynı zamanda azınlık grupları gibi anayasa tarafından koruma altında olan öğrencilerle ilgilenir. Javits Yasası gibi üstün yetenekli öğrencilerin eğitimine yönelik proje ve araştırmaları federal düzeyde destekleyen bir düzenleme varsa da, bu öğrenciler için özel hizmetleri zorunlu kılan yasal bir çerçeve federal düzeyde bulunmamaktadır (Shaunessy, 2003). Dolayısıyla üstün yetenekli öğrencilerin yasal hakları için birincil kaynak eyaletlerin yasalarıdır.

Bilindiği üzere Amerika'da eğitim, her eyaletin kendi iç sorudur ve federal hükümet tarafından finanse edilen, yönetilen ve düzenlenen bir eğitim sistemi yoktur. Eğitim ile ilgili düzenlemeler Eyalet Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulur. Başka bir ifadeyle, Amerika'da 50 eyalet ve 50 adet farklı eğitim sistemi vardır. Dolayısıyla eyaletlerin üstün yetenekli çocuklara sağladığı ya-

sal haklar ve eğitsel olanaklar birbirinden farklılık göstermektedir (Zirkel, 2005). Amerika'daki 27 eyalet, üstün yetenekli öğrenciler için tamamen veya kısmi eğitimi zorunlu kılmaktadır ((Stephens ve Karnes, 2000; Shaunessy, 2003). Bununla birlikte, Pennsylvania gibi bazı eyaletlerin yasalarında, üstün yetenekliler için bireysel-leştirilmiş eğitim programının (BEP) hazırlanması ve uygulanması yasal bir zorunluluktur.

Kitabın bu bölümünde, Amerika'da üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik yasal düzenlemeler hakkında örnek teşkil edebilecek 5 eyalet ele alınacaktır. Bu eyaletlerin eğitim yasalarında bulunan üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili hüküm ve esaslar, başlıklar halinde özetlenmiştir.

ALABAMA

1. Finansman

“Her okul yönetim kurulu, üstün yetenekli çocuklara yönelik sağ-lanan hizmetler için gereken bütçeyi kendi kaynaklarından ve geli-rinden ayırmalıdır.” ALA. CODE § 16-39-3.

2. Standartlar

“Her okul yönetim kurulu, olağanüstü yetenekli öğrencilerin özel ihtiyaçları için 6 yaşından başlayarak kesintisiz en az 12 sene uygun öğretim ve özel hizmetler sağlamalıdır.” Id. § 16-39-3.

3. Tanılama

“Program yerleştirme komitesi, üstün yetenekli çocukların özel-leştirilmiş okul programlarına ya da özel sınıflara yerleştirilmesinin uygunluğuna karar veren bir komitedir. Bu komite sağlık, eğitim ve psikoloji alanlarındaki temsilcilerden oluşmaktadır. Bu komite, her üstün yetenekli çocuk hakkında mevcut bilgileri değerlendirdikten sonra, öğrencinin özel bir programa ya da sınıfa kabul edilip edilme-

mesi ya da özel bir programdan ya da sınıftan çıkarılıp çıkarılmamasıyla ilgili konularda görüş bildirmektedir.” Id. § 16-39-2.

“Bireysel bir zekâ testinden elde edinilen IQ puanı ortalamasının üstünde olan ve dilsel ortalama standart puanı ya da yaratıcı düşünce testlerinin şekilsel yaratıcılık testinden aldığı puan 97 veya daha yukarısında olan bir öğrenci, otomatik olarak üstün yeteneklilere sağlanan hizmetlerden faydalanabilir. Öğrenci bu niteliklere sahip değilse, üstün yetenekliler programına yerleştirilmesine karar vermek için Eyalet Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen çoklu değerlendirme matrisi kullanılmalıdır.

Yerel Eğitim Kurulu (LEA), üstün yetenekli her öğrencinin üstün yeteneklilere sağlanan hizmetlerden faydalanmasını sağlayacak prosedürler geliştirmeli ve uygulamalıdır.

Engelli ve sınırlı İngilizce bilgisine sahip öğrenciler dahil olmak üzere her topluluktan ve her sosyo-ekonomik gruptan öğrencileri tanılamak için çaba sarf edilmelidir.

Aileler, öğretmenler ve öğrenciler, tanılama prosedürleri hakkında bilgilendirilmelidir.

Her Yerel Eğitim Kurulu (LEA), bir öğrencinin üstün yeteneklilere yönelik hizmetlerden faydalanmasına karar vermede kullanılan prosedürleri belirleyen bir Uygunluk Tespit Takımı (Eligibility Determination Team) kurmalıdır. Her takımında, değerlendirilen öğrenci hakkında bilgi sahibi olan bir kişi, üstün yetenekli çocuklar hakkında uzman olan bir kişi ve toplanan bilgiyi değerlendirme konusunda uzman bir kişiden oluşan en az 3 kişi bulunmalıdır.” ALA. ADMIN. CODE r. 290-8-9-.14.

4. Program Geliştirme

“Alabama eyaleti, kendi sınırları içinde bulunan olağanüstü yetenekli çocuklara uygun eğitim ve özel hizmetleri sağlamak için 5 yıllık bir plan hazırlamalı ve bu plana uymalıdır.” ALA. CODE § 16-39-4.

“Eyalet Eğitim Kurulu, her yaş ve sınıf düzeyindeki her üstün yeteneklilik türü için özel hizmet sağlayacak ve minimum öğretim standartlarını karşılayacak yasal düzenlemeler oluşturmalıdır.” ALA. CODE § 16-39-5.

“Yerel Eğitim Kurulları (LEA), üstün yetenekli çocuklara sağlanacak hizmetler için eyalet esasları çerçevesinde yazılı bir plan geliştirmeli ve uygulamalıdır.” Id. r. 290-8-9-.14.

5. Öğretmen Yetiştirme

“Eyalet Eğitim Kurulu, üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde görev alan uzman personelin hizmet içi eğitiminden ve profesyonel ihtiyaçlarının karşılanmasından sorumludur.” ALA. CODE § 16-39-12.

“Eyalet Eğitim Kurulu; öğretmenler, eğitimciler, terapistler ve üstün yetenekli çocuklarla birlikte çalışacak diğer personelin sahip olması gereken nitelikleri içeren düzenlemeleri oluşturmalıdır.” Id. § 16-39-5.

“Üstün yeteneklilerin eğitiminde görev alacak öğretmenlerin yetiştirilmesinde kullanılan müfredat programı öğretmenlere aşağıdaki bilgi ve becerileri kazandırmalıdır:

1) Bilgi: Üstün yetenekliliğin tanımı, özellikleri ve yaygınlık oranı; üstün yeteneklilerin eğitimini ve kimliğini etkileyen kültürel ve sosyo-ekonomik faktörler; azınlık gruplarındaki üstün yetenekli öğrenciler; başarısız, fiziksel ve duyuşsal engelleri olan üstün yetenekli öğrenciler; ilköğretim ve ortaöğretim müfredatı hakkında bilgi; yaratıcı ve üretken düşünme becerisi hakkında bilgi; eleştirel düşünme, liderlik eğitimi, görsel ve performans sanatları; üstün yetenekliler için program modelleri ve danışma teknikleri.

2) Beceri: Üstün yetenekli öğrencilerin eşsiz bilişsel ve sosyal özelliklerini tanıma becerisi; üstün yetenekli öğrencilerin öğrenme stillerini fark etme becerisi; üstün yetenekli öğrencilerin özel durumlarına uygun ölçme araçlarını seçme, kullanma ve değerlendirme be-

cerisi; öğretim programını uygularken teknolojik gelişmeleri maksimum düzeyde kullanma becerisi; davranışı yönetmek için çeşitli teknikler ve farklı metotlar kullanabilme becerisi; aileleri ve diğer öğretmenleri eğitim programına dahil etme ve katkılarını sağlama becerisi; farklı profesyonel grupların ve sivil toplum örgütlerinin katkılarını ve desteklerini teşvik etme ve değerlendirme becerisi; mentorluk ilişkisi kurma becerisi; üstün yeteneklilere uygulanan müfredat içinde yaratıcı düşünme, üretken düşünme, eleştirel düşünme ve liderlik becerileri ile görsel ve performans sanatlarını birleştirme becerisi.” ALA.ADMIN. CODE r. 290-3-3-.38.

6. Bireyselleştirilmiş Program

“Her üstün yetenekli çocuk, kendisine sağlanacak eğitim hizmetlerini tanımlayan yazılı bir plana (BEP) sahip olmalıdır. Bir öğrenciye üstün yeteneklilere yönelik özel eğitim hizmeti sunulması kararı verildikten sonraki 30 gün içerisinde BEP (bireyselleştirilmiş eğitim planı) geliştirilmelidir. BEP toplantısına; (uygun olduğu durumlarda) öğrencinin kendisi, üstün yetenekliler öğretmeni, sınıf öğretmeni, aileler ve yerel eğitim kurulu temsilcisi katılmalıdır. BEP, hem bireysel bazda hem grup bazında ya da her ikisi için de geliştirilebilir. Okul yetkilileri, ailelere BEP toplantısı öncesinde tarih, zaman ve yer hakkında bilgi vermelidir. Eğer aileler bu toplantıya katılamazlarsa toplantıya, öğretmen (ya da öğrencinin programından sorumlu diğer kişiler) ve (uygun görüldüğü durumlarda) öğrencinin kendisi de katılabilir.” Id. r. 290-8-9-.14.71.

“Üstün yetenekli bir çocuk için hazırlanan bir BEP şu bilgileri içermelidir: Öğrencinin adı, bireysel hedefler ya da programın tanımı, programa yerleştirme, ulaşım ve her BEP komite üyesinin tarihli imzası. BEP komitesi her yıl en az bir kez BEP’i tekrar gözden geçirmelidir. Öğrencinin ailesi ya da öğretmeni, BEP’in tekrar gözden geçirilmesini veya yeni bir BEP toplantısı yapılmasını talep edebilir. Bir BEP toplantısı talebinde bulunulduğu zaman, Yerel Eğitim Kuru-

lu (LEA) 30 gün içerisinde bir toplantı düzenlemelidir. Eğer istenirse BEP'in bir kopyası ailelere de verilmelidir." Id. r. 290-8-9-.14.71.

"Yerel Eğitim Kurulu (LEA), öğrencilerin okul dışındaki zamanlarda; kaynak oda, düzenli sınıf hizmetleri (yoğunlaştırma, küme gruplama ve konu hızlandırma gibi), yetenek grupları, ileri sınıf, sınıf atlama, hızlandırma, akademik yarışmalar, mentorluk ve bağımsız çalışma gibi farklı hizmet seçeneklerinden yararlanmasını sağlamalıdır." Id. r. 290-8-9-.14.71.

7. Yasal Güvenceler

"Hiçbir çocuğa, "üstün yetenekli" olduğu tanılanana kadar, yasalarla teminat altına alınmış üstün yeteneklilere sağlanan hizmetler sunulmamalıdır. Okul müdürleri; üstün yetenekli her öğrenci için normal müfredattan farklı olarak düzenlenmiş özel programa dahil olma nedenlerini içeren yazılı kayıt tutmalıdır. Böylesi güvenilir bir kayıt, okul müdürünün izni dâhilinde herhangi bir zamanda bir kurul ya da resmi müfettiş tarafından yapılan denetim durumunda hazır bulundurulmalıdır." ALA.CODE § 16-39-8.

"Her Yerel Eğitim Kurulu (LEA), bir öğrenciyi değerlendirmeden önce ailenin yazılı iznini almalıdır. Üstün yetenekli olduğu tanınmış bir öğrenci, üstün yetenekliler için hazırlanmış bir programa ailenin onayı dâhilinde girebilir. Bu programa katılmak zorunlu olmadığı gibi öğrencinin kendisi ve/veya ailesi tarafından reddedilebilir. Üstün yetenekli öğrencilere sunulan özel hizmetlerle ilgili eğitim haklarının bir kopyası aileye de verilmelidir." Id. r. 290-8-9-.14.

"Her Yerel Eğitim Kurulu (LEA), üstün yeteneklilere yönelik programa yönlendirilen öğrencilerin değerlendirilmesi için prosedürler geliştirmeli ve uygulamalıdır. Her Yerel Eğitim Kurulu, öğrencinin aday gösterilmesinden sonraki 90 gün içerisinde öğrencinin üstün yetenekliler programına uygun olup olmadığına dair bir karar vermeli ve bu kararı öğrencinin ailesine yazılı bir şekilde bildirmelidir. Her Yerel Eğitim Kurulu, üstün yetenekli öğrencilere sağla-

nan hizmetler, tanılama, değerlendirme veya uygunluk konusunda veliler için bir şikâyet prosedürü geliştirmelidir.” Id. r. 290-8-9-.14.

8. Yasal Hak Arama Süreci

“Ailelerin yerel seviyede sorunlarını çözme girişimleri başarısızlıkla sonuçlanırsa, Eyalet Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen şikâyet prosedürleri uygulanabilir. Bu prosedürler üstün yeteneklilere yönelik hizmetler, tanılama, değerlendirme ve uygunluk konularıyla ilgili eyalet yasa ve yönetmelik ihlallerine karşı uygun bir idari çözüm için Eyalet Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilmiştir.” Id. r. 290-8-9-.14.

Diğer: “Eyalet Eğitim Kurulu, üstün yetenekli çocukların eğitiminde görev alacak öğretmenlerin sertifika standartlarıyla ilgili yasal düzenlemeleri oluşturmalıdır.” Id. § 16-39-5.

ARIZONA

1. Finansman

“Okul bölgeleri, üstün yetenekliler programında yer alan öğrenci sayısı bölgedeki toplam öğrenci sayısının % 3’üne denk geldiği durumlarda, öğrenci başına 55 dolar veya toplam 1000 dolarlık finansal destek için Eğitim Bakanlığı’na talepte bulunabilir. Bir okul bölgesi, üstün yetenekli öğrencilere yönelik program ve hizmetler için aldığı paraları bütçesinde göstermelidir.” Id. § 15-779.03(A).

Eğer okul yönetim kurulu üstün yetenekli öğrencilere yönelik programda başarısız olursa veya okul yönetim kurulunca kabul edilen program eyalet müfettişi tarafından onaylanmazsa, bu hizmetler için eyaletten maddi destek alamaz.

“Eğitim Bakanlığı, her yıl 1 Aralıkta ya da öncesinde, kurallara uymayan okul bölgelerini belirlemelidir ve bir sonraki senenin 1 Nisan tarihinden önce belirli alanlarda düzeltilmesi gereken eksiklikleri ilgili okul bölgelerine iletmelidir. Eğitim Bakanlığı, her yıl 15 Nisan’da ya da öncesinde, gelecek mali yıl için öğrenci başına yapı-

lacak finansal yardımı okul bölgelerine bildirir.” ARIZ. REV. STAT. § 15-770.02(C).

“Bir okul bölgesinin yıllık finansal raporunda [§ 15-904], üstün yetenekli öğrencilere yönelik programlar için harcanan paraların miktarı ve bu programlarda hizmet alan öğrencilerin sayısı ve sınıf düzeyleri bulunmalıdır.” Id. § 15-770.02(D).

“Okul bölgeleri, üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde öncelikli sorumluluğa sahip olan bütün öğretmenlerin, Eğitim Kurulu’na gerekli görülen uygun sertifikaya sahip olduğuna veya sertifika almak için verilen bazı programlara devam ettiğine dair bilgileri Eğitim Bakanlığı’na bildirmelidir.” Id. § 15-779.03(A).

2. Standartlar

“Her okul bölgesinin yönetim kurulu, üstün yetenekli öğrencilerin kendi akademik yetenek ve potansiyellerine uygun eğitim almalarını sağlamak amacıyla yapılan tanılama süreci ve müfredat değişiklikleri için kapsam ve içerik geliştirmelidir.” Id. § 15-770.02.

“Yönetim kurulu, müfredatın kapsam ve içeriğiyle ilgili bir önceki yılda herhangi bir değişiklik yapıldıysa; bu değişikliği 1 Temmuz ya da öncesinde Eyalet Eğitim Bakanlığına onaylatmalıdır.” Id. § 15-779.02(B).

3. Tanılama

“Üstün yetenekli öğrenci, normal sınıf müfredatının ötesinde ekstra öğretim hizmetlerine ihtiyaç duyan ileri zihin düzeyine ve olağanüstü yeteneğe sahip olan öğrenci anlamına gelir.” Id. § 15-779(2).

“Her okul bölgesinin yönetim kurulu; üstün yetenekli çocuklar için Eyalet Eğitim Kurulu tarafından onaylanmış bir ya da daha fazla testi kullanarak rutin taramalar yapmalıdır.” Id. § 15-203(A) (15) ve §15-779.01.

“Okul bölgeleri, Eyalet Eğitim Kurulu tarafından onaylanmış (ulusal normlara dayanan) bir test üzerinden % 97’lik başarı göste-

ren ya da daha yüksek puan alan öğrencileri “üstün yetenekli” olarak tanılamalıdır.” Id. § 15-770.02(A)(1).

4. Program Geliştirme

“Her okul bölgesinin yönetim kurulu, üstün yetenekli olarak tanılanmış öğrencilere özel eğitim hizmetleri sağlamalıdır. Yönetim Kurulu, üstün yetenekli öğrenciler için normal müfredat programını değiştirebilir ve ileri zihin düzeyine sahip bu öğrencilere yönelik yeni öğretim metotları, materyalleri ve tekniklerini normal müfredata ekleyebilir.

Üstün yetenekli öğrencilerin tanınması sürecinde kullanılan testlerde ya da alt testlerde özellikle İngilizcesi iyi olmayan veya zorluk yaşayan azınlık grupların olumsuz etkilenmemesine özen gösterilmelidir.” Id. § 15-779.01.

“Yönetim Kurulu; üstün yetenekli öğrencilere verilen eğitimin aşağıdaki alanlarda normal eğitimden nasıl farklılaştırılacağına ilişkin bir açıklama getirmelidir: a) disiplinler arası geniş bir müfredatı içeren içerik, b) ileri düzey eleştirel düşünme becerileri, c) çeşitli ve zorlayıcı ürünler, d) esnek öğrenme ortamı.” Id. § 15-779.02(A)(2).

“Bütün okul bölgeleri, üstün yetenekli çocukların yetenek ve potansiyellerine uygun bir eğitim vermelidir. Üstün yetenekliler eğitimi, genişletilmiş akademik dersler ya da ileri ilave hizmetlerin sunulduğu ve üstün yetenekli öğrencilerin yetenek ve potansiyellerine eşit ölçüde cevap verecek bir eğitim programı anlamına gelir.” Id. § 15-779(1).

5. Öğretmen Yetiştirme

Arizona Eyaleti’nde, üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde öğretmen olarak görev almak için, bu alanda çalışma izin belgesine sahip olmak gerekir. Üstün yeteneklilerin eğitiminde görev alacak öğretmenlerin çalışma izin belgesi almaları için gereken şartlar şunlardır:

- İlköğretim, ortaöğretim ya da özel eğitim sertifikasına sahip olmak.
- Fen, matematik, dil sanatları (language arts), yabancı dil, sosyal bilimler, psikoloji, güzel sanatlar ya da bilgisayar teknolojileri gibi akademik alanlarda yüksek lisans düzeyinde ya da lisans düzeyinde 9 saatlik ders almış olmak.
- Üstün yeteneklilerin eğitiminde öğretmenlik, uzmanlık ya da buna benzer bir pozisyonda çalıştığı okul bölgesi tarafından belgelenmiş 3 yıllık deneyim sahibi olmak.
- Üstün yetenekliler eğitimiyle ilgili en az 135 saatlik hizmet-içi eğitim almış olmak.
- Üstün yeteneklilerin eğitimiyle ilgili üniversiteden en az 12 saatlik ders almış olmak.

Üstün yeteneklilerin eğitimiyle ilgili okul bölgesinde düzenlenen hizmet-içi eğitim programları, bu alanda (üniversite düzeyinde alınan) 6 saatlik ders yerine geçebilir. Ancak alınan hizmet-içi eğitim, bölge müfettişi ya da personel müdürü tarafından onaylanmalıdır.

6. Programı Değerlendirme

“Okul bölgeleri, üstün yetenekli öğrencilere yönelik programlarda yapılan çalışmalarını değerlendirmeli ve değerlendirme sonuçlarını Eyalet Eğitim Bakanlığına bildirmelidir. Eyalet Eğitim Bakanlığı, değerlendirme esaslarını, raporlama şekillerini (reporting forms), prosedürleri ve zaman çizelgesini geliştirmelidir.” Id. § 15-770.02(B).

7. Yasal Güvenceler

“Her Yerel Eğitim Kurulu (LEA); ailelere ya da velilere üstün yetenekli bir çocuğun tanımı; Arizona eyaleti tarafından üstün yetenekli çocuklar için sağlanan hizmetler; yerel eğitim yetkilileri tarafından sağlanan hizmetler; aday gösterme, tarama, seçme ve yerleştirmeyle ilgili tanılama sürecine ilişkin yazılı kriterler hakkında bilgiler vermelidir.

Her Yerel Eğitim Kurulu, çocukların test edileceği haftanın önceden haber verilmesi ve test işleminden vazgeçme gibi konularda ailelerin ya da velilerin haklarını teminat altına alan genel esasları ve prosedürleri geliştirmelidir.

Her Yerel Eğitim Kurulu, yılda en az 3 defa olmak üzere periyodik olarak özel okul öğrencilerine de test yapılmasını sağlamalıdır. Ayrıca yerel eğitim kurulu, test sonuçlarını 30 okul günü içerisinde öğrencilerin ailelerine ya da velilerine bildirmelidir.

Ailelere ya da velilere; üstün yeteneklilere yönelik programın kapsamı ve içeriği konusunda yazılı bir bilgilendirme yapılmalıdır. Bu yazılı bilgilendirme; programın amacı, üstün yeteneklilerin eyaletin genel nüfusuna oranı, tanılama süreci ve seçim kriterleri, amaç ve hedefler, müfredat, farklılaştırılmış öğretim ve ek hizmetler, program modelleri, hizmetler için ayrılan zaman, programın ve öğrencilerin değerlendirilme süreci ve kullanılacak değerlendirme kriterlerini kapsamalıdır.” ARIZ. ADMIN. CODE R7-2-406.

ARKANSAS

1. Finansman

“Eyalet Eğitim Bakanlığı, üstün yetenekli çocuklara eğitim fırsatları oluşturmak için ayrılan federal fonu alma ve dağıtma yetkisine sahip olan kurumdur.” ARK. CODE ANN. § 6-42-105.

“Okul bölgeleri, eyalet tarafından verilen maddi desteği alabilmek için Üstün Yetenekliler Eğitimi Danışma Konseyi’nin tavsiyesiyle Eyalet Eğitim Kurulu tarafından belirlenmiş üstün yetenekliler programı esaslarına uymalıdır.” ARK. CODE ANN. § 6-42-106.

2. Standartlar

“Üstün yetenekli çocukların eğitsel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için özel programların uygulanmasında okul bölgelerine yardımcı olmak bir eyalet politikasıdır.” Id. § 6-42-101.

Hiçbir okul bölgesi “Arkansas Eğitim Bakanlığı Üstün Yetenekliler Programı Esasları ve Kuralları”nın dışında bir standart belirleyemez.

3. Teknik Destek

“Eyalet Eğitim Kurulu, üstün yetenekli çocuklar için eğitim programlarının geliştirilmesinde diğer kamu kurum ve özel kuruluşlarla işbirliği yapabilir.” Id. § 6-42-107.

“Üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim hizmeti ve programı sağlamak için paydaşlarla işbirliği yapılabilir.” ARK. CODE ANN. § 6-13-1017(c).

“Eyalet Eğitim Bakanlığı bünyesindeki Olağanüstü Çocukların Eğitimi Departmanı’nda üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik özel bir birim bulunmaktadır.” Id. § 6-42-103.

“Her okul bölgesi, üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere toplumsal kaynakları kullanılabilmek için bir envanter geliştirmelidir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 4.00.

4. Tanılama

“Üstün yeteneklilik; ortalamanın üstünde zekâ kapasitesine, yaratıcılık becerisine, öğrenme motivasyonuna ya da görevi yerine getirebilme yeteneğine göre belirlenmelidir. Özel yetenek ve yüksek potansiyele sahip üstün yetenekli çocukların ve gençlerin öğrenme özellikleri ve eğitim ihtiyaçları birbirinden farklıdır. Bu öğrenciler, farklılaştırılmış eğitim hizmetlerine ve öğrenme deneyimlerine gereksinim duyarlar.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 3.01.

“Özel eğitim hizmetine gereksinim duyan öğrencileri belirleyebilmek için karar vermede yardımcı olacak (aday gösterme gibi) bilgiler toplanır. Bu bilgiler ışığında öğrenciler uygun bir programa yerleştirilir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 7.01.

“Tanılama prosedürleri; açık ve net bir şekilde belirlenmiş olmalı, her öğrenciye eşit olarak uygulanmalı ve tüm okul personeliyle iletişim içinde yürütülmelidir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 7.02.

“Üstün yeteneklilere yönelik programa giriş (kabul) koşulları her okul bölgesinin yönetim kurulu tarafından belirlenmelidir. Üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda eğitim almış bir uzman tarafından yönetilen ve içinde yöneticiler, öğretmenler ve danışmanların bulunduğu bir komite bilgi toplayıp analiz yapar. Bu komite gerekli kayıtları tutar ve öğrencilerin üstün yetenekliler programına yerleştirilmesi konusunda kararları verir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 7.03.

“Tanılama sürecinde bilgi, çeşitli işlemlerden ve çok yönlü bağımsız kaynaklardan elde edilir. Öğrenciler hakkında bilgi toplama prosedürleri bireysel ve grup yetenek ve yaratıcılık testleri gibi en az iki objektif değerlendirme aracını içerir. Ayrıca öğrenciler hakkında bilgi toplama prosedürleri; ders notları, giriş sınavı, derecelendirme ölçekleri, ürün değerlendirme, görüşmeler ve biyografik veriler gibi en az iki sübjektif değerlendirme aracını içerir. Öğrenciler hakkında bilgi; öğretmenler, danışmanlar, aileler, toplum üyeleri, öğrencinin kendisi ve arkadaşları gibi çok yönlü kaynaklardan elde edilir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 7.04.

“Öğrenci yerleştirme kararları çok yönlü kriterlere göre alınmaktadır. Tek bir kriter ya da puan öğrenci hakkında kabul ya da red kararı vermek için kullanılamaz.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 7.05.

“Tanılama sürecinde uygulanan prosedürler; ayrımcılığa dayanmamakla birlikte, kültürel ve ekonomik durum, ırk, din, köken, cinsiyet ve diğer başka durumlara saygı gösterilir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 7.06.

“Tanılama sürecinde her bir öğrenci hakkında elde edilen önemli bilgiler (programa yerleştirmeye ilgili alınan son karar ne olursa olsun) ilgili öğretim kadrosuyla paylaşılır.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 7.07.

“Tanılama sürecini değerlendirme koşulları: Herhangi bir zamanda yerleştirmeyi tekrar gözden geçirme imkânı; Öğrenci yerleştirme

sürecinin yıllık olarak değerlendirilmesi; Programdan çıkma koşulları ve eğitsel kararlar için en az beş yıllık zaman içerisinde aday gösterilmiş bütün öğrencilerle ilgili toplanan verilerin ve yerleştirme kararlarının saklanması.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 7.00.

5. Program Geliştirme

“Danışma Konseyi, üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim programlarının ihtiyaçlarının belirlenmesinde, eğitim programları için mekân seçiminde, öğrenci seçim kriterlerinin oluşturulmasında, programa katılacak öğrencilerin seçilmesinde ve programlarda görev alacak personelin seçilmesinde Eyalet Eğitim Bakanlığı çalışanlarıyla birlikte çalışmalıdır.” ARK. CODE ANN. § 6-42-104.

“Üstün yetenekli öğrencilerin tanındığı zamandan liseden mezun oluncaya kadarki süreçte onların gelişmelerini düzenleyen ve uzun vadeli hedefleri içeren bir program, sistematik bir şekilde geliştirilmelidir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 8.01.

“Öğrenciler; yeteneklerine, ihtiyaçlarına, ilgilerine ve bölgenin kaynaklarına göre özel programlara yerleştirilirler.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 8.03.

“Üstün yetenekli öğrenciler için normal müfredat değiştirilmeli ve genişletilmelidir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 9.01.

“Normal öğretim yılı içinde haftada en az 150 dakika üstün yetenekli öğrencilere doğrudan öğretim sunulmalıdır.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 8.05.

“Müfredat; içerik, süreç ve ürün bakımından farklılaştırılmalıdır. İçerik; genişlik veya detaya, tempoya veya ilerleme hızına göre değiştirilmelidir. Üstün yetenekli öğrenciler için öğrenme süreçlerinde, yaratıcılık ve üst düzey düşünme becerilerine ağırlık verilmelidir. Öğrenciler, problemleri derinlemesine araştırıp ürünler geliştirmelidir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 9.02.

“Üstün yetenekli öğrencilerin hem zihinsel hem de kronolojik açı-

dan benzer özelliklere sahip akranlarıyla birlikte etkileşim kurabilmelerini sağlayan idari düzenlemeler getirilmelidir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 8.04.

“Üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik program geliştirmede yenilikçi davranılması için okul bölgeleri teşvik edilmelidir. Üstün yeteneklilere yönelik hazırlanacak programda görev tanımları, sorumluluklar ve koordinasyon prosedürleri açıkça belirtilmelidir. Program içinde, sorumlulukları ve yetkilileri gösteren organizasyon şeması tablo halinde oluşturulmalıdır.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 8.02.

6. Öğretmen Yetiştirme

“Üstün yetenekli öğrencilerin eğitsel ihtiyaçlarını karşılamak üzerine personelin mesleki gelişimi için yerel bazda hazırlanmış yazılı bir plan bulunur.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 5.01.

“Okul yönetim kurulu üyelerinin, okul ve bölge yöneticilerinin, öğretmen ve yardımcı personelin üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi hakkındaki bilgisini arttırmak için düzenli ve sürekli olarak hizmet içi eğitim imkanları sunulur.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 5.02.

“Üstün yetenekli olarak tanılanmış öğrencilerin eğitiminde görev alan kişiler; Arkansas öğretmenlik sertifikasına sahip olmalı, eyalet değerlendirmesinden onay almalı, Arkansas Eğitim Bakanlığı bünyesindeki Eyalet Eğitim Kurulu tarafından hazırlanan performans standartlarına sahip olmalı ve Profesyonel Lisans Departmanı (Professional Licensure Department) tarafından verilen üstün yeteneklilerin eğitiminde çalışma iznini almış olmalıdır.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 6.01.

“Anaokulundan 12.sınıfa kadar üstün yetenekli çocuklara yönelik programı yöneten/koordine eden kişiler, Arkansas öğretmenlik sertifikasına sahip olmalı, Eyalet değerlendirmesinden onay almalı ve Arkansas Eğitim Bakanlığı bünyesindeki Eyalet Eğitim Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan performans standartlarına sa-

hip olmalı, Profesyonel Lisans Departmanı (Professional Licensure Department) tarafından verilen üstün yeteneklilerin eğitiminde çalışma iznini almış olmalı ve üstün yeteneklilere yönelik program ve hizmetleri yönetme/koordine etme yeterliğine sahip olmalıdır.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 6.02.

“Üstün yeteneklilerin eğitimde görev alacak program yöneticisini/koordinatörünün ve öğretmenlerin seçim süreci açık bir şekilde belirlenmiş ve açıklanmıştır.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 6.03.

“Üstün yeteneklilerin eğitiminde görev alacak program yöneticisini/koordinatörünün ve öğretmenlerin görev tanımları belirlenmiştir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 6.04.

“Üstün yeteneklilerin eğitiminde görev alacak program yöneticisi/koordinatörü ve öğretmenler için öğrencilere doğrudan hizmet sunacakları zamanlar bir plan dahilinde düzenlenmiştir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 6.05.

“Üstün yetenekliler programında görev alan kişiler eğitim alanında özel niteliklere, deneyim ve kişisel yeterliklere sahip olmalıdır. Personel seçimi, programın başarılı olması için kritik öneme sahiptir. Üstün yetenekli öğrencilere uygun öğretmen seçiminde, karar verme süreci açıkça belirlenmelidir. Üstün yetenekliler programında en azından bir bölge yöneticisi/koordinatörü görev almalıdır. Küçük bölgelerde aynı kişi, hem üstün yetenekliler öğretmeni hem de programın yöneticisi/koordinatörü olarak görev yapabilir. Bir yöneticinin/koordinatörün sahip olması gereken nitelikler üstün yetenekliler öğretmenininkiyle aynıdır. Ancak bölge yöneticisinin/koordinatörünün yönetim konusunda eğitim almış olması özellikle önerilir. Ayrıca üstün yetenekliler programında yönetici/koordinatör pozisyonundaki kişilerin şu konularda yeterli bilgiye sahip olması gerekmektedir: Üstün yeteneklilerin tanınması ve program geliştirme; Üstün yetenekliler için yöntem ve materyaller; Üstün yetenekliler için müfredat geliştirme; Üstün yeteneklilere yönelik rehberlik ve danışmanlık; Test uygulama ve değerlendirme; Yaratıcılık; Uygula-

mayı denetleme; Üstün yeteneklilerin eğitiminde seminer veya özel dersler alma ve\veya bağımsız çalışma.” Ark. Rules and Regs., supra note 31, at § 6.00.

“Üstün yetenekli öğrencilere sunulan doğrudan öğretime ek olarak, programda görev alan öğretmenler ve program yöneticileri/kordinatörleri, genel müfredat programı ile üstün yetenekliler programının entegrasyonunu sağlamaktan sorumludur. Üstün yetenekliler programında, aşağıdaki faaliyetler için zaman ayarlanmalıdır: Sınıf öğretmeni, danışman, yönetici ve diğer personelle birlikte çalışmak; Kaynakları uygun şekilde dağıtmak; Mentorluk ve diğer okul dışı öğrenme deneyimleri için zaman ayarlamak; Bağımsız çalışmalar ve mentorluk hizmetlerini gözlemlemek; Tanılama sürecine dahil olmak; Topluma farkındalık kazandırma aktivitelerini yönetmek; Personel geliştirme aktivitelerini yönetmek; Programın dokümantasyonunu ve uygun müfredatı geliştirmek.” Ark. Rules and Regs., supra note 31, at § 6.00.

7. Bilgi Toplama

“Tanılama sürecinde bütün aday öğrencilerin bilgileri ve yerleştirme kararlarının kayıtları en az 5 yıl süreyle muhafaza edilmelidir.” Ark. Rules and Regs., supra note 31, at § 7.09.

“Yerleştirme sonuçları yıllık bir raporlarda toplanır. Bu rapor, Eyalet Eğitim Bakanlığı Üstün Yetenekliler Birimine, yerel okul yönetim kuruluna, okul yönetimine, ebeveyn gruplarına ve diğer uygun kişilere (geri bildirim, kaynak, gelişimsel ve finansal destek alabilmek için) sunulur. Üstün yetenekliler programına katılan öğrencilerin aldıkları notlar kaydedilir. Kayıtların nasıl tutulacağına ilişkin standartlar yasal düzenlemeler için yer almaktadır.” Ark. Rules and Regs., supra note 31, at § 10.00.

8. Programı Değerlendirme

“Bütün okul bölgeleri, üstün yetenekli çocukların eğitsel ihtiyaç-

larını karşılamak üzere sunulan eğitim olanaklarına ilişkin yıllık değerlendirme raporunu, belirlenen tarihte Eyalet Eğitim Bakanlığına sunmalıdır.” ARK. CODE ANN. § 6-42-109.

“Değerlendirme planı, programın amaçlarına göre hazırlanır.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 10.02.

“Değerlendirmenin iki amacı vardır. Bu amaçlar; (1) programı geliştirmek için yapılması gereken değişiklikleri ve düzenlemeleri belirlemek; (2) programın genel etkililiğini gözden geçirmek için bilgi toplamaktır. Değerlendirme planı, bu iki amacı ölçecek prosedürleri içermelidir. Değerlendirme sonucunda yararlı bilgiler elde edebilmek ancak değerlendirmenin dikkatlice planlanmasıyla mümkündür. Programın gerçek etkililiğini ölçebilmek için genel değerlendirme planında programın bütün bileşenlerinin olması gerekir: tanıma, personel geliştirme, program seçenekleri, müfredat, toplumun katılımını sağlama, program harcamaları ve değerlendirme sürecinin kendisi.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 10.03.

“Değerlendirme için gerekli olan bilgiler; çeşitli ölçüm araçlarından ve bilgi kaynaklarından elde edilir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 10.04.

“Değerlendirme sonuçları, analiz edildikten sonra Arkansas Eğitim Bakanlığı Üstün Yetenekliler Birimiyle ve ilgili kişilerle paylaşılır.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 10.05.

“Üstün yetenekliler programına katılan tüm öğrencilerin aldıkları notlar kaydedilir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 10.07.

“Programın değerlendirmesinde öğrenci gelişimi; üst düzey düşünme becerileri, yaratıcılık ve duygusal gelişim dikkate alınır.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 10.06.

“Öğrenci gelişiminin değerlendirilmesi, uygun ve belirli kriterlere dayanmalıdır. Bu değerlendirme, öğrencinin kendi kendini değerlendirmesi, ölçüt bağımlı sınav (criterion-referenced) ve standart araçların kullanımını içermelidir. Üstün yetenekli öğrencilerin geli-

şimleri, heterojen gruplara göre hazırlanmış standart testlerle ölçülemez. Çünkü bu testler üstün yetenekli öğrencilerin gelişimi ile ilgili doğru bir ölçü vermez. Öğrenci gelişimini ölçen araçların seçiminde: seçilen aracın program amaçlarına uygunluğuna; öğrencinin kendi kendini değerlendirmesini içermesine; ortaya çıkan ürün kadar sürecin de dikkate alınmasına; test edilen grubun geçerli ve doğru bir şekilde değerlendirilmesine özen gösterilmelidir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 10.00.

“Arkansas Akreditasyon Standartları, her okulda üstün yetenekli öğrencilere sağlanan eğitsel olanakların etkililiğinin değerlendirmesinde kullanılır. Bu değerlendirme, üstün yetenekli öğrencilere uygulanan programda olduğu gibi hem programın etkililiğinin hem de öğrenci gelişiminin değerlendirilmesini içerir. Yapılan bu değerlendirmenin amacı, üstün yetenekli öğrencilere yönelik sunulan program seçeneklerinin geliştirilmesi için kesin, zamanlı ve gerekli bilgiyi karar vericilere sağlamaktır.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 10.00.

“Değerlendirme planı, program amaçlarına göre hazırlanır. Bu plana göre programın etkililiği yıllık olarak gözden geçirilir. Değerlendirme sürecinde elde edilen bilgilere göre programda değişiklikler yapılır.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 10.00.

“Değerlendirme sürecinde; anket, araştırma, tablolar, grafikler, istatistiksel analizler ve anekdotsal veriler gibi değişik teknikler kullanılmalıdır. Çünkü programın farklı bileşenleri farklı tekniklerin kullanılmasını gerektirir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 10.00.

“Değerlendirme sürecinde programın çıktıları ve programa dahil olan paydaşların düşünceleri dikkate alınmalıdır. Özellikle öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler, aileler, okul yönetim kurulu üyeleri ve diğer toplum üyelerinden gelen bilgiler değerlendirilmelidir. Programın değerlendirmesinde, aynı zamanda üstün yetenekliler programının genel bölge gelişim planına sağladığı katkı da ölçülmelidir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 10.00.

9. Yasal Güvenceler

“Üstün yetenekli öğrencilere sunulan program seçenekleriyle ilgili, aileler ve toplum üyeleri düzenli olarak bilgilendirilir. Ailelerin ve toplum üyelerinin program seçenekleri hakkında soru sorma ve öneride bulunma hakları vardır.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 4.02.

“Öğrencilerin tanınması ve programa yerleştirilme işlemlerinde, ailelerin katılımı sağlanır. Öğrencilere bireysel test yapılmadan önce ailelerden izin alınır. Aileler, üstün yetenekliler programına öğrenci yerleştirme kriterleri konusunda bilgilendirilir. Ailelerden, çocuklarının üstün yetenekliler programına yerleştirilmesi için yazılı belgeli izin alınır. Aileler, yapılan yerleştirmeye ilişkin memnuniyetsizliklerini belirtme ve itiraz etme hakkına sahiptir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 7.08.

“Üstün yeteneklilerin tanınması, öğrencinin okula başladığı andan 12. sınıfa kadar devam eden bir süreçtir. Üstün yetenekliler programına öğrencilerin yerleştirilme işlemi yılda en az bir kere gözden geçirilir.” Ark. Rules and Regs., *supra* note 31, at § 7.09.

10. Yasal Hak Arama Süreci

Üstün yetenekliler programına öğrenci yerleştirme işlemleri hakkında ailelerin yerel okul bölgesine itiraz etme hakları bulunmaktadır.

Diğer: “Eyalet Eğitim Bakanlığı, belli bir alanda olağanüstü yeteneği olan ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik yaz okulu ve günlük programlar şeklinde zenginleştirilmiş eğitim olanakları sağlama konusunda yetkilidir.” *Id.* § 6-42-108.

Diğer: “11. ve 12. sınıf öğrencileri için Arkansas Matematik ve Fen Okulu açılmıştır. Okulun kuruluş amaçları, matematik ve fen alanında üstün yetenekli öğrencilere eğitim vermek, eyaletteki bütün öğrencilere matematik ve fen öğretimi için müfredat ve materyaller geliştirmektir.” *Id.* § 6-42-201.

ILLINOIS

1. Finansman

2006-2007 öğretim yılında yürürlüğe giren yeni yasal düzenlemeye göre Eyalet Eğitim Kurulu, üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim programları için bütçe ayırmalıdır.

“Okul bölgeleri, kendi bölgelerinde geliştirilen üstün yeteneklilere yönelik programlar için maddi destek talebinde bulunabilir. Bunun yanında iki veya daha fazla okul bölgesi ortak bir proje geliştirerek Eyalet Eğitim Kurulu’ndan maddi destek talep edebilir. Eyalet Eğitim Kurulu, kendi kriterleri çerçevesinde talepleri değerlendirir ve uygun gördüklerine fon tahsis eder. Maddi yardım talebinde bulunmak için hazırlanan teklif dosyasında, program içinde sunulacak hizmetler ve gerekli eğitim materyalleri hakkında bilgiler bulunmalıdır. Üstün yetenekli çocuklar için eğitim programları, normal okul dönemi boyunca sunulabilir ve isteğe bağlı olarak yaz döneminde de devam edebilir.” Id. §14A- 45.

2. Standartlar

Yeni yasal düzenlemede, üstün yeteneklilere yönelik programlara ilişkin özel standartlar belirtilmiştir.

“Üstün yeteneklilerin eğitiminde standartların oluşturulmasındaki amaç, üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim programlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesinde okul bölgelerine cesaret, yardım ve rehberlik sağlamaktır.” Id. §14A- 30.

3. Teknik Destek

“Üstün yeteneklilerin eğitimiyle ilgili fonların kullanılabilirliği konusunda, Eyalet Eğitim Kurulu çeşitli ek idari görevleri (denetleme, nitelik sağlama, uyum denetimi, yerel programların yönetimi, personel standartlarının oluşturulması, üstün yeteneklilerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin ve yöneticilerin mesleki gelişim planları) yerine getirir.” Id. § 14A- 35.

4. Tanılama

“Üstün yetenekli çocuklar, aynı koşullara sahip akranlarıyla karşılaştırıldığında olağanüstü performans sergileyen ya da yüksek potansiyele sahip yetenekli çocuklar olarak tanımlanır. Bir çocuğun “üstün yetenekli” olarak kabul edilmesi için, herhangi bir alanda yüksek kabiliyet göstermesi gerekir. Özellikle dil sanatlarında ve matematikte en iyi %5 arasına girmesi gerekir.” Id. § 14A- 20.

“Üstün yetenekli çocukların tanılanmasında ve üstün yetenekliler programına kabul edilme koşullarında ırk, din, cinsiyet ya da engel durumu ayrımı yapılamaz.” Id. § 14A- 25.

“Tanılama standartları şunlardır: (1) üstün yetenekli çocukların tanılanmasında her bir alan için, en az 3 değerlendirme ölçütünün kullanılması gerekir. Kullanılan bu değerlendirme araçları içinde; standart zekâ testleri olmadan gözlem sonuçları, ürün (portfolyo) dosyaları ve okul bölgesinin kendi kullandığı değerlendirme araçları bulunmalıdır; (2) matematik ve dil sanatlarına öncelik verilmelidir; (3) anadili İngilizce olmayan azınlık grubundaki öğrencileri ve düşük gelir grubundan gelen öğrencileri de dikkate alarak ölçme aracı seçilmelidir; (4) üstün yetenekli çocukları tanılama sürecinde, her bir yetenek alanına eşit derecede önem verilmelidir; (5) kullanılan tanılama prosedürlerinin planlanan programa, müfredata ve sunulan hizmetlere uyumlu olmasına özen gösterilmelidir; (6) karar verme sürecinde eşit ve adil davranılmalıdır.” Id. § 14A-30.

5. Program Geliştirme

“Programa maddi destek alabilmek için uyulması gereken standartlar şunlardır: (1) programa katılanların eğitim hizmetlerinden yararlanma düzeylerini artırmak için, üstün yetenekli çocukların nasıl gruplandırılacakları ve eğitilecekleri açıklanmalıdır; (2) programda müfredatın farklılaştırılması, hızlandırma seçenekleri, müfredat içeriğinin genişletilmesi ve zorlaştırılması belirtilmelidir; (3) yaratıcı ve eleştirel düşünme, araştırma becerileri ve problem çöz-

meyi içeren üst düzey düşünme becerilerinin programda nasıl işleneceği açıklanmalıdır; (4) üstün yetenekli çocukların akademik gelişimini ölçmek için bir metodoloji belirlenmelidir; (5) çocuğun gelişimi için ailesiyle ya da velisiyle iletişim içinde olunmalı ve aileye çocuğun gelişimine ilişkin bir rapor verilmelidir; (6) program içinde üstün yetenekli çocukların öğrenme gelişimlerine ilişkin veriler toplanmalıdır ve bu verileri içeren bir rapor Eyalet Eğitim Kuruluna sunulmalıdır; (7) üstün yeteneklilere yönelik programların denetlenmesinden sorumlu bir müfettiş atanmalıdır.” Id. § 14A- 30.

6. Öğretmen Yetiştirme

“Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde görev alan sertifikalı öğretmenlerin şu niteliklere sahip olması gerekmektedir: (1) üstün yetenekli çocukların özelliklerini bilmesi; (2) üstün yetenekli çocukların eğitsel ihtiyaçlarına cevap verebilmesi; (3) müfredatı farklılaştırabilmesi; (4) üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için uygun öğretim tekniklerini uygulayabilmesi.” ILL. COMP. STAT.5/§ 14A- 30.

“Programa maddi yardım alabilmek için öğretmenlerin profesyonel gelişimlerinin sürekliliğini sağlamak için bir planlama yapılmalıdır.” ILL. COMP. STAT.5/§ 14A- 30.

7. Yasal Güvenceler

“Maddi yardım alabilmek için belirlenen standartlar içinde; üstün yetenekli çocukların tanınmasında kullanılan yöntemler ve üstün yetenekliler programına yerleştirme prosedürleri hakkında aileyi ve çevreyi bilgilendirmek yer almalıdır.” Id. § 14A- 30.

8. Yasal Hak Arama Süreci

“Maddi yardım onayı alabilmek için; adil ve tarafsız bir programa yerleştirme sürecinin uygulanması, program yerleştirme sürecinde mağdur olan öğrencilerin ve ailelerinin okul bölgelerine başvurua-

bilmelerini sağlayan bir hak arama sisteminin kurulmuş olması gerekmektedir.” Id. § 14A- 30.

Diğer: *“Eyalet Eğitim Kurulu, üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim programlarından sorumlu olacak bir kişiyi kadrolu olarak atmalıdır. Bu kadrolu kişi şu görevleri yerine getirmelidir: (1) üstün yeteneklilere yönelik programlara öğrenci kabul sürecini geliştirmek; (2) üstün yetenekli çocuklara yönelik eyalet içinde uygulanan tüm programların yazılı dökümanlarını almak ve dosyalamak; (3) bir okulun ya da okul bölgelerinin uyguladıkları programların yıllık gelişim raporlarını toplamak ve muhafaza etmek; (4) üstün yetenekli çocukların eğitimi için potansiyel finansman kaynaklarını belirlemek; (5) üstün yetenekli çocukların eğitimine ilişkin program koordinatörünün, ailelerin, okul yetkililerinin ve diğer paydaşların Eyalet Eğitim Kurulunda irtibat kuracakları ilk kişi olarak hizmet etmek.” Id. § 14A- 35.*

Diğer: *“Eyalet Eğitim Kurulu, üstün yetenekliler eğitimiyle ilgili bir danışma konseyi oluşturmalıdır.” Id. § 14A- 40.*

NEBRASKA

1. Finansman

“Eyalet Eğitim Bakanlığı, okul bölgelerine onaylanmış programlar için özel bir fon ayırmalıdır.” NEB. REV. STAT. § 79-1.108,02; NEB. ADMIN. KOD CH. 92-3, § 007.

2. Standartlar

“Üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanan hızlandırılmış ya da farklılaştırılmış programlar, Eyalet Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen kalite standartlarına uygun olmalıdır.” NEB. REV. STAT. § 79-1107 (1); NEB. REV. STAT. § 79-1108.

3. Teknik Yardım

“Eyalet Eğitim Bakanlığı, planların geliştirilmesinde ve uygula-

masında her okulu teşvik etmek, desteklemek ve bilgi sağlamak için tam-zamanlı çalışan bir danışman görevlendirir.” NEB. REV. STAT. § 79-1105.

4. Tanılama

“Her okul bölgesi, üstün yetenekli öğrencileri tanılmalıdır.” Id. § 79-1108.

“Okullar, üstün yetenekli öğrencileri tanılamak için kolay anlaşılabilen yetenekleri tespit edecek çok yönlü değerlendirme ölçütlerini içeren adil bir sistem geliştirmek zorundadır.” NEB. ADMIN. KOD ch. 92-3, § 004,01.

“Üstün yetenekli öğrenciler; zihinsel, yaratıcı, sanatsal ve özel akademik alanlarda yüksek performans kapasitesine sahip olan ve bu yeteneklerini tam olarak geliştirmek için hızlandırılmış veya farklılaştırılmış programlara gereksinim duyan öğrencilerdir.” NEB. REV. STAT. § 79-1107 (3).

5. Program Geliştirme

“Her okul bölgesi, üstün yetenekli öğrenciler için hızlandırılmış veya farklılaştırılmış eğitim programları sağlamalıdır.” NEB. REV. STAT. § 79-1108.

“Okul bölgeleri, üstün yetenekli öğrencilerin tanılama süreci ve devlet okullarında sunulacak programlar için plan yapmak zorundadır.” Id. ch. 92-3, § 003,03.

“Bir okul bölgesinin planında bulunan hızlandırılmış veya farklılaştırılmış müfredat programları şunları içermelidir: (1) okul bölgesinin felsefesi; (2) üstün yetenekli öğrencilerin operasyonel tanımı; (3) programın amaç ve hedefleri; (4) tanılama prosedürleri; (5) sunulacak hizmetlerin tanımı; (6) programın genel değerlendirme süreci; (7) personeli geliştirme ve personel eğitimi; (8) bir yönetim çerçevesi (management outline).” NEB. ADMIN. KOD ch. 92-3, § 003.

6. Öğretmen Yetiştirme

“Üstün yeteneklilerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin, farklı müfredat ve öğretim yöntemlerini tasarlayabilmeleri ve uygulayabilmeleri gerekir. Aynı zamanda öğretmenler, üstün yetenekli öğrencilerin çalışmalarını ve ilerlemelerini değerlendirebilmelidir. Öğretmenler, üniversite seviyesinde ders alma veya hizmet içi eğitim yoluyla bu bilgileri edinebilirler. Üstün yeteneklilerin eğitiminde görev alacak öğretmen ve yöneticilerin bu alanda yeterli olması ve öncelikli olarak da çalışma onay belgesine sahip olması gerekir.” Id. ch. 92-3, § 006.

7. Bilgi Toplama

“Okul bölgeleri, tanılama ölçütlerini, üstün yetenekli olarak tanımlanan ve programlara katılan öğrencilerin sayısını, her yıl Eyalet Eğitim Bakanlığına bildirmelidir.” NEB. REV. STAT § 79-1108.01; NEB. ADMIN. CODE ch. 92-3, § 004.05 ve § 007.07.

8. Programı Değerlendirme

“Her okul bölgesi, hem dönem biçimlendirmeye yönelik değerlendirme (formative evaluation), hem de düzey belirlemeye yönelik değerlendirme (summative evaluation) için prosedürler geliştirmelidir. Değerlendirme sürecinde; veliler, eğitimciler, öğrenciler ve toplum üyelerinden bilgi alınmalıdır. Yıllık gözden geçirme; öğrenci ihtiyaçları, öğrenme ortamı, eğitim programı, öğrenci tanılama, personel nitelikleri, kaynaklar, personel geliştirme ve maliyet etkinliği gibi alanlarda programın güçlü ve zayıf yönlerini içermelidir.” NEB. ADMIN. KOD ch. 92-3, § 008.

9. Bireyselleştirilmiş Program

“Öğretim yılının başlamasıyla birlikte 30 gün içinde okul yönetimi tarafından “üstün yetenekli” olarak tanımlanan öğrencilerin listesi, sınıf öğretmenlerine bildirilmek üzere hazır hale getirilir.” Id. ch. 92-3, § 004,04.

“Okul bölgeleri, üstün yetenekli öğrencilere yönelik farklılaştırılmış eğitim programı sunarken; hızlandırma, zenginleştirme, sıkıştırılmış müfredat, öğrencilerin gruplandırılması ve mentorluk gibi modelleri kullanmalıdır. Okul bölgeleri, öğrencilerin hem bilişsel hem de duygusal gelişimlerini dikkate almalıdır.” Id. ch. 92-3, § 005.

10. Yasal Güvenceler

“Öğretim yılının başlangıcıyla birlikte 30 gün içinde okul bölgeleri, tanılama sonuçlarını öğrencilerin ailelerine veya velilerine bildirmelidir.” Id. ch. 92-3, § 004,06.

11. Yasal Hak Arama Süreci

“Ailelerin/velilerin, tanılama sürecinde alınan herhangi bir karara ilişkin okul yönetimine itiraz etme sürecini düzenleyen bir prosedür bulunmalıdır.” Id. ch. 92-3, § 004,03.

ALTINCI BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULAMALAR VE YASAL DÜZENLEMELER

AB'ye üye ülkelerin eğitim sistemlerinde kültürel ve tarihsel değerlerden kaynaklanan çeşitli farklılıklar bulunmaktadır (Gülcan, 2005: 31). Buna karşın, AB ülkeleri arasında bilimin ve eğitimin evrenselliği dikkate alınarak kolektif bir sinerji oluşturmak adına, ortak programlar ve paylaşım alanları da geliştirilmektedir.

AB eğitim politikasında, eğitimin temel haklar içinde yer aldığı belirtilmiştir. Bu doğrultuda, üye ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda uygun eğitim politikalarını geliştirerek çocukları hayata hazırlayacak eğitim olanakları sunma sorumluluklarına dikkat çekilmiştir. Bunun yanında AB Konseyi, özel eğitim gereksinimi duyan bireylere gerekli hakların sağlanmasının, sosyal sorumluluk anlayışının bir gereği olduğunu vurgulayan bir tavsiye kararı almıştır.

AB resmi belgelerinde, özel eğitim ihtiyacı duyan çocukların durumu “exceptional children” başlığı altında toplanmıştır. “Exceptional children” çerçeve bir kavram olarak fiziksel ve zihinsel engelli çocukları içerdiği gibi, sahip oldukları yetenek ve öğrenim becerileri nedeniyle genel çoğunluktan ayrılan “üstün yetenekli çocukları” da içermektedir. Bu kavram içinde yer alan üstün ye-

tenekli çocukları tanımlamak için “giftedness” ve/veya “talented” kavramları kullanılmaktadır.

Avrupa Konseyi Parlamento Meclisi'nin 7 Ekim 1994 tarihinde yapmış olduğu toplantının 31. oturumunda, üstün yetenekli çocukların eğitimi konusu tartışılmış ve bazı tavsiye kararları alınmıştır. Bu kararlar aşağıda belirtilmiştir (www.assembly.coe.int):

“1. Parlamento Meclisi, eğitimin temel bir insan hakkı olduğunu yinelemekte ve mümkün olduğunca her bireye uygun eğitim verilmesi gerektiğine inanmaktadır.

2. Eğitim sistemleri genel olarak çocukların çoğunluğu için yeterli eğitim sağlayabilmek amacıyla yapılandırılmıştır; oysa özel eğitim gereksinimi içinde olan ve özel öğretim uygulamalarına ihtiyaç duyan çocuklar vardır. Bu çocukların bir grubu üstün yetenekli çocuklardır.

3. Üstün yetenekli çocukların toplumun yararı için, kendi yararları için ve kendi yeteneklerini geliştirebilmeleri için yeterli eğitim olanaklarından yararlanması sağlanmalıdır. Aslında hiçbir ülke, üstün beyin gücünü kaybetme lüksüne sahip değildir ve zekâ bakımından diğerlerinden farklı bireyleri doğru zamanda belirleyememek insan kaynağını israf etmektir. Bu amaç için de, yeterli ölçüm araçlarına gerek vardır.

4. Özel eğitim olanakları sağlanırken bir gruba sunulan haklar diğer grubun zararına olmamalıdır.

5. Parlamento Meclisi bu yüzden Bakanlar Komitesine, Avrupa Kültür Sözleşmesini imzalayan devletlerin yetkililerine, eğitim politikalarını belirlerken aşağıda sıralanan hususları dikkate almalarını önermektedir:

i. Kanunlar, bireysel farklılıkların farkında olmalı ve bu farklılıklara saygı duymalıdır. Diğer çocuklar gibi üstün yetenekli çocukların da, kendi potansiyellerini geliştirebilmeleri için yeterli eğitim olanaklarına ihtiyaçları vardır.

ii. Üstün yeteneklilik alanında yapılan temel araştırmalar ile uygulamalı araştırmalar (örneğin üstün yetenekli çocukları tanıma prosedürleri) birbirleriyle paralel olarak yürütülmelidir. “Başarı Yöntemleri” konusunda yapılan araştırmalar, okul başarisızlığını önlemeye yardım edebilir.

iii. Öğretmen Yetiştirme Programları, üstün yetenekli çocukları fark etme stratejilerini içermelidir. Ayrıca öğretmenler, aileler, doktorlar, sosyal hizmet uzmanları ve milli eğitim bakanlığı yetkilileri vs. kişiler üstün yetenekli çocuklar hakkında bilgilendirilmelidir.

iv. Özellikle üstün yetenekli çocuklara sunulacak olanaklar (okul öncesi eğitimden itibaren), normal okul sistemine uyarlanabilir olmalıdır. Esnek ve değiştirilebilir müfredat, zenginleştirilmiş ek materyal, görsel ve işitsel araçlar ve proje-merkezli eğitim tarzı, üstün yetenekli olsun olmasın tüm çocukların gelişimini desteklemek ve onların özel ihtiyaçlarını erken zamanda belirlemek için kullanılan yöntem ve tekniklerdir.

v. Normal okul programı, yüksek performans gösteren veya üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde esnek olmalıdır.

vi. Üstün yetenekli öğrencilerin etiketlenilmesinin yaratacağı içsel tehlikeyi ve bu içsel tehlikenin topluma vereceği zararın istenmeyen sonuçlarını önlemek için üstün yetenekliler için öngörülen bütün özel olanaklar sağduyu ile yönetilmelidir.

6. Üstün yeteneklilik kavramını açıklamak için farklı dillerde anlaşılabilir ve kabul edilebilir bir tanıma ihtiyaç vardır. Bu doğrultuda Parlamento Meclisi, Bakanlar Komitesine psikiyatristler, sosyologlar ve eğitimcilerden oluşan bir komite kurulmasını önermektedir.” (RECOMMANDATION 1248, 1994)

AB'nin eğitim alanındaki politikalarının yürütülmesinden sorumlu olan “The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA)” ajansının yürüttüğü programlar içinde, üstün

yetenekli çocukların eğitimine yönelik ayrı bir başlık ya da program bulunmazken, diğer alt programlar içinde üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik dolaylı ifadeler yer almaktadır. Bununla birlikte üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili özel bir girişim ve uluslararası bir organizasyon olan “European Council For High Ability”(ECHA), Avrupa Konseyi tarafından bir sivil toplum kuruluşu (NGO) olarak desteklenmektedir.

Avrupa’da üstün yetenekliler eğitimi, Amerika’ya kıyasla daha yavaş ve daha az deneysel bir biçimde gelişmektedir. Örneğin, çok küçük nüfusa sahip olmakla birlikte kişi başına düşen gayri safi milli hâsılası (GSMH) ve öğrenci başına eğitime ayırdığı para çok yüksek olan İsveç, Norveç, Danimarka’da, üstün yetenekliler için ayrı okul ve programlar yoktur. Ancak öğretim çok küçük yaşlarda başladığı ve uzmanlaşmış öğretmenlerle bireyselleşmiş öğretim yapıldığı için, üstün yeteneğin fark edilmemesi ya da kaybolması gibi bir sorun, genel itibariyle yaşanmamaktadır. Bir başka ifadeyle, üstün yetenekli öğrenciler, diğer özel eğitim gereksinimi içinde bulunan öğrenciler gibi ihtiyaç duydukları farklı eğitimi, genel eğitim sistemi içinde kolaylıkla alabilmektedir (Akar-su, 2004: 143-144).

AB’de üstün yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili uygulamalar, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bununla birlikte AB’ye üye ülkelerden sadece sekizinde “giftedness” ya da “talented” tanımlaması yasal düzenlemelerde açıkça geçmektedir. Bu ülkeler: Almanya, Avusturya, İspanya, İsviçre, Macaristan, Polonya, Romanya ve Slovenya’dır.

Kitabın bu bölümünde, AB’ye üye ülkelerde üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik yasal düzenlemeler hakkında örnek teşkil edebilecek 10 ülke ele alınacaktır. Bu ülkelerin eğitim yasalarında bulunan, üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili hüküm ve esaslar, genel başlıklar halinde özetlenmiştir.

ALMANYA

İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde, üstün yetenekli çocukların eğitimi konusunda Almanya'nın, en başta gelen ülkeler arasında olduğu söylenebilir. Buna karşın, Almanya'yı derinden etkileyen bu savaştan sonra üstün yeteneklileri destekleyen politikalar uzun süre sekteye uğramış; ancak seksenli yıllardan itibaren bu durum yavaş yavaş değişmeye başlamıştır.

Almanya, on altı eyaletten oluşan federal bir yapıya sahiptir ve her eyaletin kendine özgü bir eğitim sistemi bulunmaktadır. Bu nedenle, her eyalette üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik farklı uygulamalar bulunmaktadır. Bununla birlikte 2004 yılında yayınlanan bir raporda (*Schulische Begabtenförderung in den Ländern: Maßnahmen und Tendenzen*) on altı eyaletin her birinde uygulanan üstün yeteneklilere yönelik eğitim, ayrıntılarıyla incelenmiştir. Bu rapor, genel olarak Almanya'da üstün yeteneklilerin eğitiminde önemli ilerlemeler kaydedildiğini göstermektedir (Holling ve diğerleri, 2004).

Almanya'da üstün yetenekliler eğitiminde gerçekleştirilen ilk girişim, 1913 yılındaki özel sınıf (Scharlotenburg) denemesidir. 1918 yılına kadar bu uygulama Berlin, Hamburg, Manheim ve diğer Alman kentlerine de yayılmıştır. Anne-babanın sosyo-ekonomik durumu, oturduğu kent bölgesi dikkate alınmadan seçilen ve "umut çocukları" (Hofnungskinder) denilen bu öğrenciler söz konusu özel sınıflara devam edebiliyorlardı. Almanya'da gerçekleştirilen önemli başka bir gelişme de, 1917 yılında Berlin'de "Yetenekliler Okulu"nun (Begabenschuhle) açılmasıdır. Bu okula öğrenciler yetenek testleri ve öğretmen değerlendirmelerine göre seçilmiştir (Enç, 2004: 19).

Almanya'da birleşme öncesinde üstün yetenekli çocuklarla ilgili bir diğer girişim, 1978 yılında bir grup veli ve psikologun kurduğu Gesellschaft für das hochbegabte Kind (DGfHK) "Üstün Yete-

neki Çocuklar Alman Derneği”dir. Bu kuruluş, hem kamuoyunun ilgisini bu konuya çekmiş, hem de okul dışı zenginleştirme etkinlikleri düzenlemiştir. Ayrıca 1981 yılından bu yana faaliyet gösteren Braunschweig Okulu’nda, seçilerek alınan üstün yetenekli öğrenciler eğitim almaktadır (Urban ve Sekowski, 1993; akt. Akarsu, 2004: 144).

Merkezi Bonn’da bulunan ve Alman Federal Hükümeti tarafından finansal olarak desteklenen Avrupa Üstün Yetenekliler Konseyi (European Council for High Ability - ECHA), kurulduğu 1987 yılından bu yana son derece etkili çalışmalar gerçekleştirmektedir. Konseyin düzenli olarak çıkardığı bir bilimsel dergi, bir haber bülteni ve pek çok kitap bulunmaktadır.

1. Okul Mevzuatı ve Yasal Düzenlemeler

“Üstün yeteneklilik” kavramının karşılığı olan “Hochbegabte Kinder” ya da “Begabte Kinder” kavramları, bazı eyaletlerin mevzuatlarında açıkça belirtilmektedir. Özellikle üstün yetenekli öğrencilerin esnek bir okul sistemine geçirilmesine yönelik olarak, ilkokula erken başlama [ISCED seviye 1] ve sınıf atlama [ISCED seviye 1-3] gibi uygulamalar hakkındaki esaslar, bütün eyaletlerin yasal düzenlemelerinde yer almaktadır.

Ayrıca bazı eyaletlerin okul mevzuatlarında, üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik ekstra destek hizmetlerine uygun programlar ve bunların nasıl uygulanacağı belirtilmektedir.

2. Özel Olanaklar

Almanya’da üstün yetenekliler için ilkokula erken başlama [ISCED seviye 1], sınıf atlama [ISCED seviye 1-3], okul içinde üst sınıflardan ders alma imkanı [ISCED seviye 1-3] ve mentorluk gibi olanaklar bulunmaktadır. Ayrıca üstün yetenekli çocuklar için okul içinde ekstra müfredat içeriği sağlanmaktadır [ISCED seviye 0-3].

Ailelerin talebi üzerine bilişsel, fiziksel ve sosyal gelişim açısından uygun durumda olan çocuklar altı yaşından önce ilkökula başlayabilir. Ancak okul yönetimleri, genellikle okula erke başlama ile ilgili kararları, bir uzman raporuna göre vermektedir. Sınıf atlama için öğrencilerin okul başarısı ve motivasyon düzeyleri dikkate alınmaktadır.

Almanya'da, yetenekli öğrencilerin katıldığı eyaletler arasında düzenlenen birçok yarışma organize edilmektedir [ISCED seviye 1-3]. Bunun yanında okul dışında, özel kurslar ve yaz kampları bağımsız kurumlar tarafından sunulmaktadır [ISCED seviye 1-3].

3. Tanılama Kriterleri

Okul içindeki aktivite programlarına katılacak öğrencilerin seçimini, her okul kendi kriterlerine göre yürütmektedir. Genellikle öğretmenler, aileler ve hatta çocukların kendileri tarafından aday gösterilmeleri değerlendirmeye alınmaktadır. Olağanüstü okul başarıları çoğunlukla tanılama sürecinde dikkate alınan diğer bir kriterdir (Mönks ve Pflüger, 2005).

Ayrıca Dusseldorf'taki "Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Yetenek Merkezi (CCB)" tarafından üstün yetenekli çocukların bireysel psikolojik değerlendirmeleri yapılmaktadır.

4. Öğretmen Yetiştirme

Almanya'da sadece birkaç eyalette, üstün yeteneklilerin eğitimi, öğretmenlerin zorunlu eğitimi içinde bulunmaktadır. Münster Üniversitesi bünyesinde yer alan Uluslararası Üstün Yeteneklilik Merkezi (ICBF) tarafından koordine edilen "Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Uzmanlık" ve "Okul Öncesi Üstün Yetenekliler Uzmanlığı" (ECHA-certificate) alanlarında öğretmenlere güncelleme eğitim programları düzenlenmektedir.

Almanya'daki bazı şehirler, üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik öğretmenlerin yetiştirilmesini kendi sorumlulukları olarak

görmektedirler. Örneğin “Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Yetenek Merkezi (CCB)” tarafından öğretmenlere yönelik, ECHA sertifikalı eğitimleri verilmektedir.

AVUSTURYA

Avusturya’da üstün yeteneklilerin eğitiminin politik temelleri vardır. Bütün siyasi partilerin eğitim programlarında, üstün yetenekliliğin tanımı ve üstün yetenekli öğrencilerin eğitsel ihtiyaçlarına ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Avusturya’da üstün yetenekli çocukların akranlarından ayrı bir sınıfta mı, yoksa aynı sınıfta mı eğitim alması gerektiği tartışmaları yerine, üstün yetenekli çocukların bireysel mutluluğuna odaklanılmaktadır.

Viyana’da 60’dan fazla okul “serbest öğrenme” (“offenes Lernen”) olarak adlandırılan özel öğretim yöntemini uygulamaya çalışmaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerin tanınması ve bireyselleştirilmiş eğitimleri, bu başlık altında değerlendirilmektedir.

Avusturya Üstün Yetenekliler Ulusal Araştırma Merkezi (ÖZBF), 1999 yılından beri okullara, öğretmenlere, ailelere ve öğrencilere danışmanlık hizmeti vermektedir. ÖZBF, koordinasyon ve değerlendirme yapan bir otorite olarak, üstün yetenekliler için pilot projeler yürütmektedir. Ayrıca ÖZBF araştırmaya ilişkin olarak ise bilimsel olimpiyatların, sınıf atlama ve yaz okullarının etkililiğini ölçmeye dayalı programlar uygulamaktadır.

Okullar farklılaştırılmış müfredat ve derslerde kısmen serbesttir. Ancak bu uygulamalar ÖZBF tarafından denetlenmektedir.

ISCED (International Standard Classification of Education) 1 seviyesindeki birçok okulda, danışmanlık hizmetleri genellikle mentorlar tarafından sunulmaktadır. Avusturya Eğitim Bakanlığı tarafından üstün yeteneklilerin eğitimi için birçok enstitü kurulmuştur. Bu enstitülerde, üstün yeteneklilik konusunda birçok araştırma yürütülmektedir.

Avusturya'da 1996 yılından bu yana periyodik olarak, üstün yeteneklilik ve üstün yeteneklilerin eğitimiyle ilgili kongreler organize edilmektedir. Eğitim Bakanlığı, her iki yılda bir olmak üzere üstün yeteneklilerin eğitimine ilişkin çeşitli konularda organize edilen bir kongreyi finanse etmektedir. Avusturya'nın 9 bölgesinde bulunan tüm koordinasyon ofisleri bu kongrelerde yer almaktadır. ÖZBF, bu kongrelerde organizatör enstitüsü olarak görev yapmaktadır.

1. Okul Mevzuatı ve Yasal Düzenlemeler

Avusturya'da 1990 yılında üstün yeteneklilerin eğitimi yeniden gözden geçirilmiş ve buna ilişkin bir yasa oluşturulmuştur. Bu yasayla birlikte üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi, genel eğitimin bir parçası olarak kabul edilmektedir.

Avusturya okul mevzuatı, özel okullara ek olarak normal okul sistemi içinde hızlandırma ve zenginleştirme yoluyla, bireysel farklılıklara uygun öğretim ve bireyselleştirilmiş eğitim anlayışını benimsemektedir. Zekâ eğitimine (intellectual education) ilişkin farklılaştırmanın yanı sıra, okul mevzuatı aynı zamanda zekâyla ilgili olmayan alanlardaki eğitim ihtiyacını da dikkate almaktadır [ISCED seviye 1-3].

Okul mevzuatında (SchOG 1962), özellikle üstün yetenekli öğrenciler için, okullarda sağlanacak uygun olanaklardan bahseden özel bir bölüm vardır (§17). Bu özel bölümde, üstün yetenekli çocukların eğitimiyle dolaylı ilgisi olan sınıf atlama (§26), özel ve gerekli durumlarda mecburi eğitimden ayrılma veya üniversiteden dersler alma (§45) gibi olanaklara ilişkin yasal düzenlemeler bulunmaktadır.

1998 yılından beri, bireysel okul kariyerinde ISCED 1.seviyesinden ISCED 3.seviyesine geçiş esnekliği okul mevzuatında sağlanmıştır. Sınıf atlama işlemi (her okul kademesinde bir kez olmak üzere) en fazla üç kez yapılabilmektedir. Okuldan en erken mezun olma yaşı, üniversiteden ders alma da dahil olmak üzere 15'tir.

Avusturya'da özel eğitim ve evde eğitim (homeschooling) yaygındır.

Günümüzde, her okulda en az bir "üstün yetenekliler uzmanı" bulunmasını sağlamak için yürütülen çalışmalar halen devam etmektedir.

2. Özel Olanaklar

Avusturya'da üstün yetenekli öğrenciler, normal sınıflarda öğrenim görmektedir. Ancak bu öğrenciler, workshoplar [ISCED seviye 0-3], bireysel mentorluk (özellikle ISCED'nin birinci seviyesinde) ya da çeşitli dil, matematik, fen bilimleri, müzik ve spora ilişkin okul dışı (pull-out) zenginleştirme programları yoluyla özel eğitim görmektedir.

Avusturya'da zenginleştirmenin yanı sıra, özellikle ISCED 1 seviyesinde hızlandırma modelinden de yararlanılmaktadır. Hızlandırma modelinde en sık görülen uygulama, sınıf atlama (§26) işlemidir. ISCED 3 seviyesinde, üstün yetenekli öğrenciler üniversiteden dersler alabilirler (§45). Öğrenciler, bu dersin sınavlarından geçerlerse, üniversiteye girdikten sonra aldıkları bu dersler geçerli olmaktadır.

Yerel, ulusal ve uluslararası yarışmalar; yabancı dil, matematik ve fen bilimleri olimpiyatları; sportif, sanatsal ve sosyal bilimler alanında organizasyonlar, genellikle bütün ISCED düzeylerinde düzenlenmektedir. Avusturya, 15 yaz okulunun yanında "Archimedes" programına da katılmıştır. Bu program, 2004 yılında oluşturulmuş olup Orta Avrupadaki üstün yetenekli çocuklara yöneliktir.

Bazı okullar, üstün yetenekli çocukları normal akranlarından ayırarak özel sınıflara ya da özel okullara yönlendirmektedir. "Sir-Karl-Popper" ve "Schumpeter-Handelsakademie" okulları bu özel okullara örnek olarak verilebilir.

3. Tanılama Kriterleri

Üstün yetenekli öğrencilerin tanılanması; okul psikologları, öğ-

retmenler ya da bilim adamları gibi uzmanlar tarafından, standart testler kullanılarak yapılmaktadır. Aileler tarafından verilen bilgiler de tanılama sürecinde dikkate alınmaktadır.

Sınıf atlama ya da zenginleştirme programlarına dahil olma gibi özel olanaklar için öğrencilerin tanılanması esas kriterdir [ISCED seviye 1]. Bu tanılama sürecinde öğretmenler tarafından aday gösterilme ve yetenek alanına göre yüksek başarı elde etmek dikkate alınmaktadır. Ayrıca uzmanların öğrenciler hakkında yazdıkları psikolojik değerlendirmeler etkili olmaktadır [ISCED seviye 2-3].

Öğretmenlerin aday göstermesi ve öğrencinin kendi başvurusu, yarışmalar ve olimpiyatlar için de esas kriter olarak kabul edilmektedir. Özel program uygulayan okullar ise bu programlara katılacak öğrencilerin seçiminde, kendilerine özgü kriterleri kullanırlar.

4. Öğretmenlerin Yetiştirilmesi

Avusturya'da üstün yetenekli çocukların eğitimi yasal düzenlemeler içinde yer almasına karşın, sadece birkaç eğitim fakültesinde ("Pädagogische Akademie") uygulanan müfredatın içine yeterli düzeyde dahil edilmiştir. Bazı eğitim fakültelerinde üstün yetenekli çocukların eğitimi, seçmeli bir ders olarak yer almaktadır. Avusturya'nın 9 bölgesinde bulunan "Pedagoji Enstitüsü"lerinde ilköğretim ve orta-öğretim öğretmenleri için üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik hizmet-içi eğitim programları sıklıkla düzenlenmektedir.

Avusturya'da üstün yetenekli çocukların eğitimi alanının gelişmesinde, "Özel Yetenekliler için Avrupa Konseyi" tarafından düzenlenen "Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Uzmanlık" sertifikası eğitimi (ECHA-Diploma) ve doktora-öncesi programların etkisi büyüktür. Bu eğitimler, 9 Öğretmen Okulu (Pedagogical Institutes) tarafından verilmektedir. ECHA doktora-öncesi (post-graduate) programı, 500 saatlik bir eğitim programıdır ve Avusturya Eğitim Bakanlığı tarafından kısmen finanse edilmektedir (Mönks ve Pflüger, 2005).

BELÇİKA

Belçika, genel anlamda üstün yetenekli çocuklara yönelik yasal hak ve eğitsel olanakların çok fazla bulunmadığı bir ülkedir.

1998 yılında Antwerp Üniversitesi bünyesinde “Üstün Yetenekliler Araştırma Merkezi” kurulmuştur. Bu merkez tarafından, üstün yeteneklilik konusunda yapılan doktora tezleri koordine edilmektedir. Ayrıca “Üstün Yetenekliler Araştırma Merkezi”, üstün yeteneklilerin tanınmasında özel bir işleve sahip olmakla birlikte ailelere ve öğretmenlere danışmanlık hizmeti vermektedir. Belçika’da bu merkezin kurulması, üstün yetenekli çocukların özel durumlarına yönelik ilginin ve farkındalığın artmasına katkı sağlamıştır.

1. Okul Mevzuatı ve Yasal Düzenlemeler

Belçika yasalarında, üstün yeteneklilik ve üstün yeteneklilerin eğitimine ilişkin herhangi bir tanımlama ya da ifade bulunmamaktadır.

Belçika’da okullar, genel itibarıyla üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda özerkliğe sahiptir. Özellikle bazı okullar kendi bünyelerinde, üstün yetenekli öğrencilere yönelik bazı çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalar, genellikle tanılama ölçütleri, test araçları ve öğrenci seçme kriterleri üzerinedir. Ancak bu okulların yaptıkları çalışmalar, devlet tarafından genelde maddi destek görmemektedir.

2. Özel Olanaklar

Belçika’da okula erken başlama ve sınıf atlama, pek yaygın olmamakla birlikte yasal açıdan mümkündür. Sınıf atlama, ilkokullarda [ISCED seviye 1] daha kolaydır, çünkü ortaokulda [ISCED seviye 2-3] sınıf atlamak için seviye tespit sınavını geçmek gerekmektedir.

Okul dönemi içinde bazı okullar (ilkokullar ve ortaokullar), üstün yetenekli öğrencilere yönelik özel birtakım olanaklar sunmaktadır. Bu okulların bir kısmında haftada dört saatlik “kanguru-

ders (kangaroo-class)” adıyla bir program düzenlemektedir. Bu derslerde, değişik sınıflardan ve yaşlardan gelen üstün yetenekli öğrenciler, bazı proje ve deneyimler üzerinde birlikte çalışmaktadır. Başlangıçta bu program, bilişsel bir amaç çerçevesinde başlamıştır. Ancak yapılan alan testleri sonrasında bu programın, benzer özellikleri olan öğrencilerin iletişim kurabilmelerine imkan sağladığı için, üstün yetenekli çocukların özgüven ve sosyo-duygusal gelişimleri açısından çok faydalı olduğu anlaşılmıştır.

Bazı okullar, üstün yetenekli çocuklar için bir zenginleştirme olanağı olarak, öğrencilere bireysel çalışma imkanı vermektedir. Okul dışı faaliyetlerde, üstün yetenekli çocuklar genel itibariyle matematik, sanat ve spor alanında düzenlenen yarışmalara katılabilirler [ISCED seviye 2-3]. Ayrıca bir veli organizasyonu olan “BEKINA” ISCED 0, 1 ve 2 seviyelerinde üstün yetenekli çocuklara yönelik yaz okulları düzenlemektedir.

3. Tanılama Kriterleri

Belçika’da üstün yetenekli çocuklar için, resmi bir tanılama prosedürü bulunmamaktadır. Her okul, kendi tanılama kriterini uygulamaktadır. Psikolojik zekâ testleri, genellikle tanılama prosedürü içinde öğrencinin özel olanaktan faydalanmasına karar verme sürecinde kullanılmaktadır (Mönks ve Pflüger, 2005).

4. Öğretmen Yetiştirme

Belçika’da zorunlu öğretmen yetiştirme programlarında, üstün yeteneklilik ve üstün yeteneklilerin eğitimi konusuna yer verilmiştir. Öğretmenler, gönüllü olarak üstün yeteneklilerin eğitimine ilişkin dersler alabilirler. 2002 yılında Belçika’da ilk kez “Üstün Yetenekliler Eğitimi Uzmanlığı – ECHA” kursları başlamıştır. Ayrıca hem ilköğretim hem de ortaöğretim öğretmenlerinin, bu alandaki bilgi ve deneyimlerini paylaştıkları internette bir platform bulunmaktadır.

DANİMARKA

Danimarka'da üstün yetenekli çocuklara yönelik özel hak ve eğitsel olanaklar genel itibarıyla yasalaştırılmamıştır. Ancak okullardaki öğrenci sayısının istenilen düzeyde olması ve genel eğitim sisteminin nitelik açısından sağlıklı işlemesi nedeniyle, üstün yetenekli öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanması açısından herhangi bir eksiklik bulunmamaktadır.

1. Okul Mevzuatı ve Yasal Düzenlemeler

Danimarka okul mevzuatında (Folkeskole Act), üstün yeteneklilik ve üstün yetenekli çocukların eğitimine ilişkin herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Ancak, okul mevzuatında bireysel farklılıkların belirlenmesi konusuna büyük önem verilmiştir. Örneğin, her öğrencinin bireysel ihtiyaçlarını karşılamak ve potansiyelini geliştirmek için çeşitli olanaklar sunmanın, okulun ve öğretmenin görevi olduğunu vurgulayan ifadeler yer almaktadır:

“Öğretim ve çalışma yöntemleri, öğretim materyalleri ve konu seçimini içeren öğretimin organizasyonu, okul mevzuatının amaçlarına uygun olmalıdır ve her öğrencinin bireysel farklılıklarına ve ihtiyaçlarına göre öğretim çeşitlendirilmelidir. Derse giren öğretmenlerin, bütün öğrencileri zorlayan ve onların merakını uyandıran bir öğretim planı uygulamalarını sağlamak sınıf (baş) öğretmenin görevidir.” (Bölüm 2, Amendment 4 ve 5):

2. Özel Olanaklar

Danimarka'da üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik resmi programlar bulunmamaktadır. Bununla birlikte sadece birkaç okulda, üstün yetenekli öğrenciler için sistematik bazı olanaklar sunulmaktadır. Royal Bale Okulu'nda, yetenekli balet ve balerinlere kendilerini geliştirme imkanı sağlanmaktadır. Müzik alanındaki üstün yetenekli öğrenciler ise “Sct Anna Gymnasium” adı verilen okullarda eğitim almaktadır.

SPF (Statens Padagogiske Forsogcenter) bünyesinde, öğretimde yeni öğrenme stilleri ve müfredatı farklılaştırma gibi olanaklar geliştirilmekte, proje odaklı dersler ve portfolyo çalışması yapılmakta, test edilmekte ve deneysel bir düzeyde değerlendirilmektedir.

2004 yılında Kopenhag'da, üstün yetenekli çocuklar için özel bir okul (Mentiqa) açılmıştır. Aynı yıl Odsherred'de bir okulda, üstün yetenekli öğrenciler (14-16 yaş düzeyinde) için özel matematik sınıfları oluşturulmuştur.

3. Tanılama Kriterleri

Danimarka'da üstün yetenekli öğrenciler için, genel bir tanılama prosedürü bulunmamaktadır.

“Royal Ballet School” ve “Sct Anna Gymnasium” okulları dans ve müzik alanında öğrenci seçerken kendi kurumsal kriterlerini kullanmaktadır.

4. Öğretmen Yetiştirme

ISCED 0-3 arası seviyede öğretmen olabilmek için, genel ve zorunlu bir öğretmenlik eğitimini tamamlamak gerekmektedir. Danimarka'da öğretmenlerin güncelleme eğitimleri düzenli bir altyapıda yürütülür. Buna karşın, üstün yeteneklilik ya da üstün yeteneklilerin eğitimi, zorunlu eğitim ve güncelleme eğitimi müfredatında yer almamaktadır (Mönks ve Pflüger, 2005).

FİNLANDİYA

Finlandiya, eğitimin bireyselleştirilmesi konusunda oldukça önemli mesafe almış bir ülkedir ve bu doğrultuda sistemli bir yol izlemektedir. Bu çalışmanın bir sonucu olarak, okullar daha bireysel müfredatlar geliştirmek için cesaretlendirilmektedir. Başka bir ifadeyle, müfredat programı okullarda öğretimin farklılaşmasına olanak sağlamaktadır.

Eğitimde bireysel farklılıklara 3nem verilmesi, b3t3n 3đrenciler i3in genel bir politika anlayııdır. Dolayısıyla bu anlayıı, 3st3n yetenekli 3đrenciler i3in bir avantaj olarak g3r3lebilir. 3zellikle bazı okullar, 3đrencilerin yetenekli oldukları y3nleri geliştirebilmeleri i3in g3n3ll3 gruplar oluşturmaktadır. Bu gruplara 3rnek olarak d3ř3nme becerileri, matematik, proje merkezli 3alışma, bilgisayar ve sanat 3đretimi verilebilir.

Finlandiya'da uygulanan m3fredat esasları, eğitimde 3zerklik ve serbestlik olanağı sunması a3ısından diğer 3lkelere g3re farklılık g3stermektedir. Eğitimde 3zerklik ilkesi, genel ve zorunlu eğitimde karar almayı, hem organizasyon hem de 3đretim i3eriğiyle ilgili olarak 3oğunlukla yerel y3netimlere transfer eder. Milli Eğitim Bakanlığı, sadece genel esaslar noktasında gerekli yapıyı korumaktadır.

Helsinki 3niversitesi ve Tampere 3niversitesi, 3st3n yeteneklilik ve 3st3n yeteneklilerin eğitimi 3zerine 3alışmalar yapmaktadır. Araştırma alanları, “yaratıcılık”, “bilişsel beceriler”, “erdem ve y3ksek yetenek” gibi konuları i3ermektedir. Araştırma sonu3ları sık sık uluslararası hakemli dergilerde yayınlanmaktadır.

1. Okul Mevzuatı ve Yasal D3zenlemeler

Finlandiya'da, 3st3n yeteneklilerin eğitimine ilişkin 3zel bir yasa bulunmamaktadır. Buna karşın, okul mevzuatı (1998) 3đrencilerdeki bireysel farklılıkları kabul eder ve “*3đrencilerin yaş d3zeyine ve yeteneklerine g3re 3đretimde d3zenleme*” yapılabilmesi i3in okullara serbestlik sağlar (Yasa No. 628 3đ). Finlandiya'da 3ocuğun gelişim durumu ve 3đrenme ihtiyacına g3re, normalden bir yıl 3nce okula erken başlama hakkı bulunmaktadır (Yasa No. 628 đ-27).

Finlandiya'da belediyeler, 2004 yılı itibariyle temel eğitim 1. ve 2. sınıf 3đrencileri ve 3zel eğitim gereksimi olan 3đrencilere y3nelik okul dışı etkinlikleri d3zenleme yetkisine sahiptir. Bu etkinliklerin hedefleri ve ana i3erikleri, 2004 yılının başlarında Ulusal Eğitim Kurulu tarafından ortaya konulmuştur. H3k3met aynı zaman-

da, bu etkinliklerde görev alacak personelin sahip olması gereken niteliklere ilişkin bir kararname yayınlamıştır. Hükümet, sabah ve öğleden sonra yapılan bu etkinliklerin niteliğini denetlemektedir. Dolayısıyla öğrenciler, ulusal müfredatta belirtilen konuların dışında farklı konularda da eğitim alabilmektedir (Yasa No. 628 §-11). Ancak bu düzenlemede üstün yetenekli öğrencilerden bahsedilmediği gibi, özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin bir alt grubu olarak da değerlendirilmemektedir.

2. Özel Olanaklar

Finlandiya'nın eğitim politikası, bireysellik ve seçim özgürlüğüne dayanmaktadır. Öğrenciler genellikle oturdukları çevredeki yerel okula giderler. Ancak, bireyselliğin bir yansıması olarak aileler, çocuklarının gideceği okulu seçme özgürlüğüne sahiptir.

Finlandiya'daki okullar, üstün yetenekli öğrencilerin faydalanabileceği çok çeşitli olanaklar sunmaktadır. Bu olanaklar şunlardır (Mönks ve Pflüger, 2005):

- okula erken başlama (aileler, çocuklarının altı veya yedi yaşında okula başlayıp başlamayacağına kendileri karar verebilir; okula genel başlama yaşı ise yedidir) [ISCED seviye 1],
- sınıf atlama [ISCED seviye 1-3],
- üst sınıftan ders alma,
- akıl-grubu hızlandırma (group-wise acceleration),
- atölyeler (workshops),
- kâr amacı gütmeyen organizasyonların (non-profit organizations) veya şirketlerin düzenlediği programlara katılma,
- ekstra müfredat etkinlikleri,
- bireysel mentorluk,
- bireysel çalışma.

Finlandiya'da bireysellik anlayışı, hızlandırma modeli için es-

nek kararlar verilmesine olanak sağlar. Hızlandırma için başka bir alternatif ise, esnek bir programla öğrencilerin çalışmalarında ilerlemesine imkan sağlayan “derecesiz sınıflandırma (un-graded)” sistemidir. Bu “derecesiz sınıflandırma” sistemi, ortaöğretim okullarının çoğunda kullanılmaktadır [ISCED seviye 2 ve 3]. Bununla birlikte, bu sistemi uygulayan bazı ilköğretim okulları da bulunmaktadır. Finlandiya’da üstün yetenekli öğrenciler için özel okullar, ISCED 1-3 seviyelerinde mevcuttur.

Ortaokul düzeyinde [ISCED seviye 2 ve 3] üstün yetenekli öğrenciler, farklı ulusal akademik yarışmalarda yer alabilir. Bu yarışmalar örneğin matematik, fizik, bilişim teknolojisi, felsefe ve ekonomi alanlarında her yıl düzenlenmektedir. Yarışmalarda iyi derece alan öğrenciler matematik, fizik, kimya, biyoloji veya bilişim teknolojisinde, uluslararası olimpiyat oyunlarında yarışmak için eğitilirler. Bu alanlarda, genellikle üniversite öğretim üyeleri ve bu yarışmalara daha önce katılmış olan yaşça büyük öğrenciler eğitim verirler.

Üstün yetenekli öğrencilere yönelik birkaç zenginleştirme alternatifi, gönüllülük esasına göre sunulmaktadır. Örneğin matematik ve fizik alanında yetenekli lise öğrencileri, Tampere Üniversitesi’nde akşamları ve hafta sonları olmak üzere, kendilerini geliştirme olanağı bulabilmektedir. Aynı projenin bir parçası olarak, yoğun kurslar ve yaz kampları düzenlenmektedir. Öğrencilerin bir kısmı yaz okullarında, “Açık Üniversite” programının altında sunulan derslere katılabilir ve bu yaz kurslarında lineer cebir ve fizik alanında üniversite ders kredileri kazanabilirler. Bu proje için sponsor kuruluşlardan ve Milli Eğitim Bakanlığı’ndan maddi destek alınmıştır [ISCED seviye 2 ve 3].

3. Tanılama Kriterleri

Finlandiya’da genel itibariyle üstün yetenekli öğrenciler için hiçbir resmi tanılama ve aday gösterme prosedürü yoktur. Buna

karşın okula erken başlama kararı, psikolojik ve medikal testlere göre alınmaktadır. Ayrıca okullar öğrencilerini kendi kriterlerine göre seçerler.

4. Öğretmen Yetiştirme

Finlandiya, PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) Testleri'nde matematik ve fen bilimleri alanında birincilikleri olan bir ülkedir. Finlandiya'nın PISA'da elde ettiği bu büyük başarı, birçok ülkede bilim adamlarını bu başarının arkasındaki eğitim sistemini daha dikkatli incelemeye sevk etmiştir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre bu başarının kaynağı olarak görülen faktörlerin başında öğretmen yetiştirme programları ve hizmet içi öğretmen eğitime verilen önem gelmektedir (Simola, 2005; Malaty, 2006; Sahlberg, 2007). Buna karşın Finlandiya'da, "üstün yeteneklilerin eğitimi" alanında, öğretmenlere yönelik hiçbir özel program bulunmamaktadır. Eğitim fakültelerinin çoğunda, öğretmen adaylarının kendi eğitimlerinin bir parçası olarak üstün yetenekli öğrencilerle ilgili konular müfredat içinde yer almaktadır. Hizmet-içi eğitimde ise öğretmenler, üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda, ilgilerine göre gönüllü olarak üniversiteden bazı dersleri alabilir. Bu tür dersler, Helsinki Üniversitesi ve Tampere Üniversitesi'nde sunulmaktadır.

Öğretmenler, hem ilköğretim hem de ortaöğretimde kendi uygulayacakları müfredatı seçme özgürlüğüne sahiptir. Dolayısıyla, öğretmenler farklı özellikteki öğrencilere göre öğretimi farklılaştırma konusunda desteklenmektedir.

FRANSA

Fransa'daki üstün yeteneklilerin eğitimi özel girişimlerle başlamıştır. Son yıllarda toplumun üstün yetenekliliğe olan ilgisinin artmasıyla, üstün yetenekliler eğitimi politik bir anlam kazanmış

ve okullardaki üstün yetenekli öğrencilerin durumu ön plana çıkmıştır. Fransa üstün yetenekliler eğitiminin çok başında olmasına rağmen, birçok okulda deneme çalışmaları yapılmaktadır. 2002 yılından beri üstün yetenekliler ile ilgili ifadeler, açıkça ve sistematik olarak resmi raporlarda yer almaya başlamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın raporlarında, üstün yetenekli çocuklar ile ilgili araştırmaların öncelik taşıdığı ve bu araştırmaların tanımlama ve program düzenlemeye rehberlik edecek nitelikte olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca bu raporlarda Fransa'nın diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, bu konuda oldukça geri kaldığı ifadesi de yer verilmektedir.

Paris Üniversitesi (Paris 5 ve Paris 10) ve Rene Descartes (Paris 5) Üniversitesi gibi bazı üniversite ve enstitüler, üstün yetenekliler ile ilgili araştırmalar yapmaktadır. Araştırma konuları üstün yeteneklilerin erken tanınması, üstün yetenekli çocukların bireysel farklılık profilleri, yaratıcılık ve okul ortamında diğer çocukların üstün yeteneklilerle ilgili muhtemel görüşlerini kapsamaktadır.

1. Okul Mevzuatı ve Yasal Düzenlemeler

Fransa'da, üstün yeteneklileri tanımlayan ya da üstün yetenekli eğitime ilişkin herhangi bir kanun bulunmamaktadır.

“Milli eğitim esaslarının temel felsefesi bireysel ve özel eğitim ihtiyaçlarını belirlemek (Decret no 90 – 788; 6 Sept. 1990) ve herkes için eşit eğitim olanakları sağlamaktır” (Yasa 10, Temmuz 1989). Bu yaklaşım, her akademik düzeyde özel eğitim gereksinimi olan çocukların normal sınıflarda yer aldığı heterojen sınıf anlayışını desteklemektedir.

2001 yılına kadar sadece öğrenme güçlüğü olanlar, engelli ya da okulda başarısız olanlar “özel eğitim gereksinimi olan bireyler” olarak tanımlanmaktaydı. Ancak, bu tarihte Milli Eğitim Bakanlığı tarafından üstün yetenekli çocukların durumunu incelemek ve bu bireylerle ilgili ölçütler belirlemek üzere bir komisyon oluştu-

rulmuştur. Delaubier Raporu (Ocak 2002) ile birlikte üstün yetenekli çocuklar da “özel eğitim gereksinimleri olan bireyler” kapsamında değerlendirilmeye başlanmıştır.

Fransa’da, bütün kademelerdeki öğrenciler için eğitim programlarını yönlendiren ve tanımlayan ulusal bir müfredat bulunmaktadır. Bu ulusal müfredat, okulun her aşaması için geçerlidir. Milli Eğitim Bakanlığı çeşitli kararname ve resmi genelgelerde, Fransız okul sisteminin, öğrencilerin bireysel farklılıklarına cevap vermesi (Hüküm 90-788; Eylül 1990) ve her öğrenciye öğrenme ihtiyaçları düzeyinde özel olanaklar sunulması gerektiğinin altını çizmiştir (Hüküm No: 96 0465; Mart 1996). Bu ifadeler, üstün yetenekli öğrencilere bazı olanaklar sunulmasını mümkün kılmaktadır. Bu olanaklar; öğrencilerin sınıf atlaması [ISCED seviyesi 0-1], öğrenme hızına ve anlamasına uygun farklı öğretim, ilköğretim ve ortaöğretimde farklı öğrenme yolları ve içerik zenginleştirme, okul ile ilgili zorluklarla ilgili destek verme, yeterliliklerin değerlendirilmesi ve bireysel programların geliştirilmesidir (C. No: 98-144, 9/07/1998).

Lisede (15-18 yaş öğrenciler) çeşitli bölümlerin program içeriği ve seçeneklerinin çoğaltılması, üstün yetenekli çocukların uyarcı bir öğrenme ortamıyla karşı karşıya kalmasına imkan sağlamaktadır. Bazı durumlarda, çok yüksek akademik başarı elde eden öğrencilerin seçilerek özel program uygulayan okullara yerleştirilmesi mümkündür. Bu özel okullarda, normal müfredatın bir ya da iki yıl ilerisinde müfredat uygulanmaktadır.

2. Özel Olanaklar

Fransız okul sistemi, mevcut yasalar gereği öğrencilerin potansiyellerini geliştirmelerine yönelik olanaklar sağlamaya çalışmaktadır. En sık sağlanan olanaklar ilkokul [ISCED 0-1] ve ortaokul [ISCED 2-3] düzeyinde sunulan erken yaşta eğitime başlama ve sınıf atlamadır (C. n° 2003-050, 18/03/2003; 2002-074, 10/04/2002).

Öğrenci ihtiyaçlarındaki çeşitliliğe cevap verecek bireyselleştirilmiş program uygulaması, çok az devlet okulunda yapılmaktadır. Nice yakınlarındaki bir ilköğretim okulu, üstün yetenekliler için özel sınıflar açmıştır. Bu okulda sınıf mevcudu normalden daha azdır, öğretmenlerin motivasyonu oldukça yüksektir, öğrencilere sınıf atlama imkanı sunulmaktadır ve her sınıfta bireyselleştirilmiş eğitim programlarının (BEP) uygulanması desteklenmektedir.

Bazı orta dereceli okullarda daha deneysel düzeyde (genellikle ISCED seviye 3) üstün yetenekli çocuklara aşağıdaki olanaklar sağlanmaktadır (Mönks ve Pflüger, 2005):

(a) zenginleştirilmiş öğrenme deneyimleri (örneğin proje çalışmaları),

(b) öğretmenler ve üstün yetenekli öğrencilerin velileri arasında sıkı işbirliği,

(c) sınıflarında üstün yetenekli öğrenci bulunan öğretmenler için psikolog desteği,

(d) okulun her düzeyinde % 50 normal öğrencinin de bulunduğu bir sınıfta üstün yetenekli çocukların tekrar gruplandırılması,

(e) daha üst sınıflardan ders alma olanağının sağlanması,

(f) ortaöğretimin başlangıcında üstün yetenekliler için özel sınıflar oluşturup daha sonra aşamalı olarak bu öğrencilerin (öğrenme deneyimlerini zenginleştirmek üzere hazırlanan bireyselleştirilmiş aktivitelere devam edilerek) normal sınıflara yerleştirilmesi.

Bir genelgede, öğrenci ve velileriyle görüşüldükten sonra okullar tarafından okul sistemi içerisinde bireysel eğitim projelerinin ve bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi özellikle vurgulanmıştır (C. n° 2003-050, 28/03/2003; C. n° 2004-015, 27/01/2004).

Ayrıca Eylül 2004 tarihinden beri Paris'teki "Janson de Sailly Ortaokulu"nda, okul ile ilgili problem yaşayan üstün yetenekli ço-

cukların kaynaştırılması ile ilgili bir birim açılmıştır (7. ve 8. Sınıf kolej düzeyinde). Bu birim, okul sistemine uyum sağlamakta zorluk çeken 12 üstün yetenekli çocuğa, bir rehber öğretmen aracılığı ile destek vermektedir. Bu öğrenciler, okullarda sunulan dersleri, öğrenci ihtiyaçlarına cevap vermek üzere kendi potansiyellerine uygun olarak hazırlanan bireyselleştirilmiş eğitim programlarını (BEP) takip etmektedir.

Fransa'nın birçok bölgesinde spor, müzik ve resim alanlarında üstün beceri gösteren yetenekli öğrencilere yönelik uzmanlaşmış devlet okulları bulunmaktadır. Bu öğrencilerin ders programları; spor, müzik veya sanat alanlarında yeteneklerini geliştirebilecekleri şekilde esnek olarak düzenlenebilmektedir [ISCED seviye 2-3].

Normal ulusal müfredatın bazı kısımlarını destekleyen veya değiştiren diğer bireyselleştirilmiş okul etkinliklerinin uygulanması da mümkündür. Okul içinde düzenli olarak yapılan yarışmalar da üstün yetenekliler ile ilgili başka bir olanaktır. Ayrıca okul dışında özel kuruluşların düzenlediği, örneğin Paris'teki "Jeunes Vocations Artistique, Literaire et Scientifiques (Genç Sanatçılar, Yazarlar ve Bilim Adamları)" gibi müfredat dışı bazı ekstra programlar da bulunmaktadır.

3. Tanılama Kriterleri

Üstün yetenekliler ile ilgili ulusal olarak kabul gören resmi bir tanılama prosedürü bulunmamaktadır. Erken yaşta okula başlama ve sınıf atlama işlemi, veli ve öğretmenler veya diğer ilgili kişilerin aday göstermelerine göre yapılmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 130 ve 130'dan daha yüksek bir IQ puanına sahip olmak, üstün yetenekliler ile ilgili yürütülen bazı pilot programlar için tanılama ölçütü olarak kabul edilmektedir. IQ puanı genellikle bir psikolog ya da bir okul psikologu tarafından yapılan Wechsler testi (WISC, WAIS) aracılığı ile belirlenmektedir (Mönks ve Pflüger, 2005). Ayrıca Delaubier Raporu'nda

(2000) zekâyı ölçen araçların yeniden değerlendirilmesi ve zekâyı çok yönlü olarak değerlendirmek gerektiği vurgulanmıştır.

Bu doğrultuda, Paris Descartes Üniversitesi'nde bir grup öğretim üyesi tarafından potansiyel yaratıcılık yeteneğini ölçmeye yarayan EPoC (Evaluation of Potential Creativity) adlı bir test geliştirilmiştir.

4. Öğretmen Yetiştirme

Çocuk Bakanlığı Ulusal Eğitim ve Araştırma Birimi tarafından ortaokuldaki üstün yeteneklilerle ilgili hazırlanan pedagojik deneyim raporunda (Mayıs, 2003; No: 2003-018), öğretmen yetiştirmenin önemi üzerinde durulmuş ve gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca 2002 yılında yayımlanan bir resmi bültende öğretmenlerin, üstün yeteneklileri de içine alan öğrenci farklılıklarıyla ilgili özel çalışmalar yapması gerektiği açıkça belirtilmiştir (Resmi Bülten No:15, 11/04/2002).

HOLLANDA

Hollanda'da anasını ve ilkokullar, 1985 yılında ilköğretim olarak [ISCED seviye 0-1] birleştirilmiştir. Resmi olarak zorunlu eğitim 5 yaşında başlar ve 16 yaşında sona erer. Ancak ilköğretime 4 yaşında başlamak da mümkündür. Ailelerin %95'inden fazlası çocuklarını 4 yaşında okula verirler. Okullarda, zorunlu bir müfredat uygulaması için kanuni zorunluluk bulunmamaktadır. Bunun yerine okul mevzuatında hedefe/başarıya yönelik eğitim anlayışı egemendir. Okul müfettişleri her okuldaki eğitimin sonuçlarını denetleseler de, eğitsel amaçlar her okulun kendi sorumluluğundadır.

Milli Eğitim Bakanlığı, genel itibariyle üstün yeteneklilik ve üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili projelere çok az kaynak ayırdığı için, bu konuda çok az araştırma yapılmıştır. Bilimsel çalışmalar

sadece Radboud Nijmegen Üniversitesi Üstün Yeteneklilik Araştırma Merkezi (The Center for the Study of Giftedness) tarafından ortaya konan yüksek lisans ve doktora tezleriyle sınırlı kalmıştır. Ayrıca, bu merkez (CBO), bu alandaki eğitim boşluğunu doldurmak üzere psikologlar ve pedagogların görüş ve deneyimlerini paylaşabileceği, düzenli toplantılar düzenlemek için bir platform oluşturmuştur.

1. Okul Mevzuatı ve Yasal Düzenlemeler

Ulusal kanunlarda, üstün yetenekli öğrencilerden açık bir biçimde söz edilmemektedir. Fakat 1990'lı yıllarda eğitim sistemi içinde, üstün yetenekli öğrencileri etkileyen önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. İlköğretim okullarında [ISCED seviye 0-1] eğitim anlayışında, “Hep Beraber Yeniden Okula” sloganıyla yeni bir oluşum içine girilmiştir. Bu reform hareketiyle birlikte, okulların bölgesel temelde bir arada çalışması ve özel gereksinimi bulunan çocuklarla özel ilgilenilmesi gerektiği düşüncesi ön plana çıkmıştır. Bu anlayış, okullar üzerine bir yasa şeklinde empoze edilmiştir. Özel gereksinimli çocukların tanımı ve eğitsel ihtiyaçları, bakanlık tarafından yayınlanan yönetmeliklerde belirtilmiştir. 2001 yılından beri, üstün yetenekli çocuklar [ISCED seviye 0-3], özel eğitim ihtiyacı içinde olan öğrenciler kapsamında ele alınmaktadır.

Okul mevzuatında, özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin eğitsel ihtiyaçlarına yönelik, bireyselleştirilmiş eğitim imkanı sunulması gerektiği belirtilmektedir.

“Her çocuk için sağlıklı bir gelişim teminat altına alınmalıdır” ve “eğitim; duygusal, entelektüel ve yaratıcı gelişimi gerçekleştirip; gerekli sosyal, kültürel ve fiziksel bilgi ve beceriyi kazandırmalıdır. Özel gereksinimli öğrencilere, özel ihtiyaçlarına yönelik olarak, bireyselleştirilmiş eğitim imkânı sunulmalıdır.” (WPO, Art 8, Sub 4)

Üstün yeteneklilerin eğitimiyle dolaylı ilgisi olan sınıf atlama işlemi yasalarla düzenlenmiştir [ISCED seviye 1-3]. Milli Eğitim

Bakanlığı, üstün yeteneklilerin eğitimi için kullanılmak üzere gerekli materyalleri geliştirmekle yükümlüdür.

2. Özel Olanaklar

Üstün yeteneklilere özel olanakların sağlanmasına yönelik çalışmalar, Radboud Nijmegen Üniversitesi ve Utrecht Üniversitesi'nin özel teşebbüs ve çabaları neticesinde başlamıştır.

Anasınıfı ve ilkokulun birleştirilmesi sebebiyle, çocuklar erken yaşlarda [ISCED seviye 1] kolayca okula başlayabilmektedir. Okula 4 yaşından önce başlamak teknik olarak mümkün değilse de, bazı durumlarda tolerans gösterilmektedir. Sınıf atlama, düzenli bir biçimde uygulanan bir işlemdir [ISCED seviye 1-3]. Okul içindeki atölye çalışmaları (workshop) genelde, Montessori, Jenaplan, Dalton veya Freinet gibi modellerin uygulandığı okullarda gerçekleştirilmektedir. Bu tür okullar, Hollanda'nın genelinde bulunmaktadır. Atölyeler (workshop), okullarda [ISCED seviye 1-3] üstün yetenekliler eğitiminin bir parçası olarak işlev görmektedir.

Üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik bazı kuruluşlarla ya da gönüllü organizasyonlarla işbirliği oldukça nadirdir. Bir gönüllü kuruluş olan “Vierkant voor Wiskunde”, matematiğe ilgi duyan ve bu konuda üstün yetenekleri olan öğrenciler için programlar düzenlemektedir.

Bazı okullar, temelde spor ve müzik olmak üzere müfredat dışı ekstra aktiviteler düzenlemektedir. Bu okullar doğal olarak, öğrencilerin mevcut yeteneklerini geliştirmelerini sağlamak için müzik ve spor alanında özel enstitülerle ortak çalışmalar yürütmektedir. Bu uygulama, genelde bilinen adıyla “bagaafdheidsprofielscholen” olarak genişletilmiştir. Bu okullar [ISCED seviye 2-3]; spor ve müzik alanında yetenekli öğrencilerin dışında akademik olarak üstün yetenekli öğrencilere de özel hizmet vermektedir.

Bireysel mentorluk hizmeti, sadece ailelerin özel teşebbüsüyle sağlanmaktadır. ISCED 3 seviyesinde üstün yetenekli öğrenci-

lerin, Amsterdam Üniversitesi ya da Radboud Nijmegen Üniversitesi gibi üniversitelerde ders almalarına imkan verilmektedir. Aldıkları derslerin sonunda elde ettikleri krediler; eğer öğrenciler bu üniversitelere girerlerse geçerli olmaktadır.

Üstün yetenekli öğrenciler [ISCED seviye 1-3] için okul dışı programlar, temelde yarışmalara yoğunlaşmaktadır. ISCED 1 seviyesinde “Toptoets” uygulanmaktadır. ISCED 1 düzeyinin sonunda ve ortaöğretimde matematik, fizik ve IT olimpiyatları ya da “Kangoeroe-Competition” gibi ulusal ve uluslararası yarışmalar düzenlenmektedir.

Öğrenciler için düzenlenen diğer aktiviteler yerel çaptadır. Bu aktiviteler, yaratıcılık veya buluşlara odaklanmakta ve yerel kuruluşlarla halk kütüphaneleri tarafından organize edilmektedir. Bu organizasyonlar, sadece üstün yetenekli öğrencilere yönelik olmakla birlikte onların ilgilerini çekmeyi amaçlamaktadır.

3. Tanılama Kriterleri

Hollandada üstün yeteneklilik için tanılama ölçütleri açıkça düzenlenmemiştir. Bu alanda hizmet veren okullar, enstitüler ve kuruluşlar, genellikle kendi kriterleri doğrultusunda bir tanılama süreci uygulamaktadır. Okula erken başlama veya zorunlu eğitimden muaf olma gibi durumlar söz konusu olduğunda, yerel okulların yetkilileri ve aileler sürece dâhil olmaktadır.

Sınıf atlama işlemi, okulların kendileri tarafından yapılabilir. Sınıf atlama konusunda bir psikolojik değerlendirme mevcut olsa da, genellikle öğretmenler ve veliler bu kararı birlikte verirler. Başka bir ifadeyle, test uygulaması sadece karar verme sürecinin bir parçası olarak görülür. Öğrencilerin, öğretmenlerin ve ailelerin görüşleri dikkate alınır ve alınan karar genellikle tüm tarafların ortak görüşüdür.

Hollandada üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim veren ve sayıları gitgide artan okullar, çocukların ilgi ve özel ihtiyaçlarını

belirlemek ve onlara özel eğitsel olanaklar sağlamak için kendi kriterlerini kullanırlar. Ancak, bu hususta resmi bir ölçüt ya da prosedür bulunmamaktadır.

Radboud Nijmegen Üniversitesi bünyesindeki Üstün Yeteneklilik Merkezi, sınıf içinde özel gereksinimi olan öğrencileri tanılamak için bir ölçme aracı geliştirmiştir. Geçerlik ve güvenilirliği bakımından etkili olan bu test, Hollanda'da öğretmenler, okullar ve aileler tarafından oldukça sık kullanılmaktadır.

Hollanda'da okulların tamamına yakını, "Cito-toets" olarak adlandırılan ve derslerdeki temel konuları kapsayan yıllık başarı testlerini uygulamaktadır. Öğrencilerin aldıkları test sonuçlarına göre ailelere, çocuklarının en uygun ortaöğretim kurumuna devam etmeleri açısından yol gösterilmekte ve önerilerde bulunmaktadır. En yüksek puan alan öğrenciler, "Toptoets"lere ve bazı yaz aktivitelerine çağırılmaktadır.

4. Öğretmen Yetiştirme

Öğretmenlik formasyonu içinde, üstün yetenekliler konusu üzerine çok fazla durulmamakla birlikte, müfredat içinde bu konu ile ilgili zorunlu bir ders de bulunmamaktadır. Buna rağmen öğretmen adayları, üstün yetenekli öğrencilerle ilgili seçmeli dersler alabilirler. Üstün yetenekli çocuklar konusu zorunlu bir ders olarak sadece Radboud Nijmegen Üniversitesi'nde müfredata eklenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı, biri ilköğretime (CPS) diğeri ortaöğretime (SLO) yönelik olmak üzere iki enstitüyü, resmi bilgi işlem merkezi "Informatiepunten Hoogbegaafdheid" olarak hizmet vermesi için görevlendirmiştir. Bu iki enstitü; üstün yeteneklilerin eğitimi hakkında bilgi toplar, eğitimler verir; diğer okullar, enstitüler ve uzmanlar arasında iletişim sağlamaktadır. Ayrıca bu iki enstitü, yıllık toplantı ve konferanslar düzenleyip mevcut gelişmeler hakkında hükümete rapor sunmaktadır. Bu toplantıların sponsorluğu bakanlık tarafından yapılmaktadır.

Okullar arasında işbirliğini sağlamlaştırmak ve üstün yetenekli öğrencilerin [ISCED seviye 1] özel öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak için ilköğretim okulları arasında bölgesel bir ağ (Samenwerkingsverbanden WSNS) kurulmuştur.

Radboud Nijmegen Üniversitesi bünyesindeki Üstün Yeteneklilik Araştırma Merkezi (CBO), Avrupa Üstün Yetenek Konseyi (ECHA) ile işbirliği içinde, 1990 yılında “Üstün Yetenekliler Uzmanı” başlığıyla bir yüksek lisans programı açmıştır. Bu programı bitiren öğretmenler “Üstün Yetenekliler Uzmanı (ECHA-Diploma)” unvanını almaya hak kazanırlar. Hollanda’da birçok öğretmen bu programı başarıyla tamamlamıştır. Aynı program Almanya, Avusturya, İsviçre, Macaristan, Peru ve Şili gibi ülkelerde de başarıyla uygulanmaktadır (Mönks ve Pflüger, 2005).

İNGİLTERE

Üstün yeteneklilerin eğitimi, İngiltere’deki bütün okulların ve hükümetin gündeminde olan bir konudur. Günümüzde tüm okullarda üstün yetenekli öğrenciler için bir koordinatör görev yapmaktadır.

İngiltere’de öğrencilerini seçerek alan ünlü ve geleneksel okullarda üstün yetenekliler için hızlandırma ve farklılaştırma uygulamaları yapılmaktadır. Örneğin, Yehudi Menuhin Müzik Okulu, Kraliyet Balo Okulu ve Koro okulları gibi bağımsız okullar, tamamen üstün yeteneklilere yönelik çok sayıda müzik ve güzel sanatlar programlarını, genel eğitime paralel yürütmektedir. 1989’da velilerin önyak olması ile kurulan National Association of Gifted Children (NAGC) yaz okulları ve hafta sonu zenginleştirme programları düzenlenmektedir. İngiltere’deki genel eğilim de, İskandinav ülkeleri gibi genel eğitim içinde esnek ve erişilebilir olanaklarla üstün yeteneklileri kaynaştırma yönündedir. Bu amaca hizmet eden National Association for Curriculum Enrichment (Müf-

redat Zenginleştirme Ulusal Derneği) NACE, yıllardır öğretmenlerin yetiştirilmesi ve öğretim materyallerinin hazırlanmasında etkin bir rol oynamaktadır (George, 1992; akt. Akarsu, 2004: 144).

İngiltere’de üstün yeteneklilik ve üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda faaliyet gösteren çeşitli kuruluşlar bulunmaktadır. Eğitimde Üstün Yetenekli Çocuklar Ulusal Derneği (NACE), Middlesex Westminster Eğitim Enstitüsü, Worcester ve Brunel bu alanın danışmanlık merkezleridir. Ayrıca öğretmenler tarafından birçok eylem araştırma projesi yürütülmektedir. Bu kuruluşların yanı sıra, internet ortamında üstün yeteneklilerle ilgili birçok bilgiye ve kaynağa ulaşabileceğiniz NACE, HAF ve CPD Gifted gibi web sayfaları ve tartışma grupları bulunmaktadır.

1. Okul Mevzuatı ve Yasal Düzenlemeler

İngiltere’de üstün yeteneklilik ve üstün yeteneklilerin eğitimi açıkça okul mevzuatında belirtilmese de, üstün yeteneklilerin eğitimine ilişkin çeşitli yasal düzenlemeler ve esaslar bulunmaktadır.

İngiliz Hükümeti tarafından 1997 yılında “Eğitim Eğitim Eğitim” adıyla bir platform oluşturulmuştur. Bu platform, üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik toplumsal farkındalığın artması amacıyla çeşitli politika belgeleri (various policy documents), niyet beyanları (statements of intent) ve çalışma kağıtları (working papers) yayınlamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı, İstihdam Dairesi tarafından 1997 yılında hazırlanan “White Paper” adlı resmi strateji planında yer alan “Okulda Mükemmellik” (Excellence in School) bölümü içinde üstün yetenekli çocuklara ilişkin şu ifadeler bulunmaktadır:

“Özellikle üstün yetenekli çocukların erken tanınmasını ve (hızlandırılmış öğrenme, özel okullar ve bağımsız okullarla işbirliği yaparak) desteklenmesini sağlayacak bir strateji geliştirmeyi planlıyoruz... Biz, her okulun, üstün yetenekli çocuklara nasıl yardımcı olacağı konusunda bir planlama yapmasını istiyoruz. Tüm okullar-

da sadece kabul edilebilir değil aynı zamanda heyecan verici bir öğrenme ortamı yaratılması gerektiğini düşünüyoruz.” (Okulda Mükemmellik, Temmuz 1997)

İngiltere’de ulusal bir “Üstün Yetenekliler Danışma Grubu (Gifted and Talented Advisory Group)” kurulmuştur. Bu kurulun seçici komitesi tarafından, şehirlerde mükemmellik inceleme ekibi oluşturulmuştur. Bu ekibin kurulması, okullarda üstün yetenekli çocuklara sunulacak olanaklar için ulusal bir stratejinin desteklenmesinin ilk habercisi olmuştur.

Ulusal Müfredat içinde geçen “erişim” ve “katılım” ifadeleri yeniden gözden geçirilmiş (İstihdam/Yeterlilik Eğitim Programları ve Değerlendirilmesi, 1999) ve bütün öğrencilerin yeteneklerine göre geliştirilmesinin yasal bir sorumluluk olduğu vurgulanmıştır [ISCED seviye 0-3].

İngiltere’de okul mevzuatında “Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli” (Gifted and Talented) terimi kullanılır ve her okulda öğrencilerin % 5 ila 10 öğrencinin bu özelliğe sahip olduğu kabul edilir.

Galler’de “Daha Yetenekli ve Becerikli” (More Able and Talented) terimi kullanılır ve her okuldaki oranın % 20’ler civarında olduğu kabul edilir. Ayrıca bu özellikteki öğrencilerin eğitimi, tüm okullarda politika ve rehberlik kapsamı içinde değerlendirilir.

İskoçya’da ise “Yetenekli” (Able) terimi kullanılır ve üstün yetenekli bireyler 2006 yılından itibaren kapsamlı bir yaklaşım içinde yasal koruma altındadır.

2. Özel Olanaklar

İngiltere’de üstün yetenekli öğrencilere çok çeşitli olanaklar sunulmaktadır. Okulda sağlanan olanaklara örnek olarak; okula erken başlama ve sınıf atlama [ISCED seviye 1-3], üst sınıftan dersler alma, hızlandırma, ders dışı etkinliklerle destekleme ve tüm okul düzeylerinde bireysel mentorluk (danışmanlık) [ISCED seviye 1-3] verilebilir. Bu olanaklar, kamu esasları (governmental gui-

delines) tarafından önerilmektedir. Ortaöğretimde [ISCED seviye 2-3] nadir olmakla birlikte, üstün yetenekli öğrenciler için bireysel çalışma imkanı sağlanmakta ve diğer kurumlarla ortak çalışmalar organize edilmektedir.

Üstün yeteneklilerin eğitimi konusu, hükümetin okul geliştirme programı olan “Şehirlerde Mükemmellik” (Excellence in Cities) içinde yer almaktadır. “Şehirlerde Mükemmellik” esasları içinde yer alan üstün yetenekliler projesi (strand), her okulda bir “üstün yetenekliler koordinatörü”nün bulunması gerektiğini belirtmektedir. Bu koordinatörün görevi, okulda bulunan toplam öğrenci sayısının % 5-10’unu oluşturan üstün yetenekli öğrencilerin tanınmasını ve bu öğrencilere yönelik öğretimde zenginleştirme ve genişletme programlarını içeren olanakların sunulmasını sağlamaktır.

“Şehirlerde Mükemmellik” programı kapsamında okullarda üstün yeteneklilik projesi (strand) için network ağı kurulurken yüksek öğretim kurumları ve bağımsız okulları içerecek şekilde, birçok partnerle birlikte çalışmak önemlidir. Bu projenin diğer yönleri arasında; mentorluk hizmeti, çalışma becerileri kazandırma ve okullarda hızlandırma modeli kapsamında matematik gibi bazı derslerin sınavlarına erken girme imkanı sayılabilir.

HMI (Eğitim Standartları Dairesi) raporlarında, okul saatleri dışında yapılan faaliyetler ve zenginleştirme aktivitelerinden övgüyle bahsedilmekle birlikte, bu çalışmalara günlük sınıf uygulamalarında da yer verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

İngiltere’de yaz okulları, 1999 yılından bu yana düzenli olarak organize edilmektedir [ISCED seviye 1-2].

3. Tanılama Kriterleri

EiC ve QCA gibi ulusal rehberlik esaslarına dayalı olarak okullar, genel itibarıyla kendi aday gösterme kriterlerine göre tanılama yapmaktadır. Okul başarısı ve okul dışındaki başarıya dayalı olarak öğretmenlerin aday göstermesi, en sık kullanılan adaylık

kriteridir. Ancak akran-aday göstermesi, ebeveynlerin-aday göstermesi ve kişisel-aday gösterme uygulamaları da nadiren kullanılmaktadır. Yaz okulları veya “Master Dersleri” için öğrenciler kendilerini aday gösterebildikleri gibi öğretmenleri tarafından da aday gösterilebilirler.

“Üstün Yetenekli Gençler Akademisi” (Academy for Gifted and Talented Youth) 2002 yılında kurulmuştur. Öğrencilerin bu akademiye katılmaları için bir portföy sunumu yapması ve CAT testinden 120 puan alması gerekmektedir.

4. Öğretmen Yetiştirme

Üstün yeteneklilik ve üstün yeteneklilerin eğitimi, öğretmen yetiştirme programlarında yer alan bir konudur. Okulda, bireysel farklılıkların fark edilmesi ve bu farklılıklara saygı gösterilmesi, bireysel ihtiyaçların belirlenmesi, okulda öğretimin farklılaştırılması, okul sisteminde esneklik ve üstün yetenekli çocukların eğitimi konuları, öğretmen eğitiminde bulunan ders içeriklerinde yer almaktadır.

İngiltere’de yakın zamanda oluşturulan nitelikli öğretmen yeterliklerinde, üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi konusu ele alınmıştır. Üstün yeteneklilerin eğitimi öğretmenlerin profesyonel gelişimi ve eğitiminde gittikçe önem verilen bir konudur. Özellikle öğretmenin bir eğitim kurumundan başka birine geçişinde dikkate alınan bir kriterdir.

Öğretmenlere ek olarak psikolog, psikolojik danışman, okul müfettişi ve yöneticiler gibi diğer ilgili eğitim uzmanları da, üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda düzenlenen eğitimlere katılabilirler [ISCED seviye 0-3].

Oxford Brookes Üniversitesi Westminster Eğitim Enstitüsü, okullarda çalışan üstün yetenekliler koordinatörleri için EiC ulusal eğitim programlarını yürütmektedir. Aynı enstitü, üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik diğer alanlarda “Sürekli Profesyonel Gelişim” eğitim programlarını da sunmaktadır. Ayrıca üstün ye-

teneklilerin eğitimi alanında yüksek lisans programı da, üniversitelerde popülerlik kazanan bölümler arasında yer almaktadır (Mönks ve Pflüger, 2005).

İSPANYA

İspanya'da, üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi, genel olarak özel teşebbüsler tarafından yürütülmektedir. Yakın dönemde bireysel olanaklara duyulan ihtiyaç giderek artan bir şekilde bir kamu yararı meselesine dönüşmüş ve üstün yetenekli çocukların eğitimi konusunda toplumsal bir farkındalık oluşmuştur.

İspanya'da bazı üniversiteler (A Coruna Üniversitesi, Alicante Üniversitesi, Barcelona Autonoma Üniversitesi, Complutense Üniversitesi, Murcia Üniversitesi, Navarra Üniversitesi, La Rioja Üniversitesi, Santiago Üniversitesi) ve CTY (Yetenekli Gençler Merkezi) üstün yeteneklilik alanında bilimsel olarak çalışmalar yürütmektedir. Özellikle CTY (Yetenekli Gençler Merkezi) üstün yetenekli öğrenciler için olanaklar sunmanın yanında, aileler ve öğretmenler için bir bilgi merkezi olarak faaliyet göstermektedir.

1. Okul Mevzuatı ve Yasal Düzenlemeler

İspanya yasalarında, üstün yetenekli öğrencilerden açıkça bahsedilmiştir. Kraliyet Kararnamesinde, özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin eğitimiyle ilgili genel organizasyon yapısı ve kaynakları düzenleyen esaslar bulunmaktadır.

Kraliyet Kararnamesi 696/1995, eğitim geçmişiyle ilgili ya da üstün yetenekli, zihinsel engelli, hareketsel veya duyuşsal engele bağılı geçici ya da kalıcı özel gereksinimleri olan öğrencilere verilecek eğitim hizmetinin koşullarını düzenler (Royal Decree 696/1995, BOE, 2 Haziran).

Ayrıca İspanya okul mevzuatının “Ley de Ordenacion General del Sistema Educativo” (LOGSE, 1990) 36. Maddesi'nde şu ifadeler yer almaktadır.

“Öğrencilerin özel eğitim ihtiyaçları belirlenmeli ve buna uygun olarak bireyselleştirilmiş olanaklar ve etkinlikler sunulmalıdır.”

36. Maddede belirtilen hedeflere ulaşılması için yapılması gerekenler 37. Maddede şu şekilde belirtilmiştir:

“Eğitim sisteminin uygun çalışma alanlarında uzmanlaşmış, nitelikli öğretmenlere ihtiyaç vardır. Bununla birlikte öğrencilerin öğrenme süreçlerine katılabilmelerini sağlamak amacıyla, etkili öğretici materyallere ve kaynaklara erişebilmesi sağlanmalıdır. Öğrencilerin eğitsel hedeflere ulaşmalarını kolaylaştırmak için okullar, uygun bir eğitim çerçevesine sahip olmalı ve gerekli müfredat değişikliklerini gerçekleştirmelidir. Okulların, fiziksel ve maddi açıdan koşullarını bu öğrencilerin gereksinimlerine göre uyarlamaları gerekmektedir. Özel eğitim gereksinimine sahip öğrencilere yönelik çalışmaların yapılabilmesi için öncelikle bu öğrencilerin tanınması gerekmektedir. Tanılama sürecinden sonra, bu öğrencilerin sağlıklı gelişimini harekete geçiren ve teşvik eden eğitim hizmetleri sunulacak ve böylece bu öğrencilerin özelliklerine uygun eğitimi almaları sağlanacaktır. Bir öğrencinin özel eğitim verilen bir okula yönlendirilmesi, yalnızca bu öğrencinin gereksinimlerinin normal okulunda karşılanamaması koşulunda gerçekleşecektir. Okul idareleri, özel gereksinimlere sahip öğrencilerin eğitimini etkileyen kararların alınmasında, ailelerin ve öğretmenlerin de katılımını sağlamalıdır.” (LOGSE, 1990, Madde 37 ve Kraliyet Kararnamesi 696/1995) [ISCED seviye 0-3].

Nisan 1996’da, ilköğretim ve ortaöğretimde üstün yetenekli öğrencilere yönelik hızlandırma modelinin uygulanmasında esneklik sağlanması için şartlar ve usullerin düzenlenmesi tamamlanmıştır (BOE, 1996). Bu düzenlemede, üstün yetenekli öğrencilerin, özel eğitim gereksinimlerinin karşılanması için uygulanacak yöntemler özellikle belirtilmiştir (Resolution, 29 Nisan 1996). Ayrıca üstün yeteneklileri de kapsayan özel eğitim gereksinimlerine sahip öğrenciler için düzenlenecek program ve uygulama dosyalarının hazırlanmasına ilişkin esaslar oluşturulmuştur (Resolution, 20 Mart 1997) [ISCED seviye 1-2].

Üstün yetenekli öğrencilere yönelik uygulanacak hızlandırma ve zenginleştirme işlemiyle ilgili esneklik konusundaki düzenlemeler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (Talimat, 24 Nisan 1996; BOE, 3 Mayıs 1996):

- *Okulda verilen zorunlu eğitim, en fazla iki yıl kısaltılabilir ve hiçbir koşulda bu hızlandırma aynı eğitim seviyesi ya da aşamasında yapılamaz.*
- *Hızlandırma işleminde öğrenci gelişimi sürekli olarak bir değerlendirme sürecine tabi olacak ve öğrenci istenilen hedeflere ulaşamadığı noktada sonlandırılabilir. Böyle bir durumda öğrenci, kendi yaşına karşılık gelen seviye ya da aşamadaki öğretimine devam edecektir.*
- *Psiko-pedagojik değerlendirme sonucunda öğrencinin sınıf seviyesinin hedeflerine sahip olduğunun ve öğrencinin bireysel uyumu ve sosyal gelişimi açısından uygun olduğunun onaylanması durumunda öğrenci zorunlu eğitime erken başlayacak ya da zorunlu eğitimin hızlandırılması gerçekleştirilecektir.*
- *Her durumda, müfredatın bireye göre uyarlanması için öğretimde daha esnek kriterler ve hedefler benimsenecektir. Ayrıca öğretimde içeriğin ayarlanması ya da kapsamın genişletilmesinde, öğrencinin öğrenme tarzı ve normal okul müfredatı göz önünde bulundurularak, uygun olan özel metodoloji (yöntembilim) tespit edilecektir. [ISCED seviye 1-3].*
- *Öğrenciler, belirli alanlarda istikrarlı bir şekilde olağanüstü performans sergilediğinde zenginleştirme programıyla desteklenecektir. Bu öğrenciler için düzenlenen müfredat uyarlamaları, zorunlu eğitimin genel hedeflerinde öngörülmüş kazanımların tam ve devamlı gelişimini teşvik edecektir [ISCED seviye 1-3].*
- *Okullar genellikle aynı bilgi ve öğrenme seviyesindeki öğrencilere yönelik eğitim programları düzenlemekte serbesttir.*

24 Aralık 2002 (BOE No 307) tarihinde yürürlüğe giren eğitim yasası “Ley Organica de Calidad de la Educacion, 10/2002” [Kaliteli

Eğitim Kanunu] özellikle üstün yetenekli öğrencilere yönelik sunulacak hizmetlere yer vermektedir (Bölüm VII, Kısım 3, Madde 43):

- *Okul idareleri, üstün yetenekli öğrencilere özel ilgi gösterecektir.*
- *Okul idareleri, üstün yetenekli öğrencilerin eğitsel ihtiyaçlarının daha etkin bir biçimde karşılanabilmesi için bu öğrencilerin erken tanınması ve eğitimi için gerekli önlemleri alacaktır.*
- *Devlet, bu öğrencilerin kronolojik yaşlarından bağımsız olarak zorunlu eğitimin daha hızlı bir şekilde tamamlanması için normlar oluşturacak ve yoğunlaştırılmış öğrenme programlarının oluşturulması için gereken kriterleri belirleyecektir.*
- *Okul idareleri, bu öğrencilerin durumları nedeniyle, kendi özelliklerinin gerektirdiği hizmetleri alabileceği okullarda eğitim görmelerinin sağlanması için gerekli önlemleri alacaktır.*
- *Üstün yeteneklilerle çalışacak öğretmenlerin profesyonel gelişimlerini desteklemek okul idarelerinin sorumluluğundadır. Aynı şekilde, bu öğrencilerin ailelerinin de kendi çocuklarının eğitimine yardımcı olmaları için kişiye özel danışmanlık hizmetini yeterli derecede almalarını sağlamak da okul idarelerinin sorumluluğundadır.*

18 Haziran tarihli 943/2003 sayılı Kraliyet Kararnamesi (BOE, 31 Temmuz 2003) ise yukarıdaki maddelerin temel esaslarını düzenler ve müfredat esnekliği için sınırlılıkları ortadan kaldırır.

2. Özel Olanaklar

Okullar genellikle aynı bilgi ve öğrenme seviyesindeki öğrencilere yönelik eğitim programları düzenlemekte serbesttir. Buna rağmen üstün yetenekli öğrenciler için özel olanaklar, okullarda nadiren sağlanmaktadır. Üstün yeteneklilerin eğitiminde müfredat uyarlamaları, deneysel düzeylerde kalmış ve işlevsel hale getirilememiştir. Bazı okullar sınıf atlamayı desteklemekte ve üstün yetenekli öğrencileri bu fırsattan yararlanmaları için teşvik etmektedir. Ancak idari süreçler, bu tür olanakların sunulmasını yavaşlatmakta ve engel teşkil etmektedir.

ISCED 1-2 seviyelerinde üstün yetenekliler için bir üst sınıftan ders alma olanağı sunulmakla birlikte, bu uygulama oldukça seyrek-tir. Bunun yanında, İspanya'da üstün yetenekli öğrenciler için belli aralıklarla [ISCED seviye 1-3] okul içi yarışmalar düzenlenmektedir.

3. Tanılama Kriterleri

İspanya'da bireysel olarak özel gereksinimlerin belirlenmesi, her öğrenci için yasal bir zorunluluk olmasına karşın, bu alanda üstün yetenekli çocukların tanılanması için ne ulusal tanılama kri-terleri ne de test araçları standart olarak kullanılmaktadır.

Yetenekli Gençler Merkezi (Center for Talented Youth - CTY) gibi bazı özel girişimler, okullarda tanılama hizmeti sunmakta-dır. Bu merkez, Navarra Üniversitesi tarafından onaylanmış olan SCAT (School and College Ability Test: Okul ve Kolej Yetenek Tes-ti) adlı test aracını kullanarak tanılama yapmaktadır.

4. Öğretmen Yetiştirme

Öğretmen eğitiminde üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili yasal mevzuat mevcuttur (Kraliyet Kararnamesi 696/1995, 28 Nisan; BOE, 2 Haziran 1995). Buna karşın İspanya'da öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerindeki müfredat programında "üstün yeteneklilerin eğitimi" konusu üzerinde çok az durulmaktadır [ISCED seviye 1-3].

Sınıf öğretmenliği formasyonu veren 57 üniversitenin müfre-datının yalnızca 6'sında (yalnızca % 10) üstün yeteneklilere yöne-lik bir ders içeriği bulunmaktadır. Bunlardan yalnızca 3 üniver-sitede, üstün yeteneklilerin eğitimi dersi zorunludur (Mönks ve Pflüger, 2005).

YUNANİSTAN

Üstün yetenekli öğrenciler için özel olanaklar, resmi kurum-larda bulunmamakla birlikte sadece bazı özel kurumlar (örne-ğin Atina I.M. Panagiotopoulos Okulu) tarafından sunulmaktadır.

Yunanistan'da üstün yetenekliler eğitiminin önündeki en büyük engel olarak, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve diğer resmi kurumların bu özellikteki çocukların ihtiyaçlarına kayıtsız kalmaları gösterilebilir.

Buna karşın Yunanistan'da 1836 yılında kurulmuş olan "The Arsakeia Schools of Philekpaedeftiki Etaereia" her yıl üstün yetenekli öğrencilere yönelik olanaklar sunan bir zenginleştirme programı yürütmektedir. Ayrıca Atina Üniversitesi Psikoloji Departmanı Felsefe Fakültesi bünyesinde 1995 yılında "Yaratıcılığı Geliştirme Merkezi" kurulmuştur. Bu merkezde, üstün yeteneklilik ve üstün yeteneklilerin eğitimi konularında araştırmalar yapılmaktadır.

1. Okul Mevzuatı ve Yasal Düzenlemeler

Yunanistan'da üstün yeteneklilik ve üstün yeteneklilerin eğitimiyle doğrudan ilişkili yasal bir düzenleme bulunmamaktadır.

Özel gereksinimli çocuklar için ilk olanaklar resmi olarak 1970'lerin başlangıcında uygulanmaya başlanmıştır. Aynı tarihte özel eğitim, öğretmen eğitimi müfredatının bir parçası olmaya başlamış ve özel eğitim gereksinimi olan öğrenciler için birkaç okul açılmıştır.

1975 Anayasası'nda "*devlet, desteğe veya özel ilgiye ihtiyacı olan çocuklarla birlikte yetenekleri bakımından üstün çocukları desteklemektedir*" ifadesi yer almaktadır (1975, Madde 16; 4).

Özel eğitimin ilk yasası (1143), politikacılar ve vatandaşlar tarafından 1981'de kabul edilmiştir. Bu yasa, 1985 yılında değişikliğe uğrayarak (1566/85) "*bireylerin genel potansiyel ve yaratıcılık gibi özel yetenek ve ilgilerine uygun olarak bireysel ihtiyaçlarının karşılanması gerekir*" ifadesi eklenmiş ve her öğrencinin ayrı bir birey olduğu vurgulanmıştır. Bu yasa, hem ilköğretim hem de ortaöğretime hitap etmektedir.

1998 yılında Anayasa'nın 3345. Maddesi'nde müzik eğitiminden açıkça bahsedilmiştir (3345/2.9.98, Fıkra 1-3). Müzik eğitimi veren özel okullar (Gymnasium ve Leykeio), öğrencileri, profesyonel müzisyen olmaları için yetiştirmektedir [ISCED seviye 2-3].

Özel bir yasayla “Spor Lisesi” (Sport-Lykeio) [ISCED seviye 2-3] ve özel spor sınıfları, genel akademik eğitime ek olarak başlamıştır. Bu özel olanaklar, spor alanında üstün yeteneğe sahip olan öğrencilere sunulmaktadır (1588/85).

Özel eğitim kapsamında yer alan uygulamalar, 2003 yılına kadar yalnızca engelli öğrencilere uygulanmıştır. Ancak 29 Ekim 2003 tarihinde Yunan Parlamentosu, 2817/2000 sayılı yasada bir değişiklik yaparak “*özel eğitim olanakları, özel akıl yetenekleri ve becerileri olan bireylere de sunulabilir*” ifadesini dahil etmiştir (2817/2000, Madde 1, 2. Fıkra).

2. Özel Olanaklar

Yunanistan’da akademik olarak üstün yetenekli öğrenciler için özel olanaklar bulunmamakla birlikte spor ve müzik alanında üstün yetenekleri olan öğrenciler için özel olanaklar sağlanmaktadır. Spor ve müzik alanında yetenekli öğrenciler, özel eğitim alabilecekleri okullara gidebilmektedir.

Müzik alanında uzmanlaşmış bazı okullar, gönüllülük esasına göre müzik eğitimi vermektedir [ISCED seviye 1]. ISCED 2-3 seviyelerinde ise bu okullarda özel müzik dersleri zorunludur. Spor alanında uzmanlaşmış okullar (Lykeio) ise 1995 yılından beri, eğitimde verimi arttırmak için farklı branşlarda ayrı dersler vermektedir [ISCED seviye 2-3].

3. Tanılama Kriterleri

Yunanistan’da üstün yetenekli öğrencilerin belirlenmesine yönelik ulusal bir tanılama kriteri bulunmamaktadır.

4. Öğretmen Yetiştirme

Üstün yeteneklilerin eğitimi ve üstün yeteneklilik konusu, öğretmenlere yönelik ne temel zorunlu eğitimde ne de güncelleme eğitimlerinde yer alan bir konudur. Bununla birlikte bu alanda öğretmenlerin ileri bir eğitim alabilecekleri bir sertifika kursu da bulunmamaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Üstün yetenekliler eğitiminin gelişimini engelleyen en büyük etken, anlayış eksikliğidir. Bu eksiklik yüzünden üstün yetenekli çocuklar, bilişsel potansiyellerine uygun bir eğitim alamamakta ve bu durum her türlü ihmalin zeminini oluşturmaktadır. Bu nedenle ülkemizde, öncelikle üstün yetenekli çocuğa bakış açısı değişmeli ve onun bir birey olarak gelişme hakkının bulunduğu kabul edilmelidir. Eğer bu konuda anlayış ve inanç eksikliği giderilmezse, çıkarılacak yasa ve yönetmelikler somut bir fayda sağlayamaz. Bu doğrultuda, eğitim politikalarının belirlenmesinden sorumlu yetkililerin ve ülkeyi yöneten üst düzey yöneticilerin, eğitimde bireysel farklılıklara saygı duyması ve üstün yeteneklilere özel haklar verilmesi gerekliliğine içtenlikle inanmaları gerekmektedir.

Ülkemizde zihinsel engelli çocukların ihtiyaçları için devlet tarafından birtakım maddi destek ve eğitsel olanaklar sunulmasını takdirle karşılıyor ve destekliyoruz. Buna karşın, eğitim terazisinin diğer kefesindeki üstün yetenekli çocuklar grubunun, aynı derecede zorunluluk gösteren ihtiyaçları için, ulusal düzeyde somut ve işlevsel çok az şey yapıldığını kabul etmeliyiz. Oysa geleceğimizin bilim ve devlet adamları, ulusal ve uluslararası liderleri bu gruptan çıkacaktır.

Üstün yetenekli çocukların bilişsel olarak sağlıklı gelişebilme-

sini ve toplumumuza en üst düzeyde katkı sağlamalarını istiyorsak öncelikle bu doğrultuda işlevsel ve sürdürülebilir bir politika-ya ihtiyacımız var. Başka bir ifadeyle, üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili tanımlama, tanılama, eğitme, izleme, istihdam konularında, ülke ölçekli bir devlet politikası geliştirerek uygulanabilir yasal bir çerçeve oluşturmalıyız.

Üstün yetenekli çocukların haklarına yönelik yasal düzenlemeler konusundaki önerilerimiz şunlardır:

- Türkiye'nin onaylayarak kabul ettiği *Çocuk Hakları Sözleşmesi*'nin temel kriterlerinden biri olan çocuğun gelişme hakkının korunması ve çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ilkesi çerçevesinde üstün yeteneklilerin haklarına yönelik uygun politikalar geliştirmek önemlidir. Bu amaçla, resmi bir komisyon, kurulabilir. MEB, YÖK, TÜBİTAK ve DPT temsilcilerinin bulunacağı bu komisyon üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili politikaların oluşturulması, mevcut politikaların değerlendirilmesi ve güncelleştirilmesi çalışmalarını yürütebilir. Ayrıca bu komisyon, üstün yetenekli çocuklar için özel program, müfredat ve eğitsel materyallerinin geliştirilmesi için resmi standartlar oluşturabilir.
- Üstün yetenekli bireylerin yetiştirilmeleriyle ilgili 6660 sayılı kanun, değişik alanlardaki üstün yeteneğin tanınması, eğitimi ve istihdamı konularında çağın koşullarına uygun duruma getirilebilir.
- 1416 sayılı kanun, yeniden gözden geçirilerek üstün yeteneklilere ve çağın koşullarına uygun hale getirilebilir.
- Evrensel boyutlar göz önünde bulundurularak ülkemizde çeşitli nesnel ölçme araçları geliştirilebilir, bunların geçerliliği ve güvenilirliği sağlanarak standartlaştırma işlemleri resmi olarak desteklenebilir.
- Üstün yetenekli çocukların tanınması sürecinde, objek-

tif ölçme araçlarının yanı sıra, ebeveyn ve öğretmen görüşü alınarak, süreç içerisinde gözlenen bireylerin ilgi alanları ve dikkat süreleri de göz önüne alınabilir.

- Üstün yetenekli çocukların resmi olarak tanınmasından sorumlu olan Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin örgütsel yapısı, teknik materyal ihtiyacı, donanımı ve fiziki şartları ile personel niteliği gibi konularda mevcut durumu gözden geçirilebilir.
- Üstün yetenekli öğrencilerin, olağanüstü yeteneklerinin geliştirilmesi için zenginleştirilmiş ve farklılaştırılmış daha esnek bir müfredat programının okullarda uygulanması için yasal altyapı oluşturulabilir.
- Okullarda bulunan her bir üstün yetenekli öğrenci için BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı) hazırlanması ve uygulanmasına yönelik yasal zorunluluk getirilebilir.
- Üstün yetenekli çocuklar için ilköğretimde önerilen bireyselleştirilmiş eğitim programlarının, ortaöğretimde de devam ettirilebilecek nitelikte olması sağlanabilir.
- Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde, üstün yetenekli öğrencilere yönelik BEP geliştirilmesi ve kaynak oda hazırlanmasına ilişkin ifadeler bulunmasına karşın, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde bu yönde herhangi bir ifade bulunmamaktadır. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde üstün yetenekli öğrenciler için BEP geliştirilmesi ve kaynak oda hazırlanmasına ilişkin bir maddenin ilave edilmesi, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin bu konuda daha duyarlı davranmasını sağlaması açısından yararlı olabilir.
- Özel eğitim kapsamında yer alan engelli öğrencilere ve ailelerine devlet tarafından yapılan maddi yardımın, üstün yetenekli çocukların ailelerine de sağlanması için yasal düzenlemeler oluşturulabilir.

- Üstün yetenekli öğrencilere yönelik erken kayıt, sınıf atlama ve bazı derslerden muaf olma gibi uygulamalara olanak sağlamak için okul mevzuatı güncellenebilir.
- Üstün yetenekli öğrencilerin, üst sınıftan ders alma ve orta-öğretimde öğrenim görürken üniversiteden ders almasına imkan verecek esnek koşullar sunulabilir.
- Fen, matematik ve sosyal bilimler olimpiyatları ve yarışmaları için okul zamanına uymada kolaylık sağlanabilir.
- Yeni buluşlara imza atan yetenekli bireylerin, buluşlarını uygulamaya koyabilmeleri için bir patent kanunu çıkarılabilir ve devlet tarafından bu kişilere ucuz kredi imkanları sağlanabilir.
- Doğumdan, yüksek öğretimin sonuna kadar olan süreçte, üstün yetenekli bireylerin takibinin yapılması için ulusal bir bilgi merkezi oluşturulabilir. Bu merkez, üstün yeteneklilere yönelik ülke ölçekli stratejik bilgi üretmek, bilimsel araştırmaları desteklemek ve değerlendirmek görevlerini de yerine getirebilir.
- İlköğretimi bitiren üstün yetenekli öğrencilerin fen ve Anadolu güzel sanatlar liselerinde öğrenim görmelerini kolaylaştırıcı EK-PUAN imkanı sağlanabilir.
- Üniversite giriş sınavlarında TÜBİTAK'ta derece yapan öğrencilere ve milli sporculara sağlanan EK-PUAN uygulamasının, üstün yetenekli öğrenciler için de geçerli olması sağlanabilir. Bu doğrultuda, ortaöğrenimini tamamlayan üstün yetenekli öğrencilerin, yetenek alanlarına uygun lisans programlarına yerleşmesi kolaylaştırılabilir. Bunun yanında, Türkiye'nin en kaliteli üniversitelerinde ve bölümlerinde belli kontenjanlar açılabilir.
- Üstün yetenekli olarak tanımlanan öğrencilerin, IB (Uluslararası Bakalorya) programını uygulayan özel okullarda öğre-

nim görmesi ve bu öğrencilerin eğitim masraflarının devlet tarafından karşılanması sağlanabilir.

- Avrupa Birliği Yaşamboyu Eğitim Projesi kapsamında, öğrenci değişim programlarında üstün yetenekli öğrencilere belli öncelikler (imtiyazlar) verilebilir.
- Devlet içinde bazı kurumlar ile özel sektörden kuruluşlar, üstün yetenekli öğrencilere burs verebilir, staj imkanı sağlayabilir veya mezun olduktan sonra doğrudan iş verebilir.
- Yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlar, sivil toplum örgütleri, vakıf ve dernekler, ticaret ve meslek odalarının, üstün yetenekliler eğitimine maddi ve sosyal destek vermelerini sağlamak için yurt içinde bir kampanya başlatılabilir.
- Üstün yetenekli çocukların özellikleri ve eğitimiyle ilgili bilgilerin öğretmen yetiştirme programları içinde seçmeli bir ders veya zorunlu bir ünite olarak yer alması sağlanabilir.
- Üstün yetenekliler eğitiminde görev alan öğretmenlerin, bu alanda uzmanlık belgesi veren ECHA (European Council for High Ability) sertifikasına sahip olması için Milli Eğitim Bakanlığı veya YÖK ortak bir çalışma yapılabilir. Özellikle BİLSEM’lerde görev alan öğretmenlerin, ECHA diplomasına sahip olması için devlet tarafından maddi teşvik ve olanak sunulabilir.
- Okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin, üstün yeteneklilik ve üstün yeteneklilerin eğitimiyle ilgili hizmet-içi eğitim yoluyla bilgi ve duyarlılıkları artırılabilir. Böylece üstün yetenekli çocukların, öğretmenler tarafından fark edilmeleri ve doğru yönlendirilmeleri mümkün olabilir.
- Üstün yetenekli çocuklar için bilim ve doğa kampları, yaz ve kış bilim okullarında etkinlikler ve liderlik programları düzenlenebilir. Bu noktada, bu yıl İstanbul, Ankara ve Trakya Üniversitelerinde uygulamasına başlanılan “Çocuk Üniversitesi” projesi ülke genelinde yaygınlaştırılabilir.

- Üstün yetenekli bireylerin yetenek alanlarının geliştirilmesinin yanında, sosyal ve duygusal gelişimlerini bir bütünlük içerisinde ele alacak eğitim programları hazırlanabilir.
- Üstün yetenekli çocukların ailelerine yönelik destekleyici, güvenlerini artırıcı psikolojik ve sosyolojik bakımdan destek olacak aile destek eğitim programları düzenlenebilir.
- BİLSEM'lere kontenjan sınırlaması nedeniyle alınmayan üstün yetenekli çocuklar alternatif eğitim programlarına yönlendirilebilir.
- Her okulda, üstün yetenekli öğrencilerin tanınması ve bu öğrencilere yönelik müfredatı zenginleştirme etkinliklerini içeren farklı öğretim programlarının geliştirilmesi ve uygulanması işinden sorumlu bir "Üstün Yetenekliler Koordinatörü" görevlendirilebilir.
- Bölgesel ve ulusal seviyede, öğretmenlerin hem okul içi hem de okullar arası deneyimlerini paylaşabileceği web tabanlı bir platform veya network ağı kurulabilir.
- Okullarda rehberlik, üstün yetenekli öğrenciler ve aileleri için yeterli desteğin sağlanması açısından gereklidir. Bu amaçla, üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri, ihtiyaçları ve eğitimi konusunda rehber öğretmenlerin duyarlılıklarını artıracak hizmet içi eğitim çalışmaları planlanabilir.

Üstün yeteneklilerin eğitimi için harcanacak zaman, enerji ve para, belki de, bir ülkenin insanlarına ve geleceğine yapılmış en etkili yatırımdır.

KAYNAKLAR

- Akarsu, F. (2001). *Üstün Yetenekli Çocuklar: Aileleri ve Sorunları*. Eduser Yayınları, Ankara.
- Akarsu, F. (2004). "Üstün Yetenekliler". *Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*, No:63, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Akarsu, F. (2004). "İstanbul Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) İçin Bir Öğrenme Modeli". *Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*, No:63, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Akkanat, H. (2004). "Üstün veya Özel Yetenekliler". *Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*, No:63, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Archambault, F. X. & Westberg, K. L. & Brown, S. W. & Hallmark, B. W. & Zhang, W. & Emmons, C. L. (1993). "Classroom practices used with gifted third and fourth grade students". *Journal for the Education of the Gifted*, 16, 103-119.
- Ataman, A. (1998). "Üstün Zekâlılar ve Üstün Yetenekliler", *Anadolu Üniversitesi Yayınları*, No: 1018, Eskişehir.
- Ataman, A. (2003). "Üstün Zekâlı / Üstün Yetenekli Çocuklar" (Ed: A. Ataman). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Ankara, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Bilgili, A. E. (2004). "Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi Sorunu: Sosyal Sorumluluk Yaklaşımı". *Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*, No:63, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Bilgiseven, A. K. (1987). *Eğitim Sosyolojisi*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Celkan, H. Y. (1991). *Eğitim Sosyolojisi*. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları, No. 4, Erzurum.
- Chan D. W. (2001). Learning styles of gifted and nongifted secondary students in Hong Kong. *Gifted Child Quarterly*, 45 (1), 35-44.
- Clark, B. (1986). "The Integrative Education Model". In J. S. Renquilli (Ed.), *Systems and models for developing programs for the gifted and talented*, (pp. 57-88). Connecticut: Creative Learning Press.
- Clark, B. (2002). *Growing up gifted. Developing the potential of children at home and at school*. (5th ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.
- Clifford, J. A. & Runions, T. & Smyth, E. (1986). "The Learning Enrichment Service (LES): A Participatory Model For Gifted Adolancents". In J.S. Renzulli (ed) *System and models for developing programs for the Gifted Children*
- Clinkenbeard, P. R. & Kolloff, P. B. (2001). Ten suggestions for including gifted education in preservice teacher education. *The Teacher Educator*, 36, 214-218.
- Colangelo, N. (1991). Counseling gifted students. In N. Colangelo & G.A. Davis (Eds.), *Handbook of gifted education* (pp. 271-284). Boston: Allyn & Bacon.
- Colangelo, N. & Davis, G. A. (2003). *Handbook of gifted education* (3rd ed.). Boston: Allyn and Bacon.

- Copenhaver, R. W. & McIntyre, D. J. (1992). Teachers' perceptions of gifted students. *Roepers Review*, 14, 151-153.
- Cox, J. & Daniel, N. & Boston, B. (1985). *Educating able learners: Programs and promising practices*, Austin, TX: University of Texas Press.
- Cramer, R. H. (1991). The education of gifted children in the United States: A Delphi study. *Gifted Child Quarterly*, 35(2), 84-91.
- Cross, J. A. & Dobbs, C. (1987). Goals of a teacher training program for teachers of the gifted. *Roepers Review*, 9 (3), 170-171.
- Darling-Hammond, L. & Chung, R. & Frelow, F. (2002). "Variation in teacher preparation: How well do different pathways prepare teachers to teach?". *Journal of Teacher Education*, 53, 286-302.
- Davalos, R. & Griffin, G. (1999). The impact of teachers' individualized practices on gifted students in rural, heterogeneous classrooms. *Roepers Review*, 21, 308-314.
- Davashlıgil, Ü. & Uzun, M. & Çeki, E. & Köse, M. A. & Çapkan, N. & Şirin, M. R. (2004). *Üstün Yetenekli Çocuklar Durum Tespiti Komisyonu Ön Raporu*, No:67, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Davis, G. A. ve Rimm, S. B. (2004). *Education of the Gifted and Talented* (5th ed.), Allyn and Bacon, MA, USA.
- Davison, J. (1996). Meeting state mandates for gifted and talented: Iowa teacher preparation programs. *Roepers Review*, 02783193, 19 (1), 41-43.
- Davutoğlu, A. (2001). *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. Küre Yayınları, İstanbul.
- DeLeon, P. H. & VandenBox, G. R. (1985). "Public policy and advocacy on behalf of the gifted and talented", In F.D. Horowitz, & M. Obrien (Eds.), *The gifted and talented: Developmental perspectives* (pp. 409-435). Washington, DC: American Psychological Association.
- Delisle, J. R. (2003). To be or to do: Is a gifted child born or developed? *Roepers Review*, 26, 12-13.
- Demirel, Ö. (1997). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Usem Yayınları, Ankara.
- Dettmer, P. (1993). Gifted education: Window of opportunity. *Gifted Child Quarterly*, 37, 92-94.
- Dewitte, A. A. (2007). *Programs and services grade K-12 identified talented and gifted students in Oregon: A descriptive study*. Yayınlanmamış doktora tezi. George Fox University, Newberg: Oregon.
- Duman, İ. H. (1997). *İnsan Haklarına Saygılı Devlet*. İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Enç, M. (2005). *Üstün Beyin Gücü*. Gündüz Yayıncılık, Ankara.
- Enç, M. (2004). "Özel Eğitimin Tarihçesi". *Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*, No:63, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Enç, M. & Çağlar, D. & Özsoy, Y. (1987). *Özel Eğitime Giriş*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 156, Ankara.

- Ergün, M. (1992). *Eğitim ve Toplum (Eğitim Sosyolojisine Giriş)*. 2.Baskı, Ocak Yayınları, Ankara.
- Erkal, M. (1992). *İktisadi Kalkınmanın Kültür Temelleri*, Kuşak Ofset, İstanbul.
- Ersoy, Ö. & Avcı, N. (2001), *Özel Eğitim*, Ya-pa Yayıncılık, İstanbul.
- Feldhusen, J. F. (1985). "The teacher of gifted students". *Gifted Education International*, 3(2), 87-93.
- Feldhusen, J. F. (1986). *A conception of giftedness*. In K.A. Heller & J. F. Feldhusen (Eds.), *Identifying and nurturing the gifted. An international perspective* (pp. 33-38). Toronto, Ont., Canada: Huber.
- Feldhusen, J. F. & Kolloff, P. B. (1986). The Purdue three-stage enrichment model for gifted education at the elementary level. In J.S. Renzulli (Ed.), *Systems and models for developing programs for the gifted and talented* (pp. 126-152). Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.
- Feldhusen, J.F. & Huffman, L. (1988). Practicum experiences in an educational program for teachers of the gifted. *Journal for the Education of the Gifted*, 12, 34-45.
- Feldhusen, J. F. & VanTassel-Baska, J. & Seeley, K. (1989). *Excellence in educating the gifted*. Denver, CO: Love Publishing Company.
- Feldhusen, J. F. (1997). "Educating teachers for work with talented youth" In N. Colangelo & G. A. Davis (Eds.), *Handbook of Gifted Education* (pp. 547-555).
- Feldhusen, J. F. (1991). Saturday and summer programs. In N.Colangelo & G. A. Davis (Eds.), *Handbook of gifted education* (pp. 197-208). Boston: Allyn & Bacon.
- Fontaine, P. (1995). *On Derste Avrupa*. Ankara: Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği Yayınları.
- Freeman, J. (1992). "Education for the Gifted in a Changing Europe". *Roeper Review*, Vol. 14, No. 4.
- Fiedler, E. D. & Lange, R. E. & Winebrenner, S. (2002). In search of reality: Unraveling the myths about tracking, ability grouping, and the gifted. *Roeper Review*, 24(3), 108-111.
- Gallagher, J. J. (2000). Unthinkable thoughts: Education of gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 44, 5-12.
- Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. Basic Books, New York.
- Gardner, H. (1993). *Multiple intelligences: The theory in practice*. New York: BasicBooks.
- Gardner, H. (1999). *Intelligences Reframed: Multiple Intelligences for the 21. Century*. Basic Books, New York.
- George, D. (1995). *Gifted education: Identification and provision*. Great Britain: David Falcon Publishers.
- Ginocchio, F. L. (1990). Teacher-clinicians put credibility into staff development. *Journal of Staff Development*, 11(2), 16-18.
- Gross, M. (1998). The 'me' behind the mask: intellectually gifted students and the search for identity. *Roeper Review*, 20 (3), 167-174.

- Grybek, D. D. (1997). "Mentoring The Gifted and Talented", *Preventing School Failure*, 41(3), 115-118.
- Gülcan, M. G. (2005). *AB ve Eğitim Süreci*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hall, E. G. (1983). The learning center approach to teacher training. *Roepers Review*, 6, 30-32.
- Hanninen, G. E. (1988). A study of teacher training in gifted education. *Roepers Review*, 10 (3), 139-144.
- Hansen, J. B. & Feldhusen, J. F. (1990). Off campus training of teachers of the gifted: A program model. *Gifted International*, 6, 54-62.
- Hany, E. A. (1995). Teachers' cognitive processes of identifying gifted students. In: M. K. Katzko & F. J. Mönks (Eds.), *Nurturing talent: Individual needs and social ability* (pp. 184-198). Assen/Maastricht: Van Gorkum.
- Hodgkin, R. & Newell, P. (1998). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı*, Unicef.
- Holling, K.H. & Preckel, F. & Vock, M. & Schulze Willbrenning, B. (2004). *Schulische Begabtenförderung in den Ländern: Maßnahmen und Tendenzen*. Zweites Gutachten im Auftrag der Bund-Länder-Kommission für Bildungsplanung und Forschungsförderung. Bonn.
- Horn, C. (2002). "Raising expectations of children from poverty". *Gifted Education Press Quarterly*, 16 (4), 2-5.
- Hunsaker, S. L. (1994). "Adjustments to traditional procedures for identifying underserved students: Successes and failures". *Exceptional Children*, 61, 71-77.
- Jackson, N. E. & Klein, E. J. (1997). "Gifted performance in young children". In N. Colangelo and G.A. Davis (Eds). *Handbook of gifted education* (2nd edition), (pp. 460-474). Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Kaplan, S. N. (1986). Alternatives for the design of gifted inservice and staff development, *Gifted Child Quarterly* 30(3) 138-139.
- Karakurt, B. (2003). "Sınıf Yönetiminde Üstün Zekâ ve Yetenekli Öğrencilere Yönelik Öğretmen Tutumu", http://egitirim.inonu.edu.tr/Bilal_ustunyetenek.htm, (Erişim Tarihi: 14.5.2010).
- Karnes, F. A. & Whorten, J. (1996). "Teacher certification and endorsement in gifted education: A critical need". *Roepers Review*, 19, 54-56.
- Karnes, M. & Johnson, L. J. (1991). The preschool/primary gifted child. *Journal for the Education of the Gifted*, 14(3), 267-283.
- Kitano, M. K. & Kirby, D. F. (1986). *Gifted education : A comprehensive view*. Boston: Allyn and Bacon.
- Kokot, S. (1999). "*Help Our Child is Gifted*" Revision Edition. Readford House Publication, Henkos Printers (Pty) Ltd. Republic of South Africa.
- Koshy, V. (2002). *Teaching gifted children 4-7: A Guide For Teachers*. David Fulton Publishers Ltd. London.
- Landrum, M. & Shaklee, B. & Callahan, C. (Eds.) (2001). *Gifted education programming standards guide*. Waco, TX: Prufrock Press.

- Lieberman, A. (1995). Practices that support teacher development: Transforming conceptions of professional learning. *Phi Delta Kappan*, 76, 591-596.
- Lyon, G. R. & Vaassen, M. & Toomey, F. (1989). Teachers' perceptions of their undergraduate and graduate preparation. *Teacher Education and Special Education*, 12 (4), 164-169.
- Maker, C. J. (2003). "New Directions in Enrichment and Acceleration". N. Colangelo, G. A. Davis (Editor), *Handbook of Gifted Education* (163-173). USA: Pearson Education, Inc.
- Maker, C. & Nielson, A. (1996). *Curriculum development and teaching strategies for gifted learners*. Austin, TX: PRO-ED.
- Malaty, G. (2006). What are the Reasons Behind the Success of Finland in PISA? *Gazette des Mathématiciens*, 108, 59-66.
- Marland, S. P. (1972). *Education of Gifted and Talented*. Washington D.C: US Office of Education.
- Meade, E. J. (1991). Reshaping the clinical phase of teacher preparation. *Phi Delta Kappan*, 72, 666-669.
- Mertens, S. (1983). Is there a place for a teacher education gifted education? *Roeper Review*, 6, 13-17.
- Moore, A. D. (1992), "Gifted and Talented Children and Youth". *Exceptionalities in Children and Youth*. Lyndal Mc. Bullock (Eds.), Allyn and Bacon Inc, USA.
- Mönks, F. J. & Pflüger, R. (2005). *Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective*, Njmegen: Radboud University.
- Özsoy, Y. & Özyürek, M. & Eripek, S. (2001). *Özel Öğretimde Muhtaç Çocuklar*. Karatepe Yayınları, 11.Baskı, Ankara.
- Parke, B. N. (1989). *Gifted students in regular classrooms*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Parke, B. N. (1992). *Challenging Gifted Students in the Regular Classroom*. ERIC EC Digest #E513. Arlington, VA: ERIC Clearinghouse on Disabilities and Gifted Education.
- Parker, J. P. & Karnes, F. A. (1987). Graduate degree programs in education of the gifted: Program contents and services offered. *Roeper Review*, 9, 172-176.
- Passow, A. H. & Rudnitski, R. A. (1993). *State policies regarding education of the gifted as reflected in legislation and regulation*. Storrs, CT: National Research Center on the Gifted and Talented.
- Pigge, F. L. & Marso, R. N. (1987). A longitudinal assessment of the affective impact of preservice training on prospective teachers. *Journal of Experimental Education*, 283-289.
- Polat, T. (2003). "Güçlü Demokrasi ve Okul". *Eğitim Yönetimi ve Üniversitelerde Demokratik Yapılanma Sempozyumu*. Eğitim-Sen Yayınları, Ankara.
- Porter, L. (1999). *Gifted Young Children*. Sydney: Allen & Unwin.
- Pufal-Struzik, I. (1999). "Self-Actualization and Other Personality Dimensions as Predictors of Mental Health of Intellectually Gifted Students", *Roeper Review*, Vol. 22, No. 1.

- Reis, S. M. & Westberg, K. L. (1994). The impact of staff development on teachers' ability to modify curriculum for gifted and talented students. *Gifted Child Quarterly*, 38, 127-135.
- Renzulli, J. S. & Reis, S. M. (1985). *The schoolwide enrichment model: A comprehensive plan for educational excellence*. Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.
- Renzulli, J. S. (Ed.). (1986). *Systems and models for developing programs for the gifted and talented*. Mansfield Center, CN: Creative Learning Press, Inc.
- Renzulli, J. S. (1999). "What is thing Called Giftedness, and How Do We Develop it? A twenty-Five Year Perspective", *Journal for the Education of Gifted*, 23 (1), 3-54.
- Roedell, W. C. & Jackson, N. E. & Robinson, H. B. (1985). *Gifted Young Children*. New York: Teachers College Press.
- Rogers, K. B. (1989). "Training teachers of the gifted: What do they need to know?". *Roepers Review*, 11 (3), 145-150.
- Sahlberg, P. (2007). Education policies for raising student learning: the Finnish approach. *Journal of Education Policy*, 22 (2), 147-171.
- Schlichter, C. L. (1986). "Talents unlimited: An inservice education model for teaching thinking skills". *Gifted Child Quarterly*, 30, 119-123.
- Shaunessy, E. (2003). State policies regarding gifted education. *Gifted Child Today*, 26 (3), 16-21.
- Silverman, L. (2002), *Upside-down Brilliance: The Visual-Spatial Learner*. Denver, Colo: Deleon Publishing.
- Silverman, L. K. (1994). "The moral sensitivity of gifted children and the evolution of society". *Roepers Review*, 17(2), 110-116.
- Simola, H. (2005). The Finnish miracle of PISA: historical and sociological remarks on teaching and teacher education. *Comparative Education*, 41(4), 455-470.
- Smutny, J. F. (2000). *How to stand up for your gifted child: Making the most of kids' strengths at school and at home*. Minneapolis, MN: Free Spirit Publishing, Inc.
- Sullenger, K. & Cashion, M. & Ball, M. (1997). Working towards new understandings and practices: A summer institute on gifted education. *Roepers Review*, 20, 50-53.
- Stephens, K. R. & Karnes, F. A. (2000). State definitions for the gifted and talented revisited. *Exceptional Children*, 66 (2), 219-238.
- Sternberg, R. J. (1997). The Concept of Intelligence and its role in Lifelong Learning and Success. *American Psychologist*, 52 (10), pp. 1030-1037.
- Stile, S. W. (1996). "Early Childhood Education of Children Who Are Gifted". *Early Intervention / Early Childhood Special Education Recommended Practices*. In Samuel L. Odom, & Mary E. McLean (Ed.), Pro-Ed Inc., Texas.
- Strip, C. (2000). *Helping Gifted Children Soar*. Scottsdale, AZ: Gifted Psychology Press.
- Urban, C. & Sekowski, (1993). A. Programs and practices for identifying and nurturing giftedness and talent in Europe. Bulunduğu eser: K. Heller, F. Mönks & H. Paaow (Eds.). International handbook of research and development of giftedness and talent. pp. 779-796. Great Britain: Pergamon Press.

- Tannenbaum, A. J. (1986) Giftedness: A psychosocial approach. In R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (pp. 21-52). New York: Cambridge University Press.
- Tannenbaum, A. J. (2000). "A history of giftedness in school and society", In K. Heller, F. Mönks, R. Subotnik & R. Sternberg (Eds.). *International handbook of giftedness and talent*, 2nd edition (pp 23-53), New York: Elsevier Science.
- Taplin, M. (1996). Student teachers providing programmes for gifted and talented children: A co-operative venture between university and schools. *Gifted Education International*, 11(2), 95-99.
- Toll, M. F. (2000). "The importance of teacher preparation programs to appropriately serve students who are gifted". *Understanding Our Gifted*, 12, 14-16.
- Tomlinson, C. & Callahan, C. M. & Tomchin, E. M. & Eiss, N. & Imbeau, M. & Landrum, M. (1997). "Becoming architects of communities of learning: Addressing academic diversity in contemporary classrooms". *Exceptional Children*, 63, 269-282.
- Tomlinson, C. (1999). *The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners*. Alexandria, VA: ASCD.
- Tomlinson, C. & Allan, S. (2000). "Leadership For Differentiating Schools and Classrooms", <http://www.ascd.org/readingroom/books/tonlinson00book.html>, (Erişim Tarihi:12.8.2010).
- Tomlinson, C. (2001). *How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms* (2nd Ed.). Alexandria, VA: ASCD.
- Tuğrul, B. (1994). "Okul Öncesi Dönemde Üstün Yetenekli Çocukların Tanılanması ve Eğitimleri" (Ed: Ş. Bilir). *Okulöncesi Eğitimcileri İçin El Kitabı*. YA-PA Yayınları, İstanbul.
- Tunçdemir, İ. (1996). *Çoksesli Müzik Alanındaki Kadın Devlet Sanatçılarımız*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bil. Ens. Güzel Sanatlar Eğitimi, Ankara.
- VanTassel-Baska, J. (2005). "Gifted Programs and Services: What are the Non-Negotiables?" *Theory Into Practice*, 44(2). Columbus, OH: The Ohio State University.
- VanTassel-Baska, J. & Stambaugh, T. (2005). "Challenges and possibilities for serving gifted learners in the regular classroom". *Theory Into Practice*, 44(3), 211-217, Columbus, OH: The Ohio State University.
- VanTassel-Baska, J. (1992). *Planning effective curriculum for gifted learners*. Denver, CO: Love Publishing.
- VanTassel-Baska, J. (1986). Effective curriculum and instructional models for talented students. *Gifted Child Quarterly*, 30, 164-169.
- Westberg, K.L. & Archambault, F. X. & Dobyms, S. M. & Salvin, T. J. (1993). The classroom practices observation study. *Journal for the Education of the Gifted*, 16, 120-146.
- Westberg, K. L. & Daoust, M. E. (2003). The results of the replication of the classroom practices survey replication in two states. *The National Research Center on the Gifted and Talented Newsletter*, 3-8.

- Winebrenner, S. (2000). Gifted students need an education, too. *Educational Leadership*, 17, 52-56.
- Winebrenner, S. & Devlin, B. (2001). Cluster grouping of gifted students: How to provide full-time services on a part-time budget. *Teaching Exceptional Children*, 30, 62-65.
- Zirkel, P. A. (2005). State laws for gifted education: An overview of the legislation and regulations. *Roeper Review*, 27 (4), 228-232.

YARARLANILAN YASA, YÖNETMELİK VE YÖNERGELER

1. Özel Eğitim Konseyi Ön Raporu (1991). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı Ankara.
- DPT. (2004). <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2004.pdf>
- DPT. (2005). <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2005.pdf>
- DPT. (2006). <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2006.pdf>
- DPT. (2007). <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2007.pdf>
- DPT. (2008). <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/ep2008.pdf>
- DPT. (1963). 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967), [http://ekutup.dpt.gov.tr /plan/plan1.pdf](http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan1.pdf).
- DPT. (1973). 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977), <http://ekutup.dpt.gov.tr /plan/plan3.pdf>.
- DPT. (1985). 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989), <http://ekutup.dpt.gov.tr /plan/plan5.pdf>.
- DPT. (1990). 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), <http://ekutup.dpt.gov.tr /plan/plan6.pdf>.
- DPT. (1996). 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), <http://ekutup.dpt.gov.tr /plan/plan7.pdf>.
- DPT. (2001). 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), <http://ekutup.dpt.gov.tr /plan/plan8.pdf>.
- DPT. (2007). 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013), <http://ekutup.dpt.gov.tr /plan/plan9.pdf>.
- MEB. (1953). V. Milli Eğitim Şurası, http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/5_sura.pdf.
- MEB. (1982). XI. Milli Eğitim Şurası. http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/11_sura.pdf.
- MEB. (1988). XII. Milli Eğitim Şurası. http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/12_sura.pdf.
- MEB. (2006). XVII. Milli Eğitim Şurası, http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/17_sura.pdf.
- MEB. (2011). XVIII. Milli Eğitim Şurası, http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/18_sura.pdf.

- MEB. (2007). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*, http://orgm.meb.gov.tr/mevzuat/yonergeler/bilim_sanat_yeni_yonerge.doc.
- MEB. (2006). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*, http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/ozel_yon_SON/Ozel_Egitim_Hizmetleri_Yonetmeliği_son.pdf.
- MEB. (2003). *İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/225_0.html.
- MEB. (2009). *Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği*, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/27305_0.html.
- MEB. (2003). *İlköğretimde Yönelme Yönergesi*, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2552_0.html.
- MEB. (1973). *Milli Eğitim Temel Kanunu*, <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>.
- MEB. (1997). *Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*, <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/104.html>.
- E-Mevzuat (a). (2008). “*Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun*”, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/metin.aspx?mevzuatkod=1.3.1416&mevzuatiliski=0&sourcexmlsearch=1416>.
- E-Mevzuat (b). (2008). “*Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun*”, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/metin.aspx?mevzuatkod=1.3.6660&mevzuatiliski=0&sourcexmlsearch=5245>.

YARARLANILAN İNTERNET ADRESLERİ

- <http://www.assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta94/erec1248.htm#1>, (Erişim Tarihi: 29 Temmuz 2010).
- <http://www.byegm.gov.tr/hukümetler/59hukümet/hukümetprogrami.htm>, (Erişim Tarihi: 29 Temmuz 2010).
- http://www.cocukuniversitesi.ankara.edu.tr/?bil=bil_icerik&icerik_id=107, (Erişim Tarihi: 18 Temmuz 2010).
- http://www.iuyazokulu.com/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=2&Itemid=3, (Erişim Tarihi: 18 Temmuz 2010).
- <http://orgm.meb.gov.tr/OzelEgitim/ustunveyaozelyetenkeliler.htm>, (Erişim Tarihi: 18 Temmuz 2010).
- http://report.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2=&report=turkiye_yasgr.RDF&p_yil=2009&p_dil=1&desformat=html&ENVID=adnksdb2Env, (Erişim Tarihi: 26 Ağustos 2010).
- <http://www.tevitok.k12.tr/hakkimizda/default.aspx>, (Erişim Tarihi: 17 Haziran 2010).
- <http://trakyacocukuniversitesi.com/destekleyenler.html>, (Erişim Tarihi: 18 Temmuz 2010).
- <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=334>, (Erişim Tarihi: 29 Temmuz 2010).
- http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23b.html, (Erişim Tarihi: 25 Temmuz 2010).
- http://www.akparti.org.tr/parti-programi_79.html, (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2010).

<http://www.bdp.org.tr/hakkimizda/program.html>, (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2010).
<http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/chpprogram.pdf>, (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2010).
<http://www.dsp.org.tr/web/Icerik/Icerik.aspx?id=59>, (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2010).
<http://www.hakveesitlik.org.tr/parti-programi.html>, (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2010).
http://www.mhp.org.tr/kitaplar/mhp_parti_programi_2009_opt.pdf, (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2010).
<http://www.odp.org.tr/genel/program.php>, (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2010).
<http://www.saadet.org.tr/kurumsal/iii.-devletin-yapisi-ve-hizmetleri/685>, (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2010).